

**ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА»**

Факультет суспільних та прикладних наук

Кафедра права та публічного управління

на правах рукопису

КИРЧУК ВІКТОРІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 351

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ЗАПОБІГАННЯ ТА
ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Наукова робота на здобуття кваліфікації магістра

Науковий керівник:

Загурський Олександр Богданович,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри права та публічного

управління

**Івано-Франківськ
2024**

ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
“УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА”
Факультет суспільних і прикладних наук
Кафедра права та публічного управління

Освітній ступінь: «магістр»

Спеціальність: «281 Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

в. о. завідувач кафедри права та
публічного управління
к.ю.н., Ходак С. М.

«29» серпня 2023 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

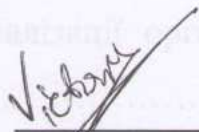
Кирчук Вікторія Олександрівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Організаційно-правовий аспект запобігання та протидії корупції в Україні»
2. Керівник роботи Загурський Олександр Богданович, кандидат юридичних наук, доцент
затверджені наказом ректора університету від «30» серпня 2023 року № 59/1 с
3. Строк подання студентом роботи 16 лютого 2024 р.
4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити)
1. Корупція як загроза національній безпеці держави 2. Характеристика організаційно-правового механізму запобігання та протидії корупції 3. Шляхи удосконалення організаційно-правового механізму запобігання та протидії корупції в Україні.
5. Дата видачі завдання: 30 серпня 2023 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

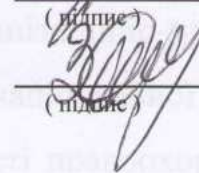
№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та вивчення джерел інформації для написання кваліфікаційної роботи	до 22 вересня 2023 року	виконано
2	Складання плану кваліфікаційної роботи та затвердження керівником	до 29 вересня 2023 року	виконано
3	Написання розділу 1 «Корупція як загроза національній безпеці»	до 27 жовтня 2023 року	виконано
4	Написання розділу 2 «Характеристика організаційно-правового механізму запобігання та протидії корупції»	до 24 листопада 2023 року	виконано
5	Написання розділу 3 «Шляхи удосконалення організаційно-правового механізму запобігання та протидії корупції»	до 22 грудня 2023 року	виконано
7	Написання вступу, висновків та формування списку використаних джерел	до 29 грудня 2023 року	виконано

Студент

(підпис)

Керівник роботи

(підпис)

Кирчук В.О.

(прізвище та ініціали)

Загурський О.Б.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

У кваліфікаційній роботі обґрунтовано та узагальнено теоретико-методологічні засади антикорупційної політики як різновиду правової політики в системі забезпечення економічної безпеки та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення чинного законодавства та ефективного механізму правозастосовної діяльності в цій сфері. У другому розділі роботи дано характеристику організаційно-правового механізму запобігання та протидії корупції. За результатами проведеного аналізу в третьому розділі розкрито шляхи удосконалення організаційно-правового механізму запобігання та протидії корупції в Україні.

Ключові слова: корупція, фактори корупції, протидія корупції, запобігання корупції, моніторинг, правозастосовна діяльність.

ANNOTATION

The qualification work substantiates and summarizes the theoretical and methodological principles of anti-corruption policy as a type of legal policy in the system of ensuring economic security and the development of practical recommendations for improving the current legislation and an effective mechanism of law enforcement activities in this area. The second section of the work describes the organizational and legal mechanism for preventing and countering corruption. Based on the results of the analysis, the third chapter reveals the ways to improve the organizational and legal mechanism for preventing and countering corruption in Ukraine.

Key words: corruption, factors of corruption, anti-corruption, prevention of corruption, monitoring, law enforcement activity.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ.....	8
1.1. Політико-правова природа корупції.....	8
1.2. Класифікаційні ознаки корупції.....	17
1.3. Фактори корупції.....	26
Висновки до розділу 1.....	37
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.....	38
2.1. Аналіз сучасного стану реалізації організаційно-правового механізму протидії корупції.....	38
2.2. Моніторинг реалізації організаційно-правового механізму запобігання корупції в системі забезпечення національної безпеки держави.....	47
2.3. Оцінка результатів діяльності правоохоронних органів в сфері протидії корупції.....	56
Висновки до розділу 2.....	67
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ.....	68
3.1. Концептуальний рівень удосконалення організаційно-правового механізму протидії корупції.....	68

3.2. Удосконалення правозастосовчої діяльності в сфері запобігання та протидії корупції в Україні.....	83
Висновки до розділу 3.....	91
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	96

ВСТУП

Актуальність теми. При високому рівні корупції в країні фактором ризику для економічної безпеки є економічна рецесія та політична нестабільність, структурні труднощі в економіці, низька інвестиційна активність, високий внутрішній та зовнішній борг країни, високий рівень безробіття та бідність населення.

Разом з тим, демографічні фактори заохочують і, у свою чергу, підживлюють корупцію, створюючи певний тип економічної поведінки, яка зосереджується на короткострокових високих (хоч і ризикованих) прибутках і демократизує її прояви. Незважаючи на те, що об'єктивна реальність, очевидно, може спричинити велику кількість корупційних загроз для економіки, очевидно, що ми повинні зосередитися на двох основних загрозах, які корупція становить для економічної безпеки нашої країни – низькі або негативні темпи економічного зростання та економічна криміналізація.

На відміну від класичних досліджень впливу корупції на економічне зростання, сучасні дослідження включають у свої моделі велику кількість обмежувальних умов. Ці досягнення відрізняються тим, що висновки, зроблені на основі результатів, можуть не лише визначити напрямок впливу одного параметра на інший, але й зробити висновок про конкретні умови, за яких виникають подібні ситуації.

Огляд літератури з теми дослідження. Дослідження фундаментальних питань феномену «корупції» було в пріоритеті українських та зарубіжних науковців, таких як: В. Борисов, П. Добродумов, О. Кальман, Є. Невмержицький, О. Прохоренко, А. Сафоненко, П. Фріс, М. Мельник, О. Костенко, О. Дудоров, А. Долгова та ін.

Однак, більшість праць вітчизняних і зарубіжних вчених та практиків присвячено дослідженню переважно правових аспектів протидії корупції. Водночас, проблема формування та забезпечення реалізації антикорупційної

політики в системі забезпечення економічної безпеки держави є надзвичайно актуальною і зумовила вибір даної теми дослідження.

Мета і завдання дослідження. *Мета* дослідження полягає в теоретичному узагальненні, обґрунтуванні теоретико-методологічних особливостей антикорупційної політики як різновиду правової політики в системі забезпечення економічної безпеки та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення чинного законодавства та ефективного механізму правозастосовчої діяльності в цій сфері.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення низки *завдань*:

- дослідити поняття та зміст корупції;
- визначити типологію корупції;
- з'ясувати причини корупції;
- визначити поняття та особливості сучасної антикорупційної політики в Україні;
- визначити місце та роль антикорупційної політики в системі забезпечення економічної безпеки держави;
- дослідити правову природу діяльності суб'єктів реалізації антикорупційної політики;
- визначити правові колізії в сфері правового регулювання превентивних заходів щодо корупції в Україні;
- запропонувати напрями удосконалення реалізації антикорупційної політики на правозастосовчому рівні в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері реалізації комплексу заходів щодо протидії корупції та реалізації антикорупційних стратегій в контексті забезпечення національної безпеки.

Предметом дослідження є законодавство, яке визначає механізм запобігання корупції як загрози національній безпеці.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети автором було використано сукупність методів наукового пізнання: діалектичний метод (для з'ясування законодавчого забезпечення протидії корупції в Україні); логіко-семантичний метод (для дослідження правового статусу суб'єктів антикорупційної політики); наукової абстракції, аналізу та синтезу (для аналізу типології корупції), формально-юридичний метод (для дослідження поняття та змісту корупції); системний метод (для аналізу причин корупції); статистичний метод (для аналізу особливостей сучасної антикорупційної політики в Україні).

Інформаційною базою дослідження стали монографії, наукові статті і роботи, офіційні публікації, бази статистичних даних міжнародних організацій, статистичні дані органів державного управління, недержавних організацій, матеріали судової практики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у належній теоретичній розробці концепцій та стратегій запобігання корупційним проявам, а також подальшого удосконалення і реформування законодавства, яке містить антикорупційні норми.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці положень, висновків та рекомендацій щодо механізму реалізації антикорупційних заходів в контексті забезпечення національної безпеки держави, які можуть бути використані для підвищення ефективності правоохоронної та правозастосовчої діяльності, судової практики, а також для удосконалення чинного законодавства України.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні результати дослідження апробовано на VII Міжнародного науково-практичного симпозиуму: «Концептуальні проблеми розвитку сучасної гуманітарної та прикладної науки. Післявоєнна відбудова України» (Івано-Франківськ, 25 травня 2023 р.); на Всеукраїнському науково-практичний круглому столі: «Вимоги верховенства права і забезпечення прав людини в правоохоронній

діяльності та при здійсненні судочинства» (Івано-Франківськ, 24 листопада 2023 р.);

Структура і обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який включає 97 найменувань. Повний обсяг роботи складає 105 сторінок, що містить 39 рисунків, 9 таблиць.

РОЗДІЛ 1

КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

1.1. Політико-правова природа корупції

Особливо небезпечна корупція для країн з перехідною економікою, де масова приватизація суспільного багатства мала місце протягом короткого періоду часу, за відсутності необхідних гарантій законності цього процесу.

Успадковані від тоталітарного періоду відсутність чіткого розмежування між приватним і державним сектором є важливою умовою на залучення значної частини населення до неюридичних і часто злочинних схем корупційного характеру, що завдають шкоди країні і більшості громадян.

Відсутність чітких правил в умовах нового типу ринкової економіки, а також неефективність правоохоронних та контролюючих органів – лежать в основі всіх явищ, тіньова економіка та контрабанда імпортно-експортних операцій, де недобросовісні або кримінальні суб'єкти взаємодіють з корумпованими державними службовцями. Одна з найнебезпечніших форм корупції – прив'язка державних інституцій до інтересів організованої злочинності, що є серйозною загрозою для національної безпеки.

Корупція та необхідність протистояти її проявам все більше трактуються як основні критерії консолідації демократичних інститутів та запровадження сучасних стандартів прозорості та демократичного контролю в управлінні суспільством. Антикорупційне законодавство та практика особливо важливі в контексті інтеграційних процесів України в європейському та євроатлантичному просторі.

Труднощі та невизначеність існують у визначенні масштабів, пріоритетів та учасників боротьби з корупцією. Термін “боротьба з корупцією” багато в чому ширший і більш комплексний, ніж дії правоохоронних та судових органів щодо перехоплення та санкцій корупції.

Вона включає протидію злочинцям та формам хабарництва і практики, які визначаються як «м'які форми корупції». Відповідно, учасники, задіяні в антикорупційних заходах, включають не тільки спеціалізовані державні інститути в секторі безпеки, а й внутрішні регулюючі підрозділи та механізми.

Зусилля всіх організацій, що беруть участь у секторі безпеки, мають особливе місце у визначенні пріоритетів та ефективній протидії корупції, включаючи запобігання, в широкому сенсі цього слова. Запобігання та протидія адміністративній та політичній корупції вимагають тіснішої взаємодії та координації між державними установами та створення ефективних підрозділів з боротьби з корупцією.

Водночас, антикорупційна діяльність має об'єднати зусилля трьох секторів:

- 1) уряд;
- 2) громадянське суспільство;
- 3) бізнес.

Саме вони можуть і повинні взаємодіяти в рамках державно-приватного антикорупційного партнерства. Призначення виконавчої влади, законодавчої та судової влади є систематичне та тривале співробітництво, координація з громадянським суспільством є ключовим критерієм прозорості та гласності. Існує потреба застосувати і використовувати ряд популярних та непопулярних антикорупційних практик, щоб звести до мінімуму корупцію та спроби корупції деяких нелояльних працівників.

Корупція разом з організованою злочинністю та запровадження більшого порядку та безпеки в країні були однією з трьох основних проблем, визначених як можлива головна перешкода для вступу України до Європейського Союзу (ЄС). Таким чином, боротьба з корупцією, особливо в правоохоронних органах як основний сегмент сектору безпеки, продовжує надавати першочергове значення.

Сучасний підхід до дослідження корупції особливо підходить тим, що причини та наслідки корупції, беручи до уваги не лише кількісні, а й якісні аспекти цього явища, виводяться і визначаються через призму економічної безпеки країни. Необхідність аналізу корупції з точки зору її якісних аспектів полягає в тому, що виходячи з розуміння того, що в окремих країнах вона дуже є нерівною, залежно від цінностей, норм та особливостей розподілу влади в суспільстві, різні практики можна класифікувати одні діяння як корумповані, а інші – ні.

ТОП-10 найбільшійших корупційних проблем українців зображено на рис. 1.1.

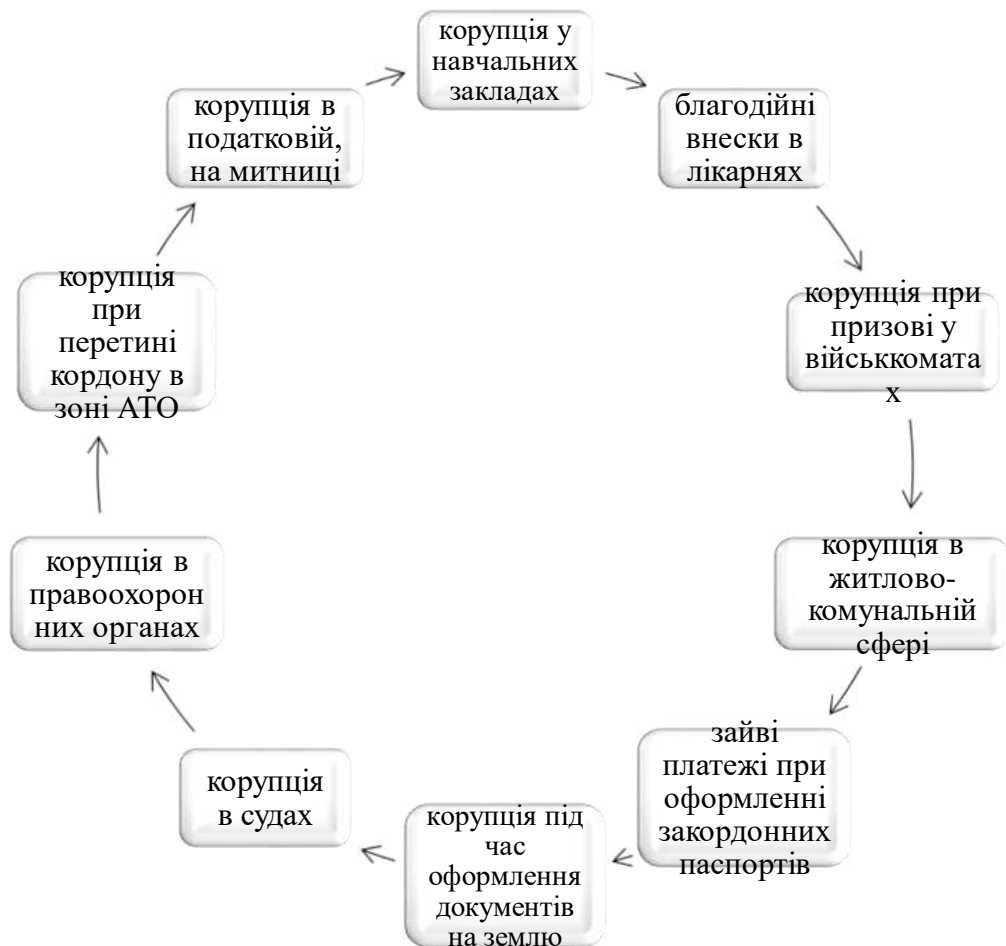

Рис. 1.1. ТОП-10 найбільшійших корупційних проблем українців

Примітка: розроблена автором за [1].

Тим не менше, «головними ознаками корупційного правопорушення

є:

- 1) присутні ознаки корупції;
- 2) вчинене особою, визначеною законодавством;
- 3) передбачається юридична відповідальність» [2] (рис 1.2.).

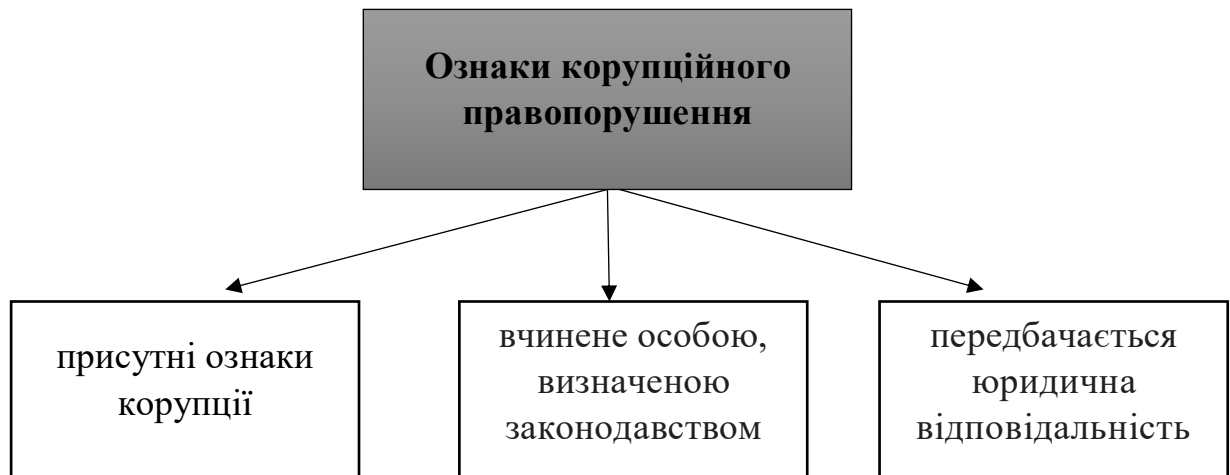

Рис. 1.2. Ознаки корупційного правопорушення

Примітка: розроблена автором за [9].

«Провідна ідея дослідження корупції полягає в тому, щоб представити корупцію як основну загрозу економічній безпеці, яка перешкоджає соціально-економічному розвитку багатьох країн у світі на початку ХХІ століття» [65].

Численні дослідження показали, корупція може мати ряд негативних наслідків:

- ✓ перешкоджати економічному зростанню;
- ✓ перешкоджати зміцненню соціально-економічної нерівності;
- ✓ призводити до неефективного розподілу наявних ресурсів для сприяння розвитку тіньової економіки;
- ✓ підривати політичну стабільність держави;
- ✓ знижує рівень економічної та національної безпеки тощо.

Ці питання особливо актуальні в країнах з перехідною економікою, до яких відноситься і Україна, де досить високий рівень корупції загрожує

демократичному розвитку та функціонуванню ефективної ринкової економіки.

Вплив корупції на суспільство настільки негативний, руйнівний і масштабний, що необхідно вжити заходів для його обмежень, не викликаючи жодного сумніву.

З цих причин, необхідно відповісти на питання, які механізми боротьби з корупцією спрямовані не тільки на ліквідацію наслідків і виявлення причин і райони з високим ризиком корупції, з тим щоб запобігти всім видам корупції. Оскільки, корупція в Україні завдала шкоди цілому суспільству своїми діями, необхідно зосередити увагу більше не на корупції в державі, а державі в системі корупції.

Зважаючи на це, накопичився великий міжнародний досвід, доцільно констатувати, що ефективна антикорупційна політика заснована на двох основних передумовах, невиконання яких робить реалізацію будь-яких ініціатив марною:

- 1) наявність сильної політичної волі;
- 2) однозначне і безумовне верховенство права.

Наявність політичної волі розглядається як один з основних інструментів антикорупційної політики і разом з верховенством права дозволяє застосувати всі інші антикорупційні механізми.

Єдина можливість подолання корупції як загрози економічній безпеці – це запровадження якісного та ефективного управління в інтересах людей. Державне управління, засноване на принципах належного управління, повинно бути основою боротьби з корупцією.

У той же час це може бути необхідною умовою для якості суспільного розвитку, зміцнення потенціалу держави, підтримання економіки і створення умов для економічного зростання, підвищення зайнятості та прозорості в роботі державних установ.

Дилема про те, чому корупція в Україні є загрозою для економічної безпеки країни, а держава є чинником, який може усунути цю загрозу якістю

прийнятих рішень, це питання, яке стосується всього суспільства і кожного з нас.

Поширення корупції є одним з найважливіших руйнівних чинників, що впливають на економічну та національну безпеку кожної країни. Корупція серйозно ускладнює нормальне функціонування всіх суспільних механізмів, що перешкоджають здійсненню соціальних реформ і модернізації національної економіки, породжує недовіру державних інститутів в суспільстві і юридично розглядається як одна із загроз економічній і національній безпеці держави в сучасних умовах.

Це передбачає необхідність вивчення суті та змісту корупції, розробки, здійснення контрзаходів в інтересах держави та народу. Невизначеність у сприйнятті корупції як руйнівного явища, що підриває основи державності, передбачає довільне тлумачення та прийняття неефективних контрзаходів.

У зв'язку з цим, оновлено необхідність уточнення поняття “корупція”, розкриття його сутності як явища та визначення його специфіки на сучасному етапі розвитку країни.

Сьогодні відбувається великий поступ у дослідженні корупції. Це стало можливим тільки завдяки тому, що теорія пододала точку зору на те, що корупція сприймалася, в основному, як дача та отримання хабара і перетворилася на синтетичну категорія певного юридичного, соціального, політичного, інституційного та економічного значення.

Обґрунтуванням цього є необхідність вести ефективну боротьбу з корупцією, яка включає цілий комплекс заходів, спрямованих на зменшення рівня корупції у різних сферах суспільного життя та боротьбу з корупцією.

Одне з головних питань, що визначають можливість протидії корупції, пов'язане з необхідністю чіткого визначення поняття “корупція”, яке найбільш точно відображає його сутність.

Як і будь-яке значне соціально-економічне явище, немає канонічного визначення корупції, що передбачає різноманітність використовуваних підходів та традицій. В ускладненому понятті, коріння якої проникають

адміністративні та політичні інститути, корупція не тільки економічна, а й правова категорія, яка має неоднозначні наслідки для соціально-економічної системи суспільства.

«Корупція – це впровадження особою, наданих їй легальних можливостей або ж зв'язаних з ними можливостей, з ціллю одержання неправомірної вигоди або ж прийняття подібної вигоди, або ж прийняття зобов'язання» [2].

Форми корупції та її ознаки зображено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

Форми корупції та її ознаки

Форми корупції	Ознаки корупції		
	Діяння	Мета	Суб'єкт
Перша	Використання службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей.	Одержати неправомірну вигоду.	Особа, зазначена в ст. 3 Закону.
Друга	Прийняття неправомірної вигоди або прийняття її обіцянки/ пропозиції для себе чи інших осіб.	–	
Третя	Обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ст. 3 Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам.	Схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.	–

Примітка: розроблена автором за [3].

До того ж, корупція може трактувати в якості об'єднання економічних інтересів органів державної влади з економічними інтересами членів організованих злочинних груп і навіть як зрощування економічного криміналітету.

Підтвердженням цього явища є створення і розвиток контрольованих організованою злочинністю, економічними структурами: банків, спільних

підприємств та інших комерційних організацій, що використовуються в якості прикриття для операцій та легалізації влади і незаконно придбаного капіталу.

«Його інвестиції в економіку поглиблюють криміналізацію самої економіки і, як наслідок, політичні і соціальні сфери життя держави і суспільства. Підраховано, що до 80 % своїх доходів злочинні групи інвестують в бізнес (кожен третій організатор та керівник організації), яка каталізує перетворення організованої злочинності в потужну загальну систему, стверджуючи лідерство в економіці та політиці» [4, с. 117].

Визначені проблеми на теоретичному рівні, також можна прокоментувати з погляду зміни пріоритетів в домінуючих інтересах, що зводиться до втрати національних інтересів для збільшення частки індивідуальних інтересів.

Але особистий інтерес не зосереджений на людині, це інтерес монополістичних бюрократичних організацій, які реалізують його в ключових галузях – у фінансових, банківських та зовнішньоекономічних відносинах, а також у матеріальному виробництві.

Вивчення корупції з точки зору інституційної економічної теорії вимагає використання таких ключових концепцій, як контракти, права власності та підтримка транзакцій. У цьому сенсі корупція може розглядатися як договірне взаємодія економічних агентів з метою отримання особистої вигоди, що супроводжується зловживанням позицією.

«Корумповані операції супроводжуються виплатами *ex ante* (*ex-ante*) та *ex post* (транзакціями). Попередні витрати на проведення операції визначають витрати учасників корупційної угоди – вид, розмір хабара, правила та норми для його здійснення» [5, с. 102].

«Кодекс поведінки посадових осіб визначає, що:

- будь-яка корупційна дія, подібно до будь-якого іншого зловживання владою, несумісна з професією посадових осіб

правоохоронних органів. Закон повинен бути повністю застосований щодо будь-якого працівника правоохоронних органів, який здійснює корупційні діяння, оскільки уряди не можуть розраховувати на виконання закону серед своїх громадян, якщо вони не зможуть або не будуть застосовувати закон проти своїх власних агентів та їхніх агентств;

- визначення корупції має підпорядковуватися національному законодавству, під якою слід розуміти, що це включає в себе діючу бездіяльність у виконанні своїх зобов'язань або у зв'язку з виконанням ними своїх обов'язків у відповідь на подарунки, обіцянки чи стимули, які вимагаються або прийняті, або неправомірне отримання цих повідомлень після того, як діяння було вчинене або опущено» [6].

Корупція також може розглядатися як різноманітна кримінальна діяльність. Засновником цієї точки зору є американський економіст Г. Беккер.

«Злочинці, а корупція – корумповані, раціональні агенти, які реагують на прогнозовані наявні можливості і обмеження. Вони прагнуть максимально збільшити очікувану корисність, і з цієї точки зору їхня поведінка не відрізняється від поведінки інших людей. Рівень злочинності залежить від частки його переваг і різноманітні витрати» [67].

«Особливе значення мають складні антикорупційні правові засоби на міжнародному рівні, спрямовані на забезпечення ефективності глобальної боротьби проти транснаціональної корупції, досягнення такої якості запобігання та припинення найбільш небезпечних для окремих держав та дій міжнародного співтовариства, в якій будуть гарантуватися світові моделі протидії та справедлива компенсація скривдженим» [7].

«Корупція також може бути описана як державний провал. Це ще один дуже відомий підхід до визначення корупції, яку висувають послідовники австрійської школи економічної теорії. За їхніми словами, втручання держави

в економіку призводить до викривлення ринкових механізмів, що неминуче призводить до державного провалу. Оскільки чиновники піддаються корупції, вони є представниками держави, тому держава є причиною корупції» [68].

Сенс поняття “корупція” етимологічно пов'язане з латинським словом “*corruptio*”, яке буквально означає “поганий”. Друге значення слова “брехливість”, “корупція”. Існує третя інтерпретація значення терміна, яке засноване на походженні слова “*corruptio*” шляхом злиття слів “*co*” (лат. дух, розум) і “*ruptum*” (лат. загибель, знищення).

На думку прихильників цього розуміння сутності, корупція не обмежується хабарництвом і продажністю державних службовців і руйнування інтеграційних зв'язків системи або інших об'єктів впливу на які можуть бути виділені і державними органами.

Сучасне значення поняття корупції остаточно формується, коли воно стає невід'ємною частиною суспільного життя в більшості європейських країн. З цього періоду, корупція зараз широко розуміється як хабарництво та продаж державних службовців, так і державних органів влади. Останній етап формування поняття корупції характеризується, з одного боку, прагненням законодавчого органу до глибокої диференціації його значення на основі національних цінностей та через національні правові засоби, з іншого боку, шляхом посилення об'єднуючого впливу міжнародного права на формування сенсу цієї концепції. Проте, останнє, як показує аналіз, не веде до однозначного розуміння корупції.

1.2. Класифікаційні ознаки корупції

Якщо перенести це визначення корупції в практичну сферу, ми можемо зробити висновок, що в основі корупції лежить незаконна двостороння угода (в корупції участь завжди беруть дві сторони, ті, хто шукає несанкціонованого доступу, і той, який дозволяє скоротити свій офіційний обов'язок по відношенню до будь-якої користі), в результаті чого перед

особою державної посади незаконно “продавати” фізичні та / або юридичні особи, їх офіційні повноваження або послуги, засновані на авторитеті позиції сили

Такі можливості, які вона надає, і покупець набуває можливість використовувати державні структури для своїх власних цілей – для особистого збагачення, законодавчої форми пільг, уникнувши юридичну відповідальність, громадський контроль.

Існує багато критеріїв для розмежування різних форм корупції, але, як це виявляється, насамперед, у сфері взаємодії державного сектору з громадянами та приватним бізнесом, найбільш поширеними є класифікації, які враховують:

- кількість та характеристики контрагентів, що вступають у корупційні відносини, зокрема, так звані корупція транзакції, в якій беруть участь дві або більше країни, і автогенна корупція, в якій є лише один учасник, котрий привласнює або втрачає державні кошти;

- інституційне розташування учасників корупційного обміну. Ця функція дозволяє розрізнити політичну корупцію, в якій брали участь високопоставлені представники держави і суспільства, а також корупція, яка знаходить місце всередині самого суспільства, до якого можна віднести корумповані ділові відносини.

Ці критерії можуть відображати і більш детальні форми політичної корупції, як корупція в органах виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, судовій системі, секторі безпеки:

- «корупція на високому рівні та корупція на нижчих рівнях влади. У першому випадку мова йде про корупційні угоди, в яких беруть участь урядовці, політики і бізнесмени, які приймають рішення про виділення значних ресурсів. Другий тип корупції, як правило, здійснюють працівники нижчого рангу, які безпосередньо контактують із громадянами та малим та середнім бізнесом. Він має ширший і повсякденний характер і пов'язаний з меншими платежами, подарунками та послугами. Ця класифікація

переплітаються з відзнакою корумпованості політичних і адміністративних, як і в разі політичної корупції наявність продажних відносин в прийнятті політичних рішень, в той час як відповідно до адміністративних засобів корупції, досяг певного рівня продуктивності закону» [8, с. 205];

- «характер корупції є свідченням того, що корупція ділиться на велику і малу і великомасштабну корупцію, що передбачає великі масштаби, а невелика корупція має низьку вартість» [9, с. 255];

- «ступінь впорядкованості даного явища є ще одним важливим критерієм, який лежить в основі трьох форм корупційних відносин – випадкове псування, коли є відхилення від норми конкретної людини (це рідкісне явище), інституційної корупції, яка відбувається всередині індивідуальних інститутів та є наслідком низької контрольної та системної корупції, коли корупційні відносини пронизують ціле суспільство і саму систему, яка працює за певними правилами» [10, с. 280];

- «централізація корупції. Децентралізована корупція передбачає ситуацію, коли кожен інститут виступає як незалежний агент, використовуючи корупційні доходи від суспільства» [10, с. 72];

- цілі корупційної дії, оскільки, люди вступають у корупційні відносини для особистої вигоди, політичного впливу, соціального статусу, кар'єрного росту тощо.

- «корупція, в основі якої є особисті інтереси, спрямована на реалізацію групових інтересів» [11, с. 47];

- особливості розподілу влади між державою та суспільством є основою розподілу корупції на добровільну і вимагання, коли хабар піддається тиску підпорядкованого державою;

- корупція, яка в різних країнах є поєднанням якості інституцій та громадянської активності суспільства, а також поєднання ступеня консолідації держави та бізнесу;

- активну та пасивну корупція. Активна корупція пов'язана з обіцянкою, пропонуванням або наданням, прямо чи опосередковано, будь-якої

неправомірної переваги посадової особи, для нього чи будь-кого іншого, для виконання чи невиконання службових обов'язків.

Пасивна корупція означає будь-яке офіційне прийняття прямо чи опосередковано будь-якою неправомірною вигодою для нього чи когось іншого, або прийняття пропозиції або обіцянки такої переваги для виконання або не виконання акту служби.

«У цьому сенсі необхідно прояснити, що межі між активними та пасивними випадками розмиваються, коли справа доходить до великої корупції, оскільки це пов'язано з прискоренням більш складних і більш невидимих механізмів, в яких посередники відіграють ключову роль. До того ж, порушення та переваги, а особливо соціально-економічні наслідки є набагато більш значними, цей процес рухається з мінімальною прозорістю у переговорах щодо взаємної вигоди» [12, с. 270].

Типи корупційних відносин зображено на табл. 1.2.

Таблиця 1.2.

Типи корупційних відносин

Критерії типології	Види корупції
Кількість та характеристики контрагентів	Транзакційна корупція Автогенна корупція
Інституційне розташування учасників корупційних дій	Між державою і суспільством Всередині суспільства Корупція на вищих рівнях влади Корупція на нижчих рівнях влади Політична корупція Адміністративна корупція
Природа корумпованої дії	Велика корупція Мала корупція Грошова корупція Негрошова корупція
Ступінь систематичної корупції	Випадкова корупція Інституційна корупція Системна корупція
Ступінь централізації корупції	Централізована корупція Децентралізована корупція

Цілі корупційної дії	Корупція, обумовлена особистими інтересами Корупція, обумовлена груповими інтересами
Особливості розподілу влади між державою та суспільством	Нисхідна корупція Висхідна корупція Добровільна корупція Примусова корупція
Наслідки корупції	Інтеграційна корупція Дезінтеграційна корупція
Ступінь громадського доступу до корупційних служб, які надаються посадовими особами	Ринкова корупція • хижацька держава • вільна конкуренція Мережева корупція

Примітка: розроблена автором за [13].

Оскільки можливості зловживання службовим становищем різноманітні, можна досліджувати типологію корупційних відносин через призму різних критеріїв, таких як:

- 1) зловживання посадою;
- 2) розміром прибутку,
- 3) систематичність корупційних дій.

У нашому випадку основним критерієм розмежування різних форм корупції є ступінь доступу громадськості до корупційних послуг, що надаються посадовими особами. Ця відмінність дозволяє класифікувати корупційні дії за якістю в двох основних групах – корупції на ринку та корупції в мережі.

М.М. Камназаров вважає, що «ринкові та мережеві корупції мають принципово інший характер. Корпорація мережі сформована у сфері соціально-економічних відносин. У цьому випадку корупційні відносини включають людей, які безпосередньо знайомі або спілкуються через загальних знайомих, що передбачає відносно високий рівень взаємної довіри ще до неофіційних обмінів. З цієї причини основна мотивація не може бути пов'язана виключно з грошовою винагородою особи, яка надає послугу» [69].

Часто працівники державного сектору надають підтримку своїм родичам, щоб допомогти або відреагувати на їх попереднє обслуговування. У свою чергу, ринкова корупція передбачає більш ризиковані і в той же час безособові відносини, основний стимул якого зв'язаний з систематичним збагаченням.

«Класифікація корупції як мережі та ринку не є новою, і вона присутня в літературних джерелах та публікаціях з 1960-х років. Це особливо очевидно щодо корупції в мережі, в якій в якості синонімів використовують терміни клоунада, сприяння, патронаж, а сам термін корупція в мережі вперше був використаний у роботі Марка Грановетерау 2007 році. Незважаючи на відносно тривале життя терміну» [70].

«Корупція і на сьогоднішній день її використання має досить фрагментарний характер, і більшість досліджень зосереджується лише на одній з двох вищезазначених основних форм без будь-якого порівняльного аналізу між ними. Це серйозне упущення в існуючій літературі, оскільки ринкова та корупційна мережа мають не тільки інший характер, але їх прояв також має різні наслідки» [71].

Вважаємо, що, ринкова корупція може здатися менш руйнівною, ніж корупція в мережі, як здається, що це є незламним. Ринкова логіка є результатом і наслідком процесу купівлі-продажу, в якому ефективні компанії отримують перевагу, оскільки вони можуть зробити більший неофіційний платіж.

У випадку корупції в мережі, перевагу надають юридичним особам (приватним особам, компаніям), пов'язаним з представниками держави, які не потребують підвищення їх ефективності. З іншого боку, моніторинг корупції свідчить про слабкість держави і формальних інститутів влади, в той час як мережа представників корумпованих державних сформувати сильну коаліцію бізнесу, які за певних обставин можуть зробити позитивний вплив на загальне соціально-економічний розвиток країни.

Теоретичні основи для розділення двох інших підгалузей ринкової корупції – хижацької держави та вільної конкуренції – пов'язані з особливостями розподілу влади між суспільством і державою. Ці два різновиди ринкової корупції спричинені порушенням влади. Вони створюють умови для великої кількості людей для участі в корупційних процесах та завдають серйозної шкоди економіці.

«У ситуаціях корупції хижацької держави влада знаходиться в руках обмеженого кола людей, пов'язаних один з одним, в першу чергу, з особистими чи сімейними зв'язками, які домінують у бізнесі та отримують від неї максимальну орендну плату. Вільний доступ до корупційних угод гарантується тим фактом, що уряд зацікавлений в тому, щоб максимально використати цей нерегульований обмін. У хижих станах кожен має право вирішувати свої проблеми корумпованим шляхом, але доступ до корумпованої ренти населення та його перерозподіл обмежується певною кількістю осіб» [24, с. 263].

У випадку з, так званою, вільною конкуренцією, як різновиду ринкової корупції, фактично домінування набуває найсильніша сторона. Вони можуть бути як конкуруючими підприємцями, так і представниками уряду. У цьому випадку існує відкритий доступ як до надання корупційних послуг, так і до їх надання та перерозподілу.

Загальною ситуацією в цих сферах є нецентралізована корупція, де різні державні органи виступають як самостійні агенти, отримуючи надприбуток від бізнесу. Саме тоді навантаження на бізнес найбільше. Вільна конкуренція серед підприємців для доступу до корупційних служб часто призводить до повного паралічу держави, яка не здатна проводити самостійну політику та обслуговує лише інтереси окремих компаній. У цьому випадку вільний доступ до корупції забезпечується тим, що держава є занадто слабкою для регулювання та обмеження доступу.

Розподіл корупції на ринку в хижацьку державу та вільну конкуренцію базується на вже представлених класифікаціях корупції без повного збігу з

ними. Перед тим, як вирахувати ці відмінності, нам потрібно охарактеризувати інші форми корупції, які класифікуються різними дослідниками за атрибутом.

Девід Канг поділяє корупції на:

- ❖ взаємний заклик;
- ❖ шукання ренти;
- ❖ грабіжницький стан;
- ❖ вільна конкуренція.

Крім того, автор зазначає про те, що як і в різних проявах корупції, в якій мірі влада користується бізнесом у приватних цілях, і навпаки – бізнес використовує державу для власних інтересів.

Типи корупції зображено на табл. 1.3.

Таблиця 1.3.

Типи корупції

Держава	1. Концентрована	2. Фрагментарна
	Взаємозалежність	Пошук оренди
	Тип: концентрована	Тип: знизу-вверх
	Розмір: середній	Розмір: великий
Бізнес	3. Хижацька держава	4. Вільна конкуренція
	Тип: згори-вниз	Тип: залишковий
	Розмір: великий	Розмір: маленький

Примітка: розроблена автором за [72].

Ринкова корупція у формах хижих держав і вільній конкуренції означає високий рівень неофіційних платежів, оскільки органи влади не можуть перешкоджати зростанню хабарництва або не зацікавлені в його обмеженні. У цьому випадку існує поєднання вільного доступу до корупції та необмеженої кількості послуг з корупції.

Саме тому, корупція під контролем егалітарного ринку не створює високого рівня хабарництва, оскільки органи влади контролюють корупцію. Громадські послуги чітко розділені на дві групи. Менша група включає в себе послуги, які можуть бути отримані через корупцію, але доступ до них або не обмежується, або може здійснюватися на основі загальновідомих прозорих принципів та процедур. Хоча велика група включає послуги, корупція закрита для всіх.

Ринкова корупція може бути як централізованою, так і децентралізованою. Для корупції хижацької держави, коли певна група контролює доступ до корумпованої ренти, вона, швидше за все, буде централізованою корупцією. У ситуації вільної конкуренції, де кожен державний інститут має потенціал для реалізації власного корумпованого доходу, децентралізована корупція є набагато більш імовірною. У свою чергу, контрольована корупція не збігається з децентралізованою корупцією. У разі децентралізації корупції влада не може зберегти ситуацію під контролем.

Типологія корупції за сферами впливу зображена рис. 1.3.

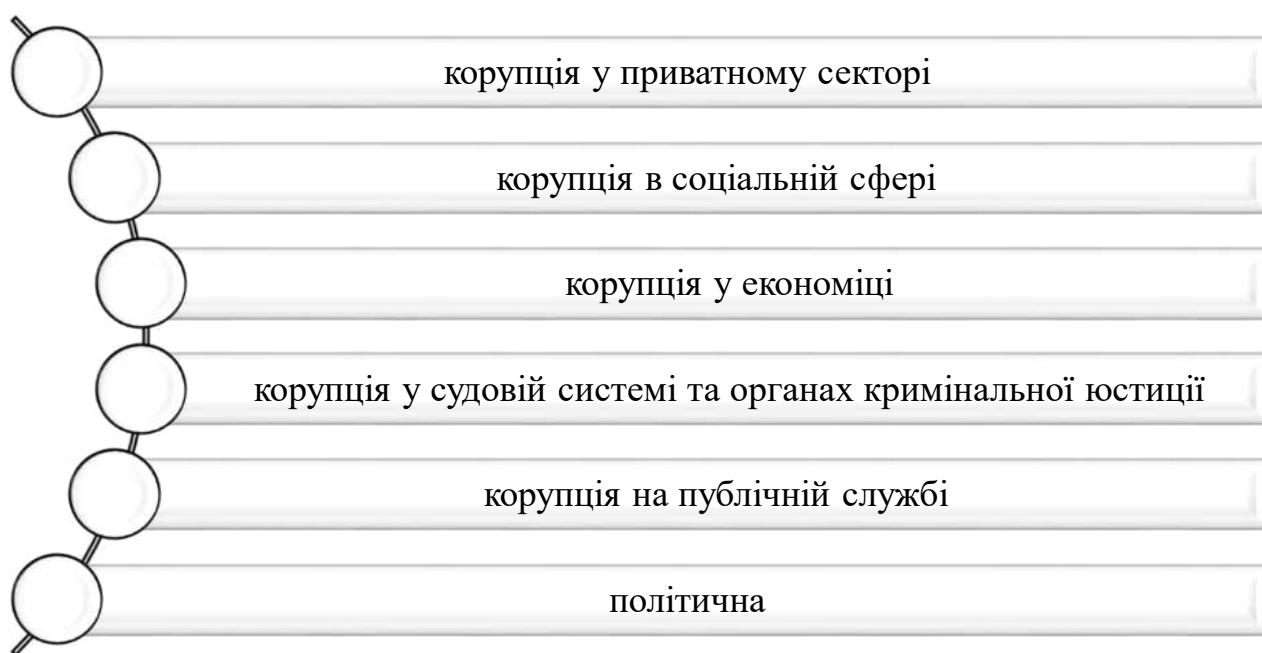

Рис. 1.3. Типологія корупції за сферами впливу

Примітка: розроблена автором за [14].

1.3. Фактори корупції

Корупція процвітає, коли інститути слабкі, а ефект ринкових принципів на економіку обмежений. Це проявляється там, де інтереси знаходять сприятливі можливості та передумови для реалізації.

«На корупцію може вплинути рівень соціально-економічного розвитку країни або регіону, в якому вона знаходиться. Перш за все, у більш розвинених країнах формальні інститути є більш ефективними, більш високою якістю державної адміністрації, а отже більш розвинена політична система відображається у порівняно нижчому рівні корупції» [73].

Більше того, у більш розвинених країнах рівні рівня освіти та письменності є вищими, створюючи умови для формування культури з чіткою різницею між суспільними благами та приватними інтересами, як у свідомості громадськості, так і в еліті. Тому в більш розвинених країнах існують передумови, які спрямовані на зниження рівня корупції [74].

На думку А. Нончева, «найпростіша модель, яка описує фактори, що впливають на розмір корупції, є:

- $K = M + B - O$,
- К (корупція);
- М (монопольні права);
- С (дискреція);
- (відповідальність).

«Ось чому чим більше монопольна влада, у тому числі контроль за певними ресурсами разом із прийняттям уповноваженими особами дискреційних рішень, і чим нижчий ступінь їх відповідальності за прийняті рішення та вжиті заходи, ступінь корупції в даній сфері більша» [75].

Корупція, як правило, асоціюється з такими бізнес-областями, в яких державні або інші великі оператори мають монопольні права і дозволяють здійснювати виняткові повноваження над певними ресурсами (законодавство виконавчої влади на національному та місцевому рівні, підтримання громадського порядку, судової, контроль природних монополій тощо).

«Де існує влада і можливість вільно здійснювати впливи та сили, що впливають з неї, існують передумови для виникнення корупції. Згідно з цим припущенням, корупційні дії знаходять найсильніший бум у тих сферах суспільного життя, в яких певний громадський ресурс знаходиться під контролем одного чи декількох працівників. Використання влади в цьому контексті є цінним фактором, здатним задовольнити певні приватні інтереси або забезпечувати дохід» [75].

Фактори корупції зображено на рис. 1.4.

Рис. 1.4. Фактори корупції в Україні

Примітка: розроблена автором за [15].

Як ми вже зазначали, з точки зору громадського ставлення, корупція проявляється як форма нерегульованого соціального обміну. З економічної точки зору, поширення корупції регулюється класичними ринковими принципами.

Великий попит (виражений кількістю хабарників та сум запропонованих грошей) та обмеженою пропозицією (наявність оперативних керівників у державному секторі) призводить до більшої корупції.

Звичайно, відбувається корупційна ціна (розмір хабарів), яка також прямо залежить від вартості очікуваної вигоди. Механізми корупційної поведінки розрізняються залежно від офіційного статусу уповноважених осіб, як правило, тісно пов'язані з їх авуарів повноважень і влади.

Еквівалентом запитуваної послуги можуть бути гроші, матеріальні активи, послуги, що мають особливу цінність тощо. У цьому сенсі корупційні дії можуть розглядатися як специфічні економічні відносини, про які, в більшості випадків, зацікавлені обидві країни. Вони є альтернативою легальним ринковим механізмам, руйнують нормальний економічний зв'язок та спотворюють критерії ефективності економічних рішень та дій.

«Значним фактором, що впливає на корупцію, є політична стабільність. В ситуації політичної нестабільності державні чиновники мають нестійкий статус, їх положення є невизначеним, але їх майбутнє залишається невизначеним, що визначає їх схильність до вимагання корумпованої орендної плати в максимальній розмір» [76].

«Корупція позитивно корелює з розмірами тіньової економіки. Учасники тіньової економіки змушені сплачувати хабарі, коли їх звинувачують в невиконанні закону вимоги щодо ведення господарської діяльності. Крім того, підприємці в неформальному секторі можуть використовувати свої зв'язки, щоб уникнути відповідальності за тіньовий бізнес» [77].

Очевидно, що оскільки корупція характеризується широким впливом як на економічну, так і на громадську сферу, ми можемо припустити, що умови

корупції проявляються різноманітно. Професор Йельський університету Сьюзен Роуз-Аккерман виділяє три основні причини корупції:

1. економічні;
2. соціокультурні;
3. інституційно-політичні (табл. 1.4.).

Таблиця 1.4.

Причини корупції

Причини корупції	Характеристики
Економічні	Низька зарплата державних службовців Високі податки, збори та витрати на виконання регуляторних (регулюючих) документів Надмірні бюрократичні процедури
Соціокультурні	Низький рівень обізнаності громадян Деморалізація суспільства Слаборозвинене громадянське суспільство
Інституційно-політичні	Клептократія Адміністративна монополія Бюрократична сила

Примітка: розроблена автором за [15].

Професор Гарвардського університету А. Шлейбер разом із професором Р. Вішні з Чиказького університету висунув шість найпоширеніших причин, які призвели до корупції. Крім того, згідно з кожною ситуацією, відображається функція корупції (табл. 1.5.).

Таблиця 1.5.

Причини і функції корупції

Причини корупції	Функції корупції
Розподіляючи рентну плату, уряд керується формальними критеріями, а не щирим бажанням отримати його від компаній	Очищення

Низька зарплата державних службовців	Преміювання
Приватні особи та підприємства прагнуть мінімізувати витрати / витрати (податки, формальні правила)	Зменшення витрат
Створення концесій та укладення державою контрактів з приватними компаніями	Розподіл ринку
Підкуп політиків і підкуп виборців	Зміна законних форм політичного впливу
Заволодіння владою правоохоронних органів для перерозподілу ресурсів та накладання витрат	Прийняття ефективних правових норм

Примітка: розроблена автором за [78].

Враховуючи розглянуті підходи до вивчення причин корупції, ми можемо умовно виділити шість груп причин, що впливають на вчинення корупції (табл. 1.6).

Таблиця 1.6.

Загальні причини корупції

Причини	Характеристики
Фундаментальні	дефекти в роботі економічних інститутів; монополізація економіки; екстремальне державне регулювання; недоліки у роботі судової влади; слаборозвинене громадянське суспільство; неефективність політичних рішень.
Правові	відсутність адекватних правил; часта зміна законів; недосконалість нормативно-правової бази; неоднозначність та неточності у законодавстві.
Організаційно-економічні	неефективність та відсутність контролю за роботою службовців; важкий та складний бюрократичний

	апарат; непотрібні бар'єри з боку держави (включаючи режими дозвільного характеру); низька зарплата працівників у державному секторі.
Інформаційні	асиметрія інформації; жорсткий контроль над засобами масової інформації; відсутність свободи слова; непрозорість державної політики.
Соціальні	клоунади та традиції вираження подяки через подарунки.
Культурно-історичні	тривале ставлення до корупції як до нормального явища; моральний розпад суспільства.

О.М. Костенко вважає, що «у разі якщо українці не мають суспільної (тобто політичної, фінансової основи, така інституція повинна для старту профільтрувати режим криміналізму. Якраз, наприклад, так сталося в Україні» [16, с. 38].

Як уже згадувалося вище, вниз і вгору корупція розвивається в дисбалансі сил між державою і суспільством. Для аналізу корупції характерним є природній економічний вибір, де сильний панує над слабкими, і це, в свою чергу, є ознакою відсутності інституційного середовища.

Коли корупція проявляється в умовах вільної конкуренції, слабкий розвиток інститутів визначається насамперед швидкими економічними і політичними змінами, що відбуваються в країнах з перехідною економікою.

За словами М. Робінсона, «в грабіжницької держави слабкість інститутів не є наслідком бурхливих політичних процесів і результатом політики раціонального планування державного лідера. Це характерно особливо для країн, в тій чи іншій мірі є авторитарними режимами, де уряд відчуває брак легітимності, часто проявляються етнічні конфлікти і

суспільство має порівняно високий ступінь політичної активності. У такій ситуації управління еліти і є вкрай неефективним» [79].

Види факторів, які сприяють вчиненню корупції зображено на рис. 1.6.

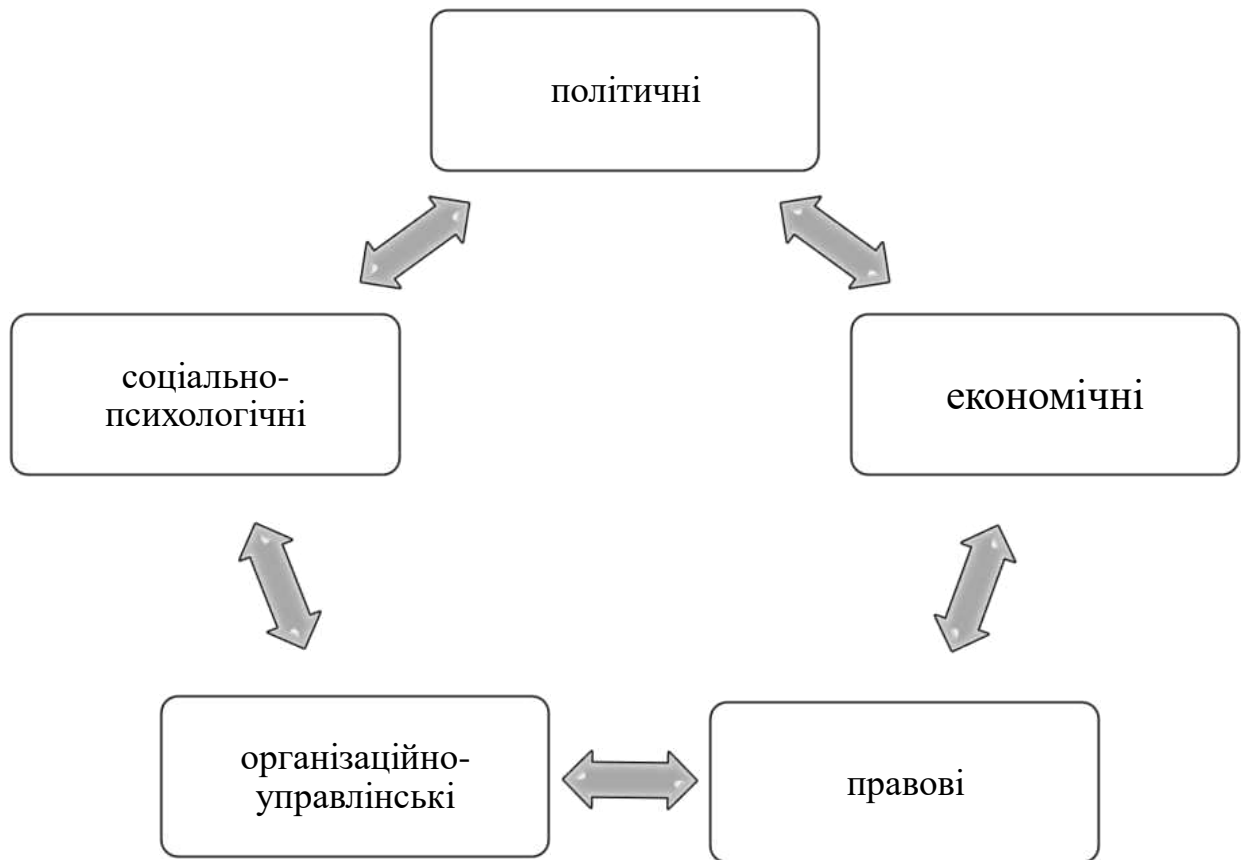

Рис. 1.5. Фактори корупції в Україні

Примітка: розроблена автором за [17].

Ю.В. Дмитрієв стверджує, що «при цьому наявні дослідження факторів корупційних діянь достатньо обґрунтовані, тим не менше, вони часто показують тільки визначені сторони об'єкта, що аналізується. Очевидно, що явище корупції багатоаспектне соціально (економічне, політичне явище, яке будується з комплексу протиправних діянь і аморальних дій» [18, с. 93].

«У залежності від чинників, що лежать в основі причини виникнення корупційного ризику, пропонуємо їх поділяти на причини обумовлені

чинниками: організаційного, економічного, соціального, правового та політичного характеру» [19].

Фактори організаційної спрямованості зображено на рис. 1.6.

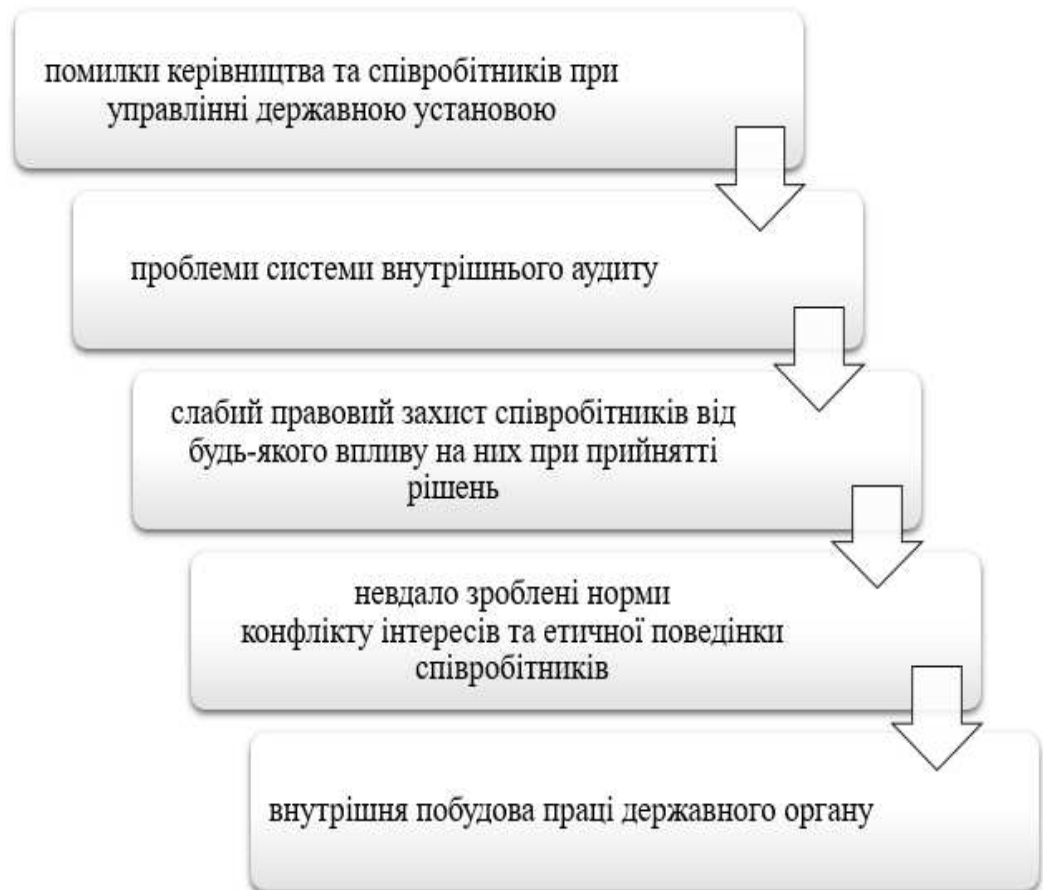

Рис. 1.6. Фактори організаційної спрямованості

Примітка: розроблена автором за [20].

«Індивідуальні модернізаційні заходи, такі як демократизація та лібералізація, спочатку можуть бути причиною корупції на ринку. Демократизація передбачає більш активну участь громадян у соціально-економічному та політичному житті країни, а також більш часто обертання еліти. Ці фактори у населення створюють додаткові стимули для представників суспільства брати участь у корупційному обміні. З точки зору переходу до демократії, політики зацікавлені у відкритому доступі до

продажних послуг, як багатьом людям, це дозволяє їм гарантувати фінансування виборчої кампанії» [80].

«Проблема молодих демократій полягає в тому, що демократичні риси, такі як соціальна активність та конкуренція за владу, розвиваються швидше, ніж інші, такі як законність та підзвітність. Використовуючи кількісні дані, вчені доводять, що взаємозв'язок між корупцією та демократією не є лінійною. Ринкова корупція може розвинути як наслідок економічної лібералізації. Ліберальна економічна політика призводить до посилення поляризації в суспільстві і зростання нерівності доходів, і відповідно до нагородами класичної економічної теорії» [80-81].

«Культурні фактори також відіграють важливу роль у формуванні та розширенні корупції на ринку. Часто поділяють, що ця форма корупції більш поширена у країнах, де чиновники мають низький соціальний статус. Він базується на спостереженнях антропологів, які вважають, що хабар означає визнання низького соціального статусу. Ця дія подібна до того, як зробити підказку. Той, хто дає хабар іншим особам одночасно, створює враження, що він вважає його нижчим статусом. Ось чому ринкова корупція розвивається в країнах, де статус хабарів нижчий за статус тих, хто його дає» [82].

«Одним із завдань зараз вважається моральний занепад внаслідок новітніх перетворень і покликаною цим вакууму цінностей. Усталеним є міркування, що необхідним елементом початкового накопичення капіталу, що трапляється на рубежі модифікації, вважається приватне збагачення. Особистісним фактором існування корупції вважається психічна допустимість (схильність) конкретної частини людей задовольняти актуальні потреби протиправним методом. У масовій свідомості є суттєвий брак важливих моральних цінностей, нерозвиненість соціально-політичної мотивації щодо пріоритетів суспільства і країни» [83].

Корупція в приватному секторі, хоча, можливо, менш досліджена, набрала тривожних масштабів і форм, а також з тими, в державному секторі. Прикладів, на жаль, більш ніж достатньо, наприклад, в банку чи страховій

компанії працівник, який через пропозицію або обіцянку на гроші або інші вигоди дозволяє розподіл клієнтів фінансування, які не допускаються або компенсації неіснуючої суми як фальсифікувати дані.

Але в основному треба зауважити, що багато, на жаль, випадків маніпулювання торгів в процедурах відбору підрядника за договором. Відомо те, що механізми для обробки аукціонів часто є результатом корупції і що вони здійснюються в різних формах, з тим щоб запобігти скоротливі повноваження на придбання товарів і послуг в найкращих можливих умовах.

Зазвичай компанії, які беруть участь в цих угодах, визначають, які з них будуть представляти виграшну ставку, і свідомо збільшити обсяг пропозицій, щоб максимізувати прибуток тих, хто подає. Компанії, які беруть участь в переговорах, створити механізми для мобілізації додаткових доходів у зв'язку зі збільшенням вартості тендеру.

Визначений, переможець, наприклад, може запропонувати субпідряди або збутові компанії, які погоджуються не брати участь в торгах або подати програшні ставки. У деяких випадках, зокрема, можна очікувати, що переможець забезпечити компенсаційний платіж з однієї або декількох сторін договору в якості винагороди за подання фіктивних пропозицій, часто використовуючи помилковий субпідряд, поставку або консультаційні послуги.

Л. Маєр зауважує, що «з цих причин практика мережі корупції отримує найвищу поширеність в цій родовій бюрократії, такі як пост-соціалістичні країни, зокрема Україна, якій соціалістичне минуле безумовно дало стимулювати поширення корупції. Одночасно монополізації ресурсів держави, яка властива в багатьох зародкових режимах соціалістичної системи характерні неефективність системи перерозподілу і знецінення грошових відносин. Розвиток шефських стосунків, а саме в країнах з протекціоністською управлінською діяльністю не є випадковим, оскільки, це постулюється тим, що шефство потрібно над мережами, але воно не є

достатньою умовою для виникнення централізованої ієрархічної держави» [84].

Вважаємо, що науковець зробив такий висновок, заснований на аналізі соціальних відносин в традиційному суспільстві розділити сім'ї і клани, як прихильників, що в таких умовах лідер, який хоче об'єднати країну був змушений шукати підтримки у людей, які перші були б лояльними до нього, а не до сім'ї чи клану. Ось чому для цього потрібні патронатні мережі, щоб об'єднати суспільство над існуючими традиційними зв'язками.

На думку Д. Скотта, «після того, як в результаті цілого ряду соціально-економічних перетворень однієї домінуючої групи над іншою вдалося отримати монопольний контроль над надмірними споживчими товарами, він почав розвивати патронаж з метою подальшого зміцнення своєї влади. Є багато прикладів того, що патронатні мережі є універсальним інструментом патрімоніальних режимів і служать для підтримки централізованої влади. У цьому випадку, патрон управляє через посередництво політичних брокерів на місцях, з якими він підтримує особисті довірливі відносини» [84].

Висновки до розділу 1

Висновки щодо динаміки та взаємозв'язку між корупцією та економічним зростанням переважно сприяють загальному розумінню природи цієї взаємодії. Однак практичне застосування отриманих результатів обмежене через відсутність точних даних про характер максимально можливих динамічних значень залежної змінної (показника).

Згідно з результатами більшості емпіричних досліджень, нульова значимість корупції повинна супроводжуватися необмеженим економічним зростанням, що повністю суперечить дійсності. На даний час все частіше лунають заклики громадськості та міжнародних організацій про необхідність посилення політичного бажання здолати корупцію.

Зважаючи на це, накопичився великий міжнародний досвід, доцільно констатувати, що ефективна антикорупційна політика заснована на двох основних передумовах, невиконання яких робить реалізацію будь-яких ініціатив марною:

- 1) наявність сильної політичної волі;
- 2) однозначне і безумовне верховенство права.

Антикорупційна політика стала основним полем діяльності для багатьох національних та міжнародних урядових і неурядових організацій в рамках функціонування громадянського суспільства, що захищає стандарти прозорості і підзвітності державних установ і сприяє запобіганню корупції в усіх секторах суспільства.

Теоретичні основи для розділення двох інших підгалузей ринкової корупції – хижачької держави та вільної конкуренції – пов'язані з особливостями розподілу влади між суспільством і державою.

Ці два різновиди ринкової корупції спричинені порушенням влади. Вони створюють умови для великої кількості людей для участі в корупційних процесах та завдають серйозної шкоди економіці.

Розділ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

2.1. Аналіз сучасного стану реалізації організаційно-правового механізму протидії корупції

Негативні наслідки корупційних процесів полягають у:

- розтраті капіталу;
- неефективному витрачанні бюджетних коштів;
- придушення підприємницької діяльності;
- запобіганні розвитку добросовісної конкуренції;
- зниженні інвестиційної привабливості холдингу;
- збільшення соціальної диференціації населення;
- створення перешкод для ефективного функціонування державного управління;
- підрив авторитету держави;
- ослаблення потенціалу управління та його апарату.

В поєднанні всі вони негативно впливають на стан соціально-політичної та економічної системи, що відображає ступінь державного і економічного розвитку. Найбільш небезпечні акти корупції в економічній сфері стали системними характером, і, таким чином, стали прямою і безпосередньою загрозою для економічної і національної безпеки.

Проблема економічної безпеки ніколи не існувала для себе. Це завжди виникає з необхідності економічного зростання на кожному етапі розвитку суспільства. У цьому сенсі, забезпечення економічної безпеки завжди було однією з основних функцій держави, але питання про вплив корупції на економічну і національну безпеку на сучасному етапі розвитку України.

Корупція під час економічної кризи створює особливу загрозу належному функціонуванню держав та суспільств. Достатньо зазначити, що

його вартість Європейського Союзу в 2013 році оцінюється в 120 мільярдів євро, а також щорічний бюджет 1 Союзу. З цих причин Європейська комісія вирішила опублікувати, починаючи з 2014 року, щорічні звіти про антикорупційну діяльність.

«Загальноприйнято вважати, що дуже часто заяви про вжиття відповідних превентивних або репресивних заходів у цій сфері не охоплюються реальною діяльністю державних структур» [85].

Однак розробка і втілення антикорупційної політики не є для України новим завданням. Ще й досі триває процес пошуку шляхів її реалізації, що супроводжується ухваленням антикорупційних законів, розробкою відповідних концепцій та стратегій, і само собою формування офіційних актів в сфері їх виконання.

Високий рівень корупції в українському суспільстві й сьогодні суттєво впливає на стан фундаментального дослідження феномену корупції в наукових працях цілих наукових шкіл і напрямів.

«У Європейському Союзі єдиної антикорупційної політики ніколи не було прийнято, країни-члени застосовують тут різні підходи. Найчастіше використовується карно-адміністративна модель, що полягає у дотриманні корупції та корупції у поєднанні з формальними механізмами контролю у державному управлінні. Також прийнято структури, що базуються на обмеженні ролі держави, реформуванні державних структур для підвищення їх прозорості або широкого залучення громадянського суспільства до антикорупційних дій» [86].

«Антикорупційна політика може мати характер зобов'язань, зазначених у єдиному державному документі, або воно може враховуватися урядом у багатьох заходах, описаних у різних документах та статутах. Для асоційованого членства України в Європейський Союз прийнято необхідні антикорупційні рішення у формі окремих стратегій були прийняті. Така концепція в даний час практикується в інших країнах, що подають заявку на

вступ, але її також рекомендують різні організації, наприклад, прозорість» [87].

У 2023 році більшість (57 %) опитаних українців стверджували, що в нашій країні немає готовності протистояти корупції. З 2010 р. це збільшення на 22 %. У цьому зв'язку також вказується:

- 1) нездатність розробити міжпартійну угоду про антикорупційну діяльність;
- 2) небажання уряду підтримати незалежність прокурорів, які ведуть справи за кримінальну державну відмову;
- 3) суворо формальне поводження з окремими інструментами боротьби з корупцією.

У той же час українці часто згадують про два способи обмеження корупції: жорстоке покарання винуватців або створення кращого, чіткого, відсутніх прогалин у законодавстві.

«Перший спосіб вибирає 50 %, а інший – 40 %. Збільшення внутрішнього контролю в окремих установах вибирають близько чверті респондентів. Дивно, що кожен десятий вважає, що немає ефективних методів боротьби з корупцією, і це явище не може бути обмеженим» [21].

У програмах політичних партій, урядових стратегіях або політиках окремих органів державного управління найчастіше це вказує на суттєвий зміст якості закону для обмеження корупції. Теза про вирішення юридичних рішень як корупційного чинника або підтримка ліквідації хабарництва повторюється так часто, що це створює автоматизацію для уряду: гарне право зменшить корупцію, і з цього слід починати створення антикорупційних програм. Це також стосується антикорупційного закону.

Законодавчі завдання уантикорупційному законі були визначені як спрямовані на посилення профілактики та боротьби з корупцією. У функціональному сенсі їх можна розділити на три категорії, що стосуються:

- проведення законодавчих процедур з метою мінімізації їх використання у цілях корупції;

- створення правових рішень у сферах соціально-економічного життя, особливо підданих корупції;
- створення правових рішень, спрямованих на полегшення протидії та боротьби з корупцією.

Корупція, пов'язана з законодавством, оскільки, це складна практика, що включає різні механізми, багато учасників, різноманіття камуфляжної діяльності, приховування кримінальної поведінки перед суспільством та явний вимір питань, що розглядаються (правове регулювання) і часто мають велике значення для широкої публіки.

«Неефективність антикорупційного законодавства, відсутність впорядкованості актів, необґрунтованість і недоцільність одних норм звичайно є причиною невдалої антикорупційної роботи, проте зауважує, що це не головна причина. Часто-густо ситуація криється в сфері хибної правової основи в сфері протидії з корупцією: недоцільному застосуванні» [21].

М.І. Мельник вважає, що «ефективність її здійснення, а отже, і антикорупційної діяльності, залежить від наукового тлумачення суспільної і правової природи корупції, сукупних чинників корупції, факторів корупційних дій, однакового встановлення смислу головних основних корупційних явищ, тенденції їх генези, і, як наслідок, адекватності вибраних способів боротьби з корупцією» [22, с. 200].

У своєму дослідженні Є.В. Невмержицький пропонує «поділити антикорупційну сферу на два основних напрями:

- 1) протидія корупції як конкретним кримінальним або адміністративним проявам;
- 2) сукупність міроприємств, яка містить економічні, політичні, профілактичні, запобіжні, виховні й організаційні способи, що спрямовані на виключення соціально-економічного і політичного підґрунтя корупції» [23, с. 120].

Ця різниця здається природною, і в межах цієї різниці формується антикорупційна політика. У кримінології основним змістом антикорупційної політики є протидія корупційній поведінці та іншим проявам, за які передбачено кримінальне покарання (поведінка, яка породжує корупційну поведінку або є її похідним наслідком), а також застосування превентивних антикорупційних заходів для запобігання корупції.

«Боротьба з організованою корупцією у правовому полі потребує вдосконалення:

– нормативної бази (звуження сфери кримінальної недоторканності та розширення конфіскації майна як кримінального покарання за корупційні злочини);

- правоохоронної практики (розслідувати протиправні дії, пов'язані з корупційною діяльністю, які мають не випадковий, а системний характер, активно вживати заходів та заходів реагування у сфері розслідування корупційних злочинів, реалізувати принцип невідворотності покарання та виключити дискреційні повноваження щодо покарання корупційних правопорушників)» [24, с. 30].

На думку Д. Поупа, «неможливо скоротити всі можливі дії щодо контролю за станом корупції, розшуку та кримінальної процедури, натомість слід використовувати комбінацію стримуючих заходів: підвищення прозорості відносин; запобігання розвитку відносин, які можуть призвести до корупції; прозорість фінансових відносин між ключовими учасниками та проєкція перевірок, які проводяться представниками незалежних органів, не причетних до корупційних мереж» [25, с. 40].

Оскільки антикорупційна політика України, при наявності досліджень у сфері корупції, потребує вдосконалення та заходів підвищення ефективності, роботи попередників корисні для основи для нових напрацювань у цій сфері.

Можливо, законопроекти, які не застосовуються до великої групи громадян, підлягають різним соціальним консультаціям та аналізу різними

адміністративними органами у багатьох міністерствах, а потенційна корупція політиків та інших людей буде настільки ж складною, як тоді коли законопроект повинен бути направлений для широкої публіки.

Достатньо визначити дефіцит системи та визначити найлегшу та одночасно правову форму законодавчої процедури, в якій буде прийнято правове рішення, що очікується корумпованою системою (група інтересів та політики / посадові особи). Достатньо знайти слабку ланку у процесі законотворення та передати конкретну політику чи групу політиків, наприклад, внески на рахунок виборчої кампанії.

Це легше, коли закон погано побудований. Наприклад, стандарти, прийняті в українському парламенті для прийняття законів з широким колом делегування до Положення регулювання дають міністрам можливість створювати та змінювати окремі положення поза межами Верховної Ради України. Уряд за допомогою традицій ускладнюють і дестабілізують закон, в першу чергу це дозволяє уряду або окремим міністрам підпорядкувати правила партійним інтересам.

Вважаємо, що корупція політиків у контексті законотворення сприймала розмір політичного класу в деяких країнах, переміщуючи фокус із суспільних інтересів на інтереси партій та розглядаючи політичну кар'єру як шлях прискореного матеріального прогресу. створюється новий тип квазіполітичного класу і формуються пов'язані з ним кореляційні структури та корпорації, основною партією яких є створення коаліції і діючих на власну користь.

Ці форми корупції розглядаються як привласнення держави, а її кримінальні та некримінальні форми також повинні враховуватися під час виконання Програми уряду на 2014-2019 роки, щоб ті самі правителі могли надати приклад ефективної ліквідації патології на різних рівнях функцій: держава, економіка та суспільство.

«Закономірно, що основними вадами державного сектору незалежної України стали: погана організація, відсутність необхідного узгодження

прийнятих рішень; численні затягування; відсутність у прийнятих рішень правової бази; повільність і неефективність реформ» [88, с. 93-94].

Вважаємо, що корупція – це соціалізація процесу законотворення завдяки інтенсивному та широкому залученню громадян до дискусій та консультацій при створенні правових актів та контролю за цим процесом, а також контролю за наслідками дії нового закону в часі, визначеному після його прийняття.

До того ж, це повинна бути діяльність, що полягає в:

- розробці механізму оцінки проектів законодавчих актів у законодавчому процесі з точки зору корупційних загроз та забезпечення участі неурядових організацій в їх оцінці;
- залученню соціальних інституцій до діагностування корупційних загроз, а також створення та реалізація рішень у сфері належного залучення до них та сигналізації законодавчих лазів чи нормативних актів, що мають корупційний характер для законодавчих органів;
- розробці та впровадженню механізму ефективного застосування конструкції.

«Зазначені обставини дають змогу стверджувати, що корупція в нашій державі є корупцією кризового типу, яка породжується кризою нинішнього соціуму і здатна її поглиблювати, володіючи здатністю нівелювати політичні, економічні, правові й моральні зміни» [27].

Згідно з Індексом сприйняття корупції 2020 року, який повідомляє Transparency International, Україна є найменш корумпованою нацією з 175 країн світу. Показник корупції в Україні в середньому становив 116.90 з 1998 до 2020 року, досягнувши максимального значення у 2011 році – 152, а рекордно низьке – 69 у 1998 році.

Індекс сприйняття корупції посідає країни та території на основі того, наскільки корумповано сприймається їх державний сектор. Ряд країн або територій вказує свою позицію по відношенню до інших країн та територій в індексі (рис. 2.1.).

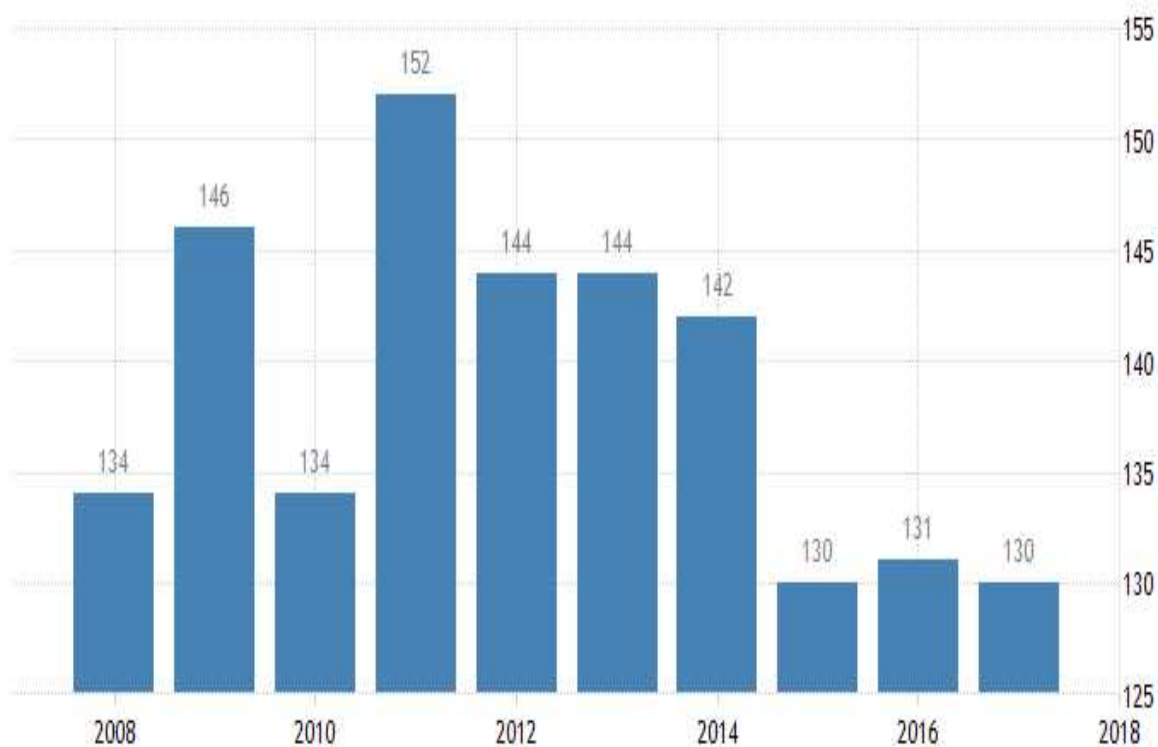

Рис. 2.1. Україна в корупційних рейтингах

Таблиця 2.1.

Економічні дані про Україну у 2023 р.

ВВП України стабільність цін на 244789.00 млн. рн
Україна три місяці міжбанківські ставки на 19,00%
Процентна ставка в Україні становить 18,00%
Ціни на виробників в Україні змінюються на 16,60 відсотка
Інфляція в Україні становить 10,00%
Харчова інфляція в Україні становить 7,50 відсотка
Основні споживчі ціни в Україні на рівні 108.80 Індеси
Індекс споживчих цін в Україні (ІСЦ) на рівні 101,40 індексних пунктів
Перевезення ІПЦ в Україні на 100.50 індексних точках
Інфляція України на ММ становить 1,40 відсотка
Україна - кредитний рейтинг о 15.00
Фіскальні видатки України на 937529,10 млн. грн
Державні доходи уряду на рівні 952823,96 млн.грн
Вартість державного бюджету України становить 6166,60 млн. грн
Валютні резерви в Україні на рівні 17711,00 доларів США
Експортні ціни в Україні на 110,50 індексних точках
Імпортні ціни в Україні в 112.00
Виробництво електроенергії в Україні на рівні 13942.50 ГВт-год
Умови торгівлі України 98,70
Виробництво цементу в Україні становить 739,00 тис. тонн

Примітка: розроблена автором за [89].

«Україна займає 130 місце з 180 у рейтингу Transparency International з індексу сприйняття корупції (ІСЦ) на 2023 рік. Це можна побачити в результатах дослідження організації. Так доцільно відзначити:

- 1) «в 2023 році Україна отримала 30 з 100 балів у Індексі сприйняття корупції, щорічне дослідження Transparency International, яке займає 130 місце з 180 країн світу. Це є одним пунктом і одним місцем з минулого року (29 балів, 131 місце з 176 країн). Що стосується динаміки, то результати минулого року не так добре, як в 2016 році (2 бали зростання проти 1 бала);
- 2) у 2023 року вперше з 2010 року Україна побила Росію (29 балів), що не покращило свого рейтингу за минулий рік» [89].

Серед причин, які допомогли Україні перейти на більш високу позицію, є та, що органи боротьби з корупцією (SAP / NABU) провели свою слідчу роботу в 2017 році, відправивши перші підозри у судові процеси про велику корупцію.

«Реєстр електронних декларацій продовжував свою роботу. Реформу системи державних закупівель та вимоги щодо використання системи ProZorro відсвяткували першу річницю. Ринок газу був реформований. Україна також зробила деякі позитивні кроки до дерегуляції» [90].

Автори дослідження Індексу спираються на те, що було зменшено корупцію в поліції та кількість випадків, коли підприємство було примушене до хабарництва.

З іншого боку, повільне зростання Індексу України, ефективне скорочення динаміки росту вдвічі, пов'язане з такими обставинами, як відсутність політичної волі уряду країни для рішучої боротьби з корупцією, а також низький рівень довіри до Українські суди та обвинувачення. Ще один момент, який не можна не помітити – законодавча активність, яка всіляко містить ризики щодо підризу основ національної безпеки. Як наслідок, корупція є явищем, яке крім війни, знищує національну

ідентичність і створює ризики, з якими стикаються бізнесмени та постійні громадяни.

2.2. Моніторинг реалізації організаційно-правового механізму запобігання корупції в системі забезпечення національної безпеки держави

Загрози національній безпеці завжди виникають з необхідності економічного зростання на кожному етапі розвитку суспільства. У цьому сенсі забезпечення економічної безпеки завжди було однією з найважливіших функцій держави, але проблема впливу корупції на економічну та національну безпеку в сучасні часи є відносно новою та не повністю вивченою проблемою.

Гарантування економічної безпеки в Україні є необхідною умовою для розвитку та процвітання держави і все більше фокусує увагу громадськості на масштабах корупційних загроз та реальної шкоди, яку вони приносять національній економіці, безсумнівно, висуває ці питання серед найважливіших національних пріоритетів.

Своєчасність взаємозв'язку між економічною безпекою та корупцією різко зросла в період перехідного періоду кризи та необхідності пошуку шляхів стабілізації економіки на основі конкретної стратегії розвитку економічної, заходи протидії масштабам та масштабам корупції в Україні.

Економічна безпека має особливе місце в структурі національної безпеки. Досвід показує, що лише високий рівень економічної безпеки може слугувати гарантом суверенітету та незалежності кожної країни як гарантії її стабільного та стійкого соціально-економічного розвитку.

У цьому сенсі економічна безпека національної економіки є важливою складовою комплексної безпеки і разом з політичною та військовою безпекою є основою, на якій будуються інші захисні системи (табл. 2.2.).

Таблиця 2.2.

Економічна основа безпеки

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА			
ВІЙСЬКОВА БЕЗПЕКА	ПОЛІТИЧНА БЕЗПЕКА	СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА	ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА
ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА			

Примітка: розроблена автором за [47].

У сучасному глобалізованому світі пов'язують національну економіку з національною та міжнародною безпекою, а також здатністю економічної системи до дестабілізації в тій чи іншій формі докладно будувати багато років безпеку інфраструктури, очевидно – такі складні і багатокомпонентні системи завжди мають точку уразливості.

Але піднімати питання про національну безпеку кожної країни, як наслідок економічної ситуації з такою завершеності в ньому на найвищому державному рівні показує, що США насправді критично переосмислити пануючі парадигми розвитку країни і не готові миритися з усіма його важливостями питання про перспективи національної економічної системи, що лежать в основі її системи національної безпеки.

Адміністрація США надає особливого значення економічній безпеці. Шістдесят років після початку нового курсу Франкліна Делано Рузвельта Білл Клінтон створив Національну економічну раду, основною функцією якої є розробка та впровадження системи заходів щодо підтримки національної економічної безпеки.

«Забезпечення економічної безпеки країни виділяється як червона нитка у щорічній економічній доповіді президента США. І не випадково президент США Клінтон визначив економічну безпеку Сполучених Штатів як стратегічне пріоритетне завдання» [92, с. 3].

Отже, з точки зору зовнішнього середовища економіка політики виражається як пріоритет геоекономічних інтересів над геополітичними та геостратегічними, тобто економічна влада диктує свої правила гри, геополітика виправдовує їх, а військовий компонент захищає їх.

«Особливістю наведених вище визначень економічної безпеки є те, що вони можуть бути реалізовані з використанням різних і в деяких випадках абсолютно протилежні підходи. У зв'язку з цим, дослідники і прихильники моделі ринку припускають, що використання терміну економічної безпеки при нормальних умовах, а не в крайньому розвитку (в разі війни) суспільство позбавлене безпеки, наскільки існування всякого роду загрози (найбільш важливими з яких є конкуренція як іманентна джерело прогресу системи) є одним з необхідних умов для розвитку ринкової економіки» [93, с. 26].

Вплив корупції на суспільство настільки негативний, руйнівний і масштаб, що необхідно вжити заходів для його обмежень не викликають сумніву. Механізми боротьби з корупцією орієнтовані на реалізацію широкого спектру заходів, спрямованих не тільки для ліквідації наслідків і виявлення причин і районів з високим ризиком корупції, з тим щоб запобігти і уникнути різного роду корупції.

Накопичений великий міжнародний досвід свідчить про те, що формування пакету заходів по боротьбі з корупцією вимагає системного підходу, а часто навіть правильний набір інструментів не гарантує успішний результат, що в цілому сприяє ігнорування основних принципів побудови політики в галузі боротьби з корупцією.

«Хоча класичні інструменти, властиві антикорупційним механізмам, широко відомі, це самі по собі, хоча і в різних масштабах, не запобігає корупції в усіх країнах світу. З 1996 року Світовий банк розробив понад 600 різних антикорупційних програм для приблизно 100 країн» [94].

«Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) також активно працює в Україні і розробила індивідуальні та адаптовані плани антикорупційної політики для країн ОЕСР, залучених до боротьби з

іноземним хабарництвом. У міжнародних ділових домовленостях, деякі з яких практично застосовувались певною мірою, хоча для більшої частини країн запропоновані реформи далеко не перша спроба боротьби з корупцією» [95].

Основні неподолані проблеми України у сфері антикорупційної політики зображено на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Основні неподолані проблеми України у сфері антикорупційної політики

Примітка: розроблена автором за [27].

В даний час існує безліч різних способів боротьби з корупцією, які, на наш погляд, можна звести до двох основних типів – інституційних та

соціально-політичних. Випередження аналізу кожного з інструментів боротьби з корупцією, то важливо враховувати, що ефективна антикорупційна політика заснована на два основних передумовах яких непокору зробити реалізацію будь-яких ініціатив марною, а саме – наявність сильної політичної волі і однозначним і безумовним верховенство права для всіх.

Політична воля розглядаються як один з основних інструментів політики в галузі боротьби з корупцією і разом з верховенством закону дозволяє реалізувати всі інші механізми боротьби з корупцією. Усі інструменти антикорупційної політики, що стосуються двох основних груп, запропонованих вище, різняться у напрямку їх впливу. Це важливо, тому що в процесі антикорупційної діяльності зрозуміло, що ці методи безпосередньо не впливають, але, як правило, опосередковують феномен корупції.

Якщо економіка не розвивається, можливості для її виживання, а також опору, стійкості та адаптації до зовнішніх та внутрішніх загроз є обмеженою. Тому нерозвинена економіка не може забезпечити економічну безпеку і не може вважатися економічно безпечною.

Розвиток є важливим атрибутом економічної безпеки, оскільки це може змінити економічну систему відповідно до змін у навколишньому середовищі та реагувати на виклики зовнішнього середовища.

«Стабільність у вузькому сенсі характеризується межами виробничих потужностей країни та максимального продукту, створеним у повній зайнятості. У більш широкому сенсі, стійкість визначається прийнятим способом розподілу створеного продукту, щоб досягти балансу між багатством та безпекою» [94, с. 42].

Підтверджено, що функціональний зв'язок між обсягом корупції та економічним зростанням є не лінійним, а у формі перевернутої U тобто зниження рівня корупції суттєво впливає на економічне зростання лише до певної, тобто коли зростання досягає свого максимуму, рівень корупції зменшується паралельно зі значенням обсягу корупції.

Як наслідок, простежується важлива роль якості державних інституцій в економічному зростанні та визначає канали, через які корупція впливає на зростання, причому провідну роль відіграють інвестиції та державні витрати. Наявність та підтримка економічної системи, як мінімум, передбачає збереження її основних структурних елементів та забезпечення взаємодії між ними, а також дотримання певних економічних та технологічних пропорцій.

Проте в сучасні часи все частіше відбувається не тільки викривлення економічних масштабів, а й розрив технологічних зв'язків на рівні базових виробничих одиниць та процесів. Зростаюча відкритість економіки для економік розвинених країн не забезпечує компенсаційних ефектів від виникаючих економічних диспропорцій, а навпаки - містить загрози їх поглибленню.

Основні напрямками антикорупційної стратегії на 2014-2017 рр. зображені на рис. 2.3.

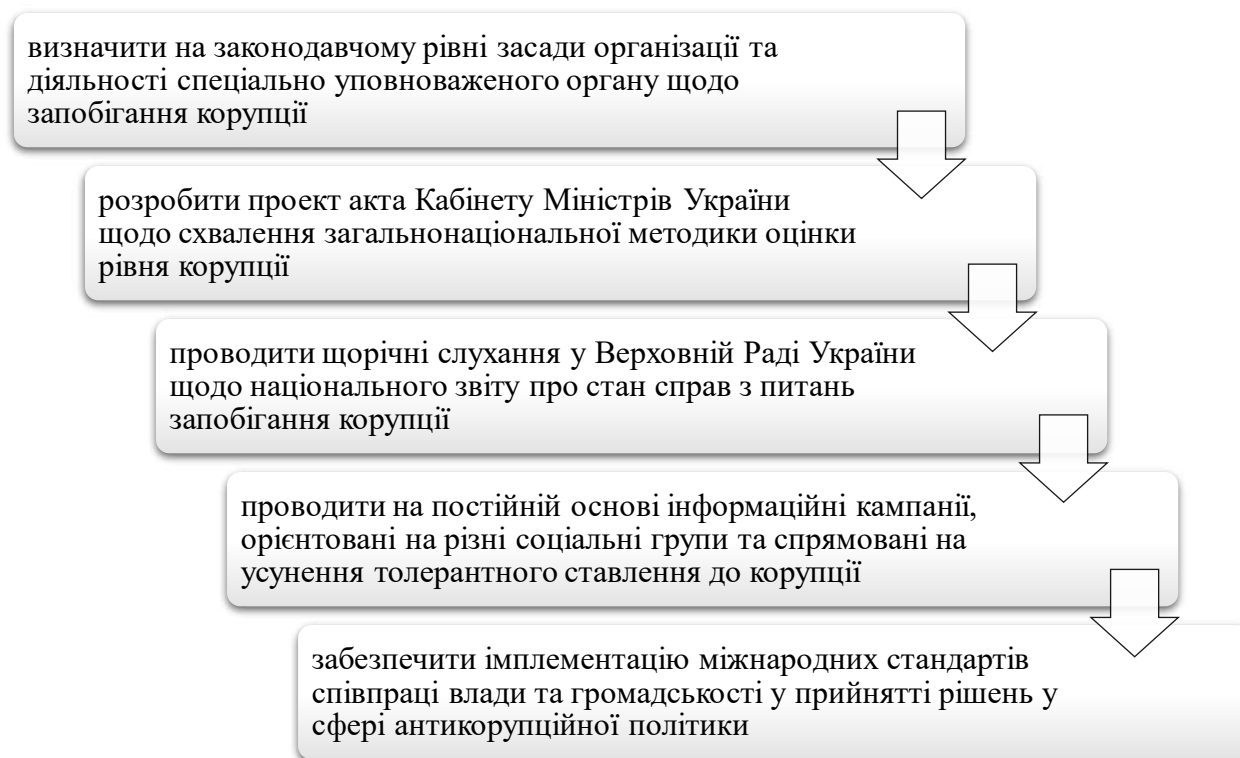

Рис. 2.3. Основні напрямки антикорупційної стратегії на 2014-2017 рр.

Примітка: розроблена автором за [28].

На національному рівні національна безпека стає все більш важливою складовою стабільності держави. Вона структурована:

1) фінансова недоторканість. В даний час економічна незалежність не може і не мати абсолютний характер. Таким чином, це забезпечує рівноправну участь в міжнародній торгівлі інтеграційних зв'язків і зв'язків зі співробітництва.

2) стійкість бізнес-системи, що робить необхідним зберігати параметри холдингу в певних стабільних межах. Слід мати на увазі, що гарантується рівність всіх форм власності, створюючи сприятливі і стабільні умови і тенденції в області підприємницької діяльності і контролю над факторами, які можуть дестабілізувати економічне середовище –запобігти серйозні порушення в розподілі доходів, які можуть запустити соціальні потрясіння, боротися з кримінальними структурами в економіці, зменшити частку тіньової економіки тощо.

3) здатність саморозвиватися і прогресувати. Цей елемент економічної безпеки особливо важливий у сьогоденному динамічно розвивається світі. Створення сприятливого клімату для інвестицій, інновацій, модернізації виробництва, підвищення освітнього, культурного і професійного рівня робочої сили і співробітників є необхідною умовою для збереження і відтворення національної економіки на більш високому рівні.

Для того, щоб побудувати єдину концепцію економічної безпеки, ми повинні мати на увазі, що визначення економічної безпеки через інтереси з самого спочатку заперечувало можливість досягнення прийняттого консенсусу між економістами, що представляють регуляторні та ліберальні напрямки економічної науки.

Не існує нічого дивного в цьому, оскільки перші приймають поняття колективних інтересів (національні, державні, громадські), а другий стверджує, що носіями інтересів можуть бути лише особи. На нашу думку, визначення економічної безпеки, така як національна безпека, а отже,

необхідність розробки стратегії (моделі, концепції) економічної безпеки, обов'язково вимагає виявлення та формулювання національних економічних інтересів.

Очікувані результати реалізації Антикорупційної стратегії 2018-2020 роки зображено на рис. 2.4.

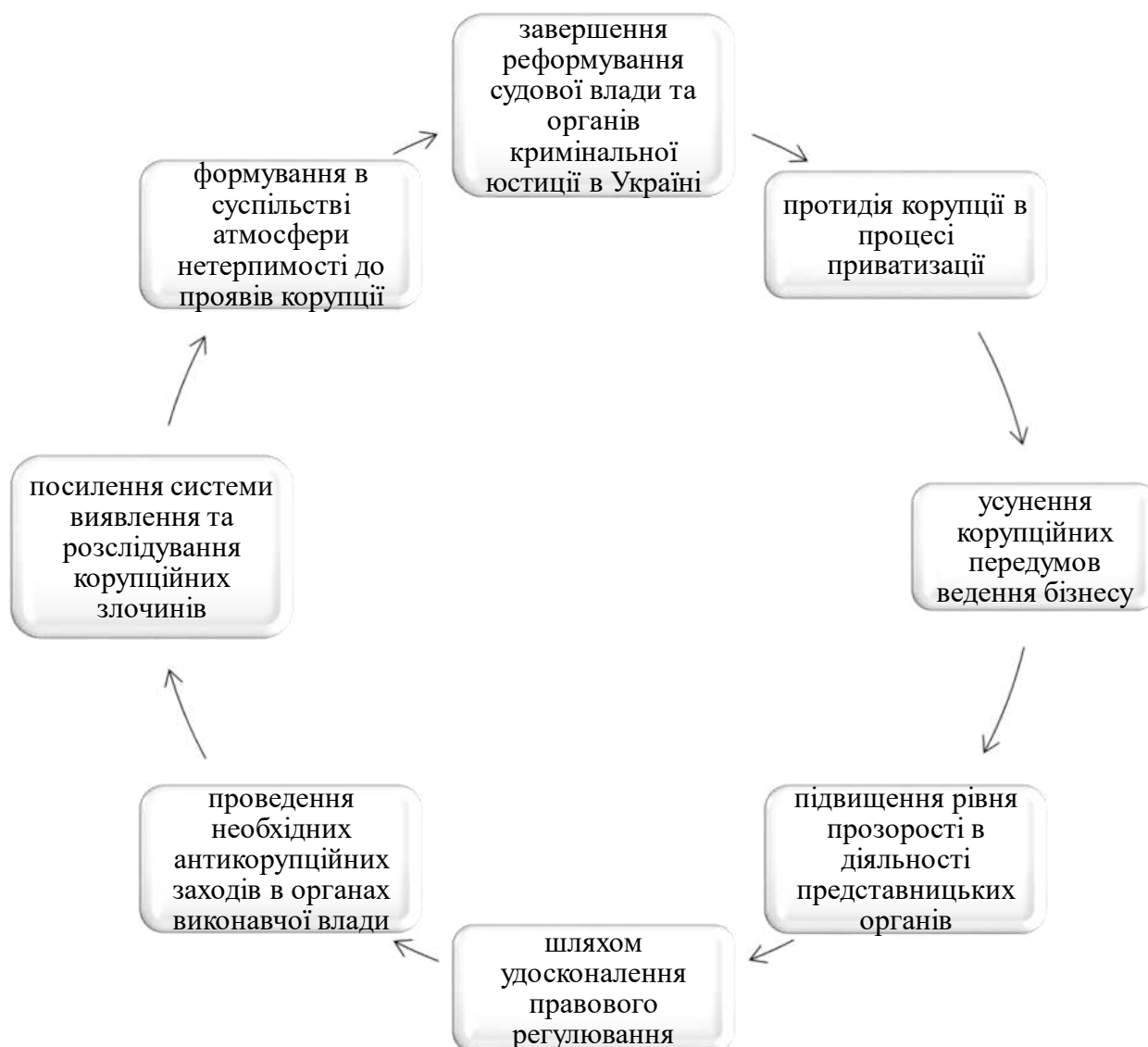

Рис. 2.4. Очікувані результати реалізації Антикорупційної стратегії 2018-2020 роки

Примітка: розроблена автором за [28].

«Сучасні українські реалії характеризуються більш аспірацією (часто декларативні) обмежити корупційні дії в країні, із завидною завзятістю

забувати тривіальну аксіому, що лікувати хворобу набагато важче, ніж їй запобігти. Лікування метастаз корупції надзвичайно складна, прозорість в управлінні, слід розглядати в якості попереджувачого запобіжного заходу з великим змістовним і функціональним зарядом, як наслідок, пріоритет віддається потенційній причині, а не наслідкам корупції» [29, с. 102].

Необхідність покласти зусилля по боротьбі з корупцією в довгострокові рамки вимагає посилення контролю в якості інструменту держави для забезпечення добре функціонуючої адміністрації і в якості механізму для вираження громадян своїх потреб, вимог і оцінки адекватності та ефективності державного апарату.

Контроль є важливим інструментом боротьби з корупцією, забезпеченням контролю необхідної інформації про результати діяльності за відхилення від встановлених норм поведінки для правильності і законності прийнятих рішень і дій. Контроль служить інтегрованим інструментом для перевірки та регулювання загального курсу управління та відповідності всіх управлінських дій.

Контрольна діяльність здійснюється спеціально створеними органами. В області боротьби з корупцією мають бути побудовані і функціонувати антикорупційні органи для встановлення контролю за виконання законів і правил, встановлених відповідно до антикорупційною політикою держави, а також координувати дії між ними в здійсненні програм щодо запобігання та боротьби з корупцією.

Крім того, на ці органи покладена законодавча антикорупційна ініціатива, а також розробка інформаційних та навчальних програм для посадових осіб та громадян. На практиці результат цих органів значно збільшує ймовірність виявлення корупційних схем.

2.3. Оцінка результатів діяльності правоохоронних органів в сфері протидії корупції

Ретельний порівняльний аналіз динаміки державотворення та модернізації державного сектору показує, що деякі розвинені країни (країни, що перевищують стандартний поріг на душу населення) змогли увійти в ХХІ століття з достатньою ефективністю та некорумпованою формою правління, а інші продовжують страждати від клієнтолізму, корупції, низької ефективності та низького рівня довіри як до уряду, так і до суспільства в більш широкому розумінні.

Корупція в Україні проникла в усі сфери соціального організму інфекцією, тому ми говоримо вже не про корупцію в державі, а про корупційний стан. Тому, очевидно, необхідно приступити до єдиного можливого рішення для вирішення цієї системної проблеми запровадження якості та морального управління в інтересах людей.

«Роль менеджменту як суспільного розвитку є величезною, оскільки він збільшує потенціал країни, підтримує економіку, створює передумови для економічного зростання, призводить до збільшення зайнятості та прозорості в роботі державних установ. У цьому контексті управління пояснюється як процес досягнення та досягнення цілей шляхом координації зусиль людей, що означає, що це процес, який призводить до прийняття та реалізації цілей з точки зору визначеності, ризику та невизначеності» [65].

«Від з'ясування природи корупції в кінцевому підсумку залежить достовірність наукових висновків, оскільки цей момент є найважливішим порівняно з усіма іншими моментами в проблемі протидії корупції (незалежно від сфери людських знань, у якій досліджується проблема). Ключовий, фундаментальний для всіх інших. Важливість вирішення цієї проблеми для антикорупційних практик полягає у формуванні стратегічних стратегій антикорупційної діяльності, постановці цілей, визначенні зусиль і засобів реалізації, а також рівня підтримки, наприклад нагляду. Залежить від правильного розуміння природи корупції» [30, с.33].

«Визначаючи природу корупції, ми повинні передусім виходити з того, що корупцію не можна зводити до якоїсь конкретної соціально шкідливої поведінки чи конкретної злочинної поведінки. Віднесення корупції до певного виду злочинності, особливо злочинів, що відбуваються серед певної групи науковців і практиків, є однією з найсерйозніших помилок у розумінні корупції. Корупція – соціальне явище, яке має соціальні умови, закономірності суспільного розвитку та негативно впливає на суспільні процеси» [31, с. 39].

Існуючи в суспільстві та будучи породженням суспільних відносин, корупція пронизує різні соціальні сфери суспільства, по-різному деформуючи суспільні відносини.

«Загалом, соціальна сутність корупції полягає в спотворенні суспільних відносин і руйнуванні нормального (правильного і справедливого) суспільного ладу, породжуючи тим самим корупцію та ерозію влади. Таке спотворення і порушення суспільних відносин має ознаки ланцюгової реакції» [32, с. 40].

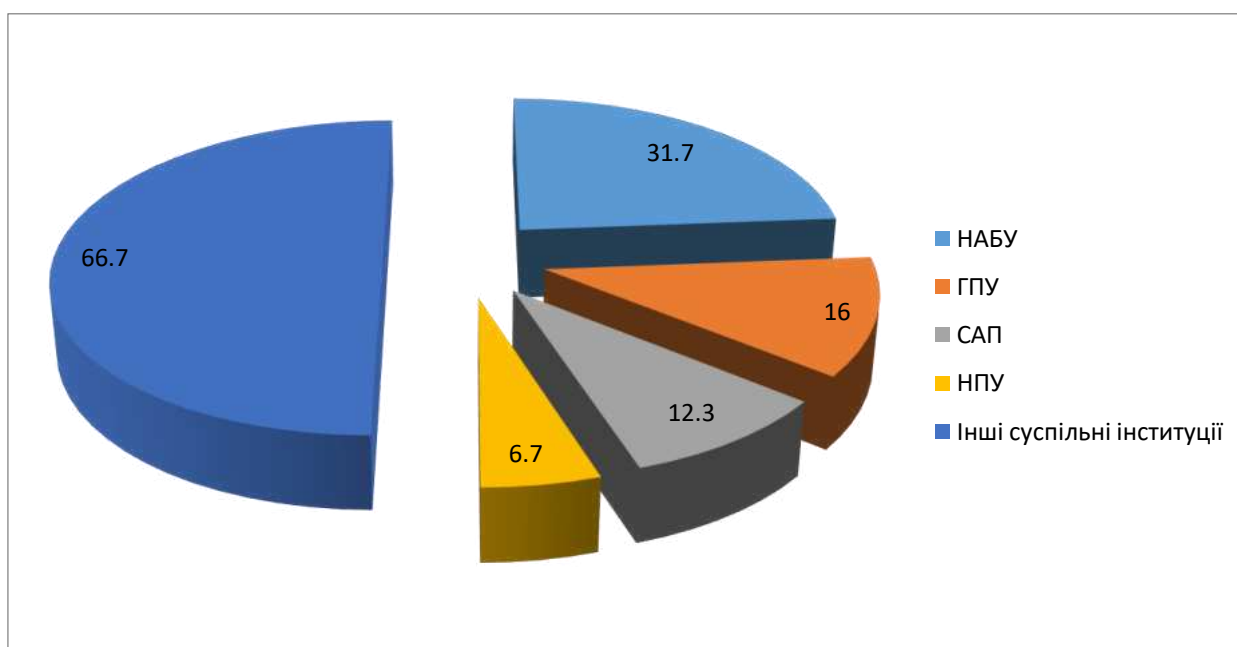

Рис. 2.5. Рейтинг рівня ефективності діяльності державних органів по боротьбі з корупцією

Примітка: складена автором

Індекс сприйняття корупції за 2023 р. зображено на рис. 2.6.

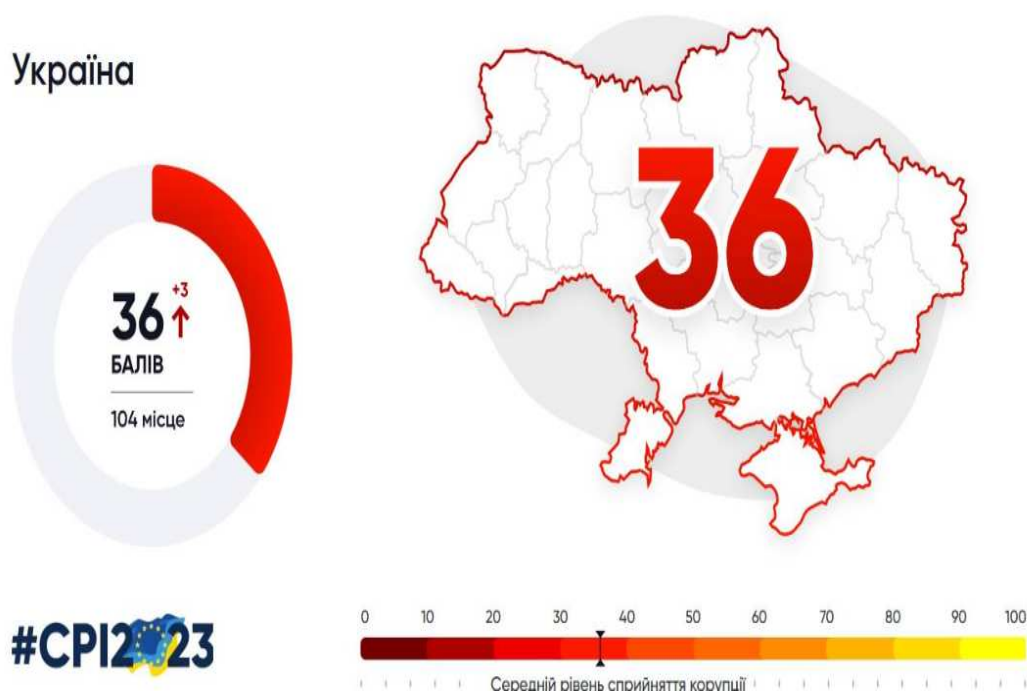

Рис. 2.6. Індекс сприйняття корупції за 2023 р. зображено на рис. 2.6.

Примітка: складена автором [33].

Практичне застосування результатів емпіричних досліджень як основи формування антикорупційної політики є найважливішим завданням для науковців, які вивчають вплив корупції на економічні, політичні та соціальні показники. У цьому відношенні дуже повчальними є дослідження, які конкретно вивчають вплив корупції на економічне зростання за різних політичних систем..

Результати дослідження чітко підтверджують, що корупція негативно впливає на економічне зростання. Але цей ефект значно менший у другій політичній системі. Результати показують, що цей ефект існує, але не в тій мірі, яка описана теоретично. Проте висновок очевидний – навіть у неякісному інституційному середовищі корупція не може позитивно впливати на динаміку масштабів економічного зростання.

Антикорупційні результати України зображено на рис. 2.7.

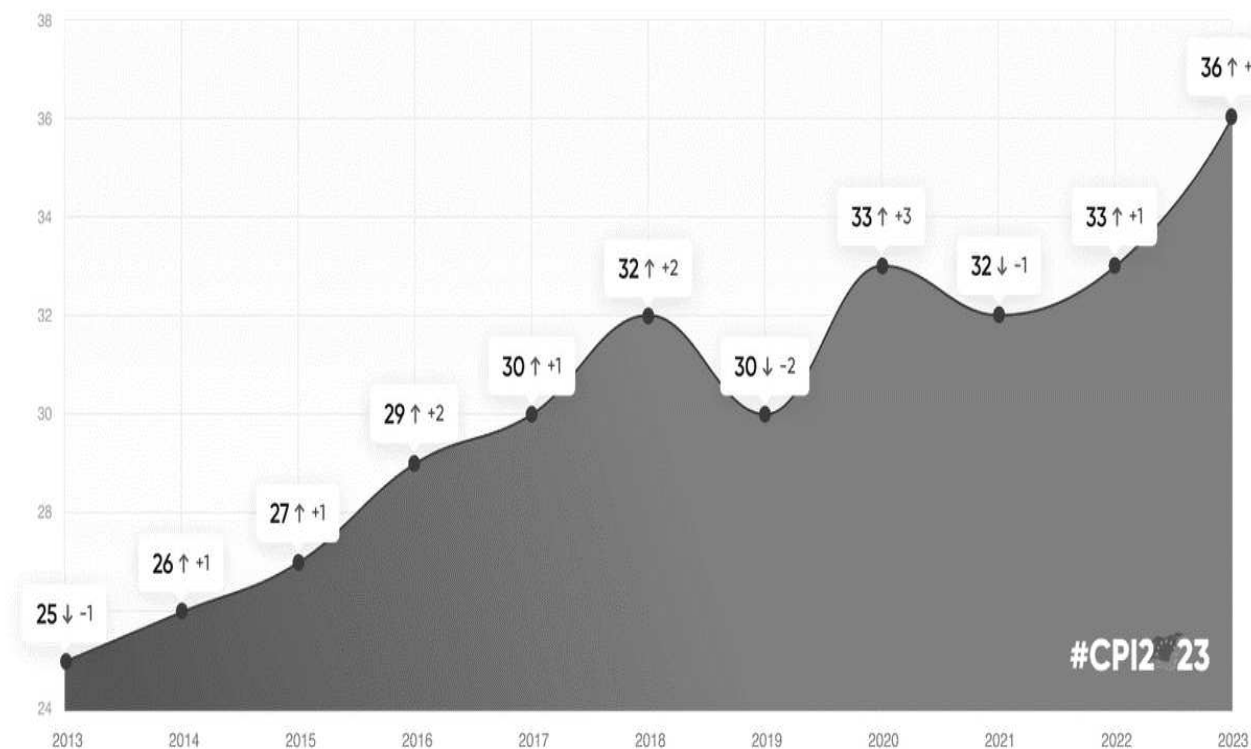

Рис. 2.7. Антикорупційні результати України

Примітка: складена автором [33].

Загалом Україна отримала 11 балів у дослідженні за останні 10 років, від початку Революції Гідності та Великої Перебудови. Зростання Індексу сприйняття корупції у 2023 році можливе навіть під час тотальної війни завдяки активній роботі антикорупційних та інших державних органів.

Важливим уточненням результатів є передумова, прийнята авторами щодо безумовної ефективності державних витрат або, в останньому випадку, нейтральності державних витрат. Отже, якщо припустити, що не всі державні витрати позитивно впливають на економічне зростання, корупція може пом'якшити негативні наслідки, які виникають. Як ми визначили, канали, через які корупція впливає на економічне зростання, є предметом значних досліджень, і в цьому випадку ми надаємо емпіричне підтвердження існування та важливості одного з них – державних витрат.

Результати соціологічного опитування українців зображено на рис. 2.8.

ОСНОВНІ ПОБОЮВАННЯ УКРАЇНЦІВ ЩОДО ВІДБУДОВИ

Результати другої хвилі соціологічного дослідження

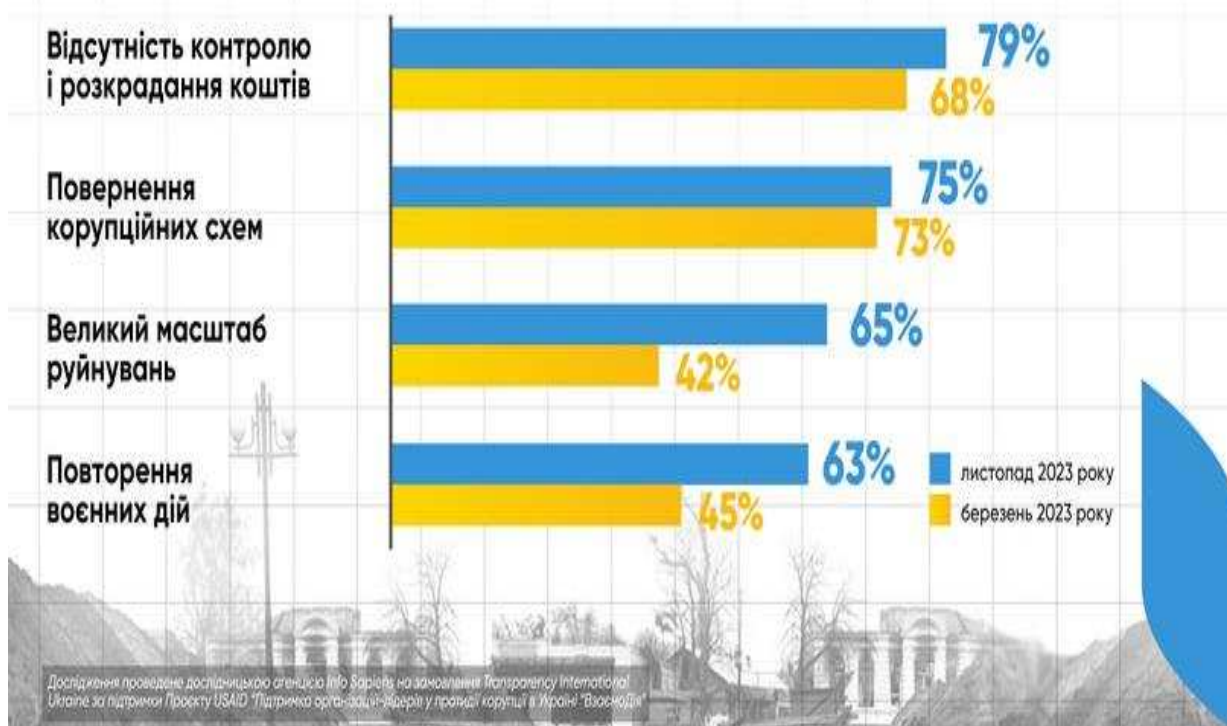

Рис. 2.8. Результати соціологічного опитування українців

Примітка: складена автором [34].

Вплив високого рівня корупції на темпи зростання ВВП також характеризує економічний простір України. Усі аналітики погоджуються, що жорсткі обмеження економічної злочинності та корупції в країні є передумовами для розгортання економічних ініціатив і зростання. Це можливо лише за умови досягнення головним завданням національної макроекономічної політики досягнення позитивного (по можливості високого) економічного зростання.

Топ 5 проблем України в 2023 р. зображено на рис. 2.9.

Рис. 2.9. Топ 5 проблем України в 2023 р.

Примітка: складена автором [34].

«Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) – державний правоохоронний орган, на який покладається протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці» [57].

Національне антикорупційне бюро України – державний правоохоронний орган, основне завдання якого – попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, вчинених вищими посадовими особами.

Організаційна структура НАБУ зображено на рис. 2.10.

Рис. 2.10. Організаційна структура НАБУ

Примітка: складена автором [35].

Наприклад, одним із визначальних факторів для визначення невиконаного платежу як корупційної дії є час здійснення платежу до або після отримання послуги. Згідно з цією концепцією, корупція стосується будь-яких нерегулярних платежів у формі грошей, подарунків або послуг до отримання необхідних послуг. Добровільна прострочення громадянами платежів після виконання працівником безпосередніх службових обов'язків вважається формою подяки і не відноситься до корупційних діянь.

У цьому випадку корупція на законодавчому рівні не становить інтересу для нашого дослідження, але ми зобов'язані звернути увагу на цей недолік у прийнятому визначенні, оскільки очевидно, що багато корупційних дій, які підривають принцип цінності суспільної послуги, можна пропустити.

Інформація про результати розслідувань НАБУ за січень 2024 р. зображено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Таблиця № 1 Кількість обвинувачених осіб за період 01.01.2024 – 31.01.2024*

Стаття Кримінального кодексу	Народні депутати, члени уряду	Судді	Прокурори	Державні службовці (Категорія А)	Керівники ДП	Інші
Ст. 191					1	
Ст. 206-2						
Ст. 209						
Ст. 210						
Ст. 211						
Ст. 354						
Ст. 364				1		7
Ст. 366-2						
Ст. 368		1				
Ст. 368-2						
Ст. 369						2
Ст. 369-2						1
Ст. 410						
Інші				1		7

Всього за звітний період: 21 особа

*Примітка: визначення показників здійснено за ступенем тяжкості злочину, передбаченого відповідною статтею КК України.

Таблиця № 2 Кількість засуджених – перша інстанція (за період 01.01.2024 – 31.01.2024)*

Стаття Кримінального кодексу	Народні депутати, члени уряду	Судді	Прокурори	Державні службовці (Категорія А)	Керівники ДП	Інші
Ст. 191						
Ст. 206-2						
Ст. 209						3
Ст. 210						
Ст. 211						
Ст. 354						
Ст. 364					1	2
Ст. 366-1						
Ст. 368						
Ст. 368-2						
Ст. 369						1
Ст. 369-2						
Ст. 410						
Ст. 190						
Ст. 367						

Всього за звітний період: 7 осіб

*Примітка: показники підготовлені з відомостей Єдиного реєстру судових рішень щодо осіб, стосовно яких рішення набрали законної сили

Іншим широко відомим підходом до визначення корупції є так званий ринковий підхід, який найкраще ілюструє твердження, що корупціонер розглядає своє становище як бізнес, тобто дохід, від якого він прагне

максимізувати. Таким чином державна посада стає одиницею максимізації. Розмір доходу чиновника залежить від кон'юнктури ринку та його здатності знайти точку максимального прибутку на траєкторії суспільного попиту.

Поширеність та сприйняття корупції в судах, на митниці та при отриманні роботи в державних органах зображено на рис. 2.11.

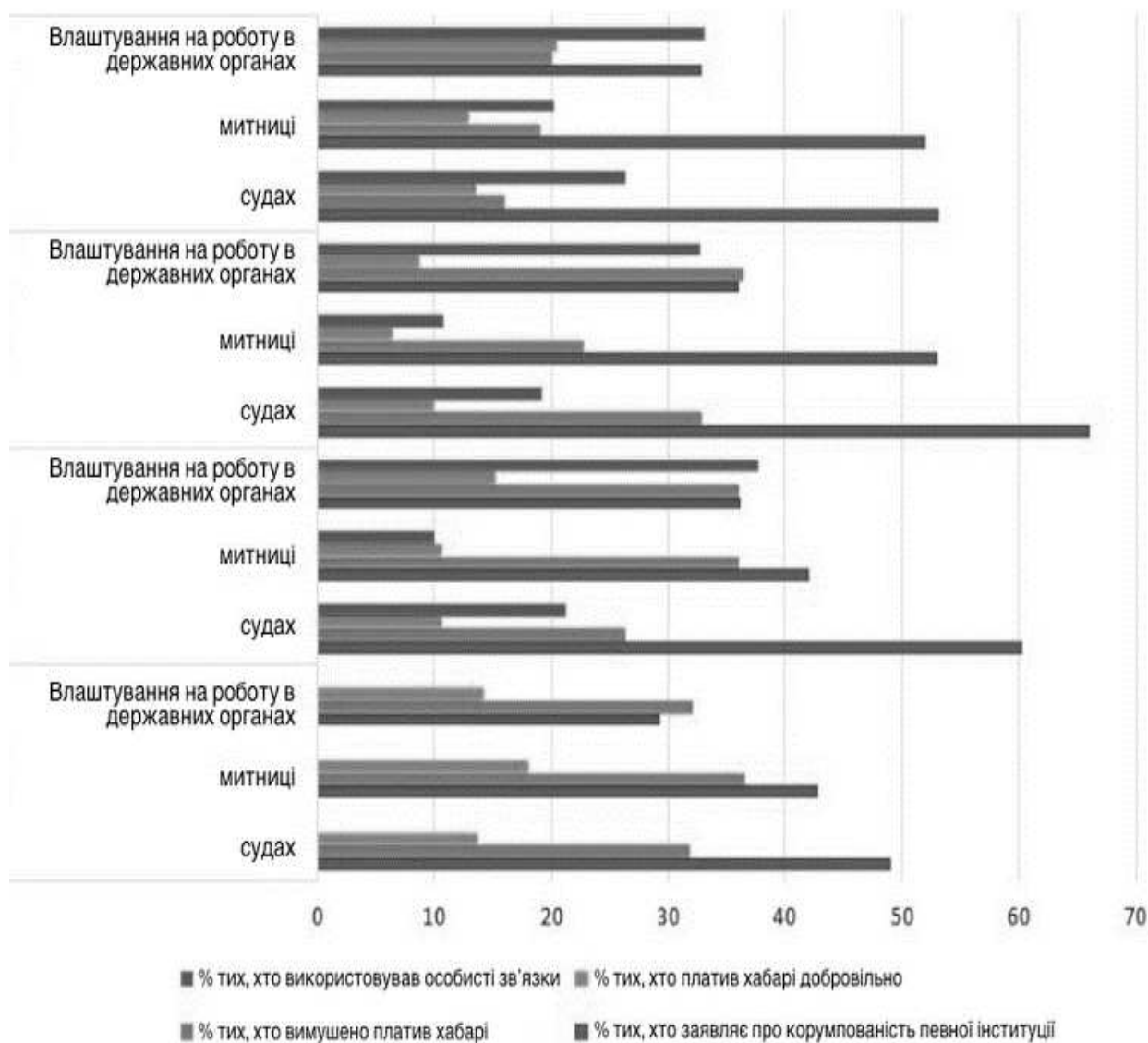

Рис. 2.11. Поширеність та сприйняття корупції в судах, на митниці та при отриманні роботи в державних органах

Примітка: складена автором [36].

Корупція в Україні призводить до збільшення видатків бюджету та зменшення доходів бюджету, оскільки як збирання, так і витрачання державних ресурсів є діяльністю, яка є сприятливою основою для їх втрат.

Це збільшує дефіцит бюджету, тобто держава повинна обмежити свою діяльність, або збільшити доходи, або і те, і інше.

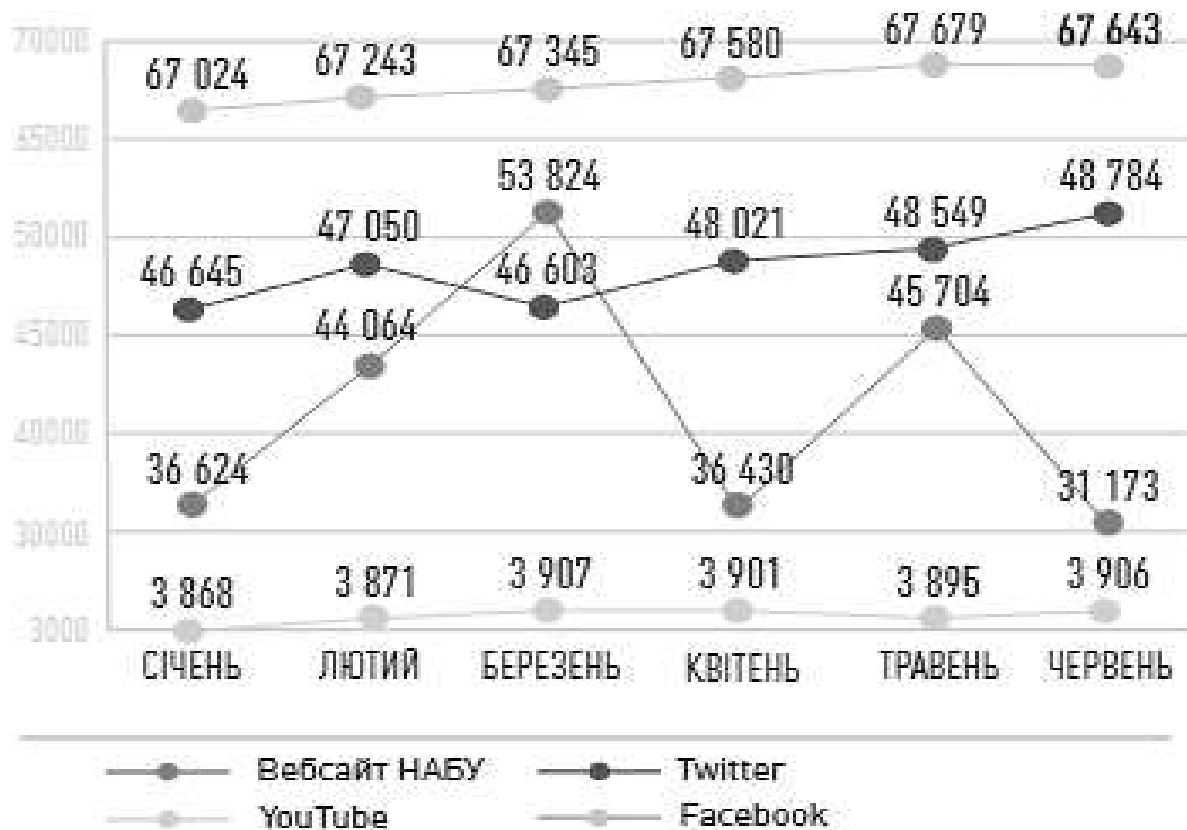

Рис. 2.12. Динаміка аудиторії офіційного сайту НАБУ та соцмереж

Примітка: складена автором за [35].

Тому ми відходимо від підходу, який зазвичай використовується в дослідженнях корупції, згідно з яким корупцією можна віднести всю поведінку, яку респонденти вважають корупційною. Беручи до уваги соціологічну традицію вивчення цього явища, такий підхід не видається для нас (і для міжнародних порівнянь), оскільки, як ми вже зазначали, корупція розуміється по-різному в різних суспільствах.

Тому на етапі проектування дослідження, аналізуючи різні уявлення про корупцію, ми виробили найбільш прийнятне для цілей нашої роботи визначення та окреслили конкретні типи корупційних дій.

Звіт про діяльність НАБУ за 2023 р. зображено на рис. 2.13.

Рис. 2.13. Звіт про діяльність НАБУ за 2023 р.

Примітка: складена автором за [35].

Висновки до Розділу 2

Антикорупційна політика може мати характер зобов'язань, зазначених у єдиному державному документі, або воно може враховуватися урядом у багатьох заходах, описаних у різних документах та статутах. Для асоційованого членства України в Європейський Союз прийнято необхідні антикорупційні рішення у формі окремих стратегій були прийняті. Така концепція в даний час практикується в інших країнах, що подають заявку на вступ, але її також рекомендують різні організації, наприклад, прозорість.

Законодавчі завдання у антикорупційному законі були визначені як спрямовані на посилення профілактики та боротьби з корупцією. У функціональному сенсі їх можна розділити на три категорії, що стосуються:

- проведення законодавчих процедур з метою мінімізації їх використання у цілях корупції;
- створення правових рішень у сферах соціально-економічного життя, особливо підданих корупції;
- створення правових рішень, спрямованих на полегшення протидії та боротьби з корупцією.

Вплив корупції на суспільство настільки негативний, руйнівний і масштаб, що необхідно вжити заходів для його обмежень не викликають сумніву. Механізми боротьби з корупцією орієнтовані на реалізацію широкого спектру заходів, спрямованих не тільки для ліквідації наслідків і виявлення причин і районів з високим ризиком корупції, з тим щоб запобігти і уникнути різного роду корупції.

Вважається, що злочинні угруповання інвестують 85 % своїх доходів у бізнес (підприємством керувала третина організаторів викритих злочинних угруповань), що каталізує перетворення організованої злочинності на потужну та розвинену систему, яка претендує на лідерство в економіці та політиці.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

3.1. Концептуальний рівень удосконалення організаційно-правового механізму протидії корупції

Оскільки корумповані державні службовці схильні до ризику, можливість бути викритими та покараними є для них більшим стримуючим фактором, ніж суворість покарання. Якщо через певні обставини вигода від корупційної операції зростає (наприклад, може бути отримана більша винагорода), це призведе до збільшення її обсягу. Зменшення витрат на здійснення таких трансакцій матиме подібні наслідки — меншу ймовірність виявлення та засудження, слабкіші санкції та слабкіші моральні стандарти засудження порушень.

Корупція завжди пов'язана з державними службами, державними секторами та державним управлінням, і через цей прямий зв'язок вона певною мірою неминуче впливає на природу, характеристики та авторитет владних інститутів. в суспільстві. Враховуючи те, що суб'єктами корупційних діянь є представники влади, державні службовці, громадські та політичні суб'єкти, корупцію можна розглядати як хабарництво та одержання хабара такими особами, що, на думку експертів, свідчить про те, що держава та її функції не відповідають вимогам закон.

«Насправді корупція – це не просто юридична категорія, хоча вона має юридичне визначення, а це означає, що велика група невиявлених і загалом неетичних корупційних дій залишатиметься нерегульованою. Вивчення еволюції сучасного поняття корупції не тільки допомагає краще зрозуміти причини корупції та покращити юридичне визначення поняття корупції в країні та за кордоном, а й допомагає зафіксувати нові тенденції в корупції. соціальну оцінку цього явища» [37 с. 25].

Антикорупційна стратегія 2011-2015 рр. відображена на рис. 3.1.

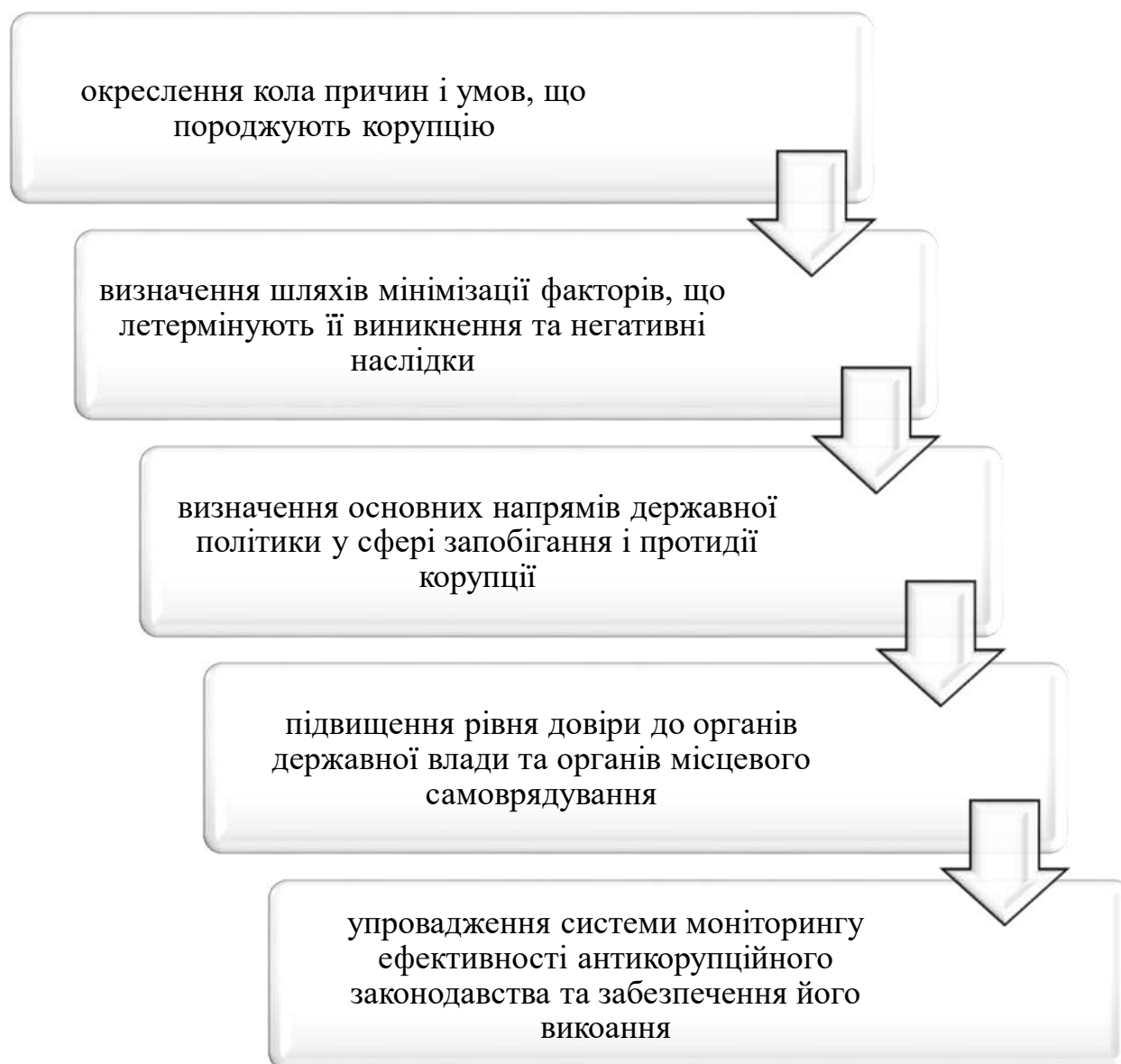

Рис. 3.1. Антикорупційна стратегія на 2011-2015 рр.

Примітка: складена автором за [38].

Якщо формальні правила самі по собі є несправедливими та дискримінаційними щодо певних демографічних груп, корупційні дії іноді можна розглядати як крок до відновлення справедливості та захисту суспільних інтересів. Якщо формальні правила сумісні з економічним розвитком і соціальною зрілістю, то корупційні дії порушуватимуть чесну конкуренцію та матимуть негативні наслідки.

Класифікація корупційних діянь зображена на рис. 3.2.

Рис. 3.2. Класифікація корупційних діянь

Примітка: складена автором

З огляду на все, що було сказано разом, можна зробити висновок, що належне врядування є прозорим, підзвітним, ефективним і здійснюється за участю всіх зацікавлених (зачеплених) людей. Він сприяє верховенству права та рівному доступу до правосуддя та є важливою умовою для досягнення сталого розвитку.

Хороша взаємодія між державою, приватним сектором і громадянським суспільством визначає, наскільки країна створює рівні можливості розвитку для всіх. Ефективне врядування в новому столітті – це врядування, спрямоване на формування та реалізацію ефективної національної політики в усіх сферах життя. Належне врядування включає не лише національні уряди, але й політичні партії, парламенти, судову систему, ЗМІ та громадянське суспільство.

Співвідношення корупціогенних факторів та криміналізаційних процесів відображено на рис. 3.3.

Рис. 3.3. Співвідношення корупціогенних факторів та криміналізаційних процесів

Примітка: складена автором

«Події Революції Гідності та подальші революційні та військові події засвідчили повний провал антикорупційної політики та стратегії держави, а також уніфікацію інститутів влади з кримінальним апаратом, що стало неможливим фундаментом, на якому Україну можна було будувати. основа демократії. Революція, що відбулася в українському суспільстві та країні, суттєво змінила настрої, прагнення та інструменти державної та громадської антикорупційної діяльності» [39-40].

Стратегічні цілі Антикорупційної стратегії 2014-2017 рр. (рис. 3.4.).

Рис. 3.4. Стратегічні цілі Антикорупційної стратегії 2014-2017 рр.

Примітка: складена автором за [41].

Еволюція категорії власності як основної економічної категорії в сучасних умовах проявляється у виникненні та поширенні так званої державної монопольної форми власності. Об'єктивні потреби високорозвиненого виробництва, подальша усупільнення, централізація і спеціалізація його капіталу, особливо банківського і акціонерного капіталу, відбиваються на загальній тенденції переходу високорозвиненого капіталістичного світу від індивідів до груп.

Кооперативна форма власності. Функціональними формами цього напрямку є акціонерні товариства, акціонерні товариства, товариства та державні підприємства. Це свідчить про те, що ця високорозвинена форма приватної капіталістичної власності, подібна до суспільної (суспільної, державної) форм власності, має опосередковану складову.

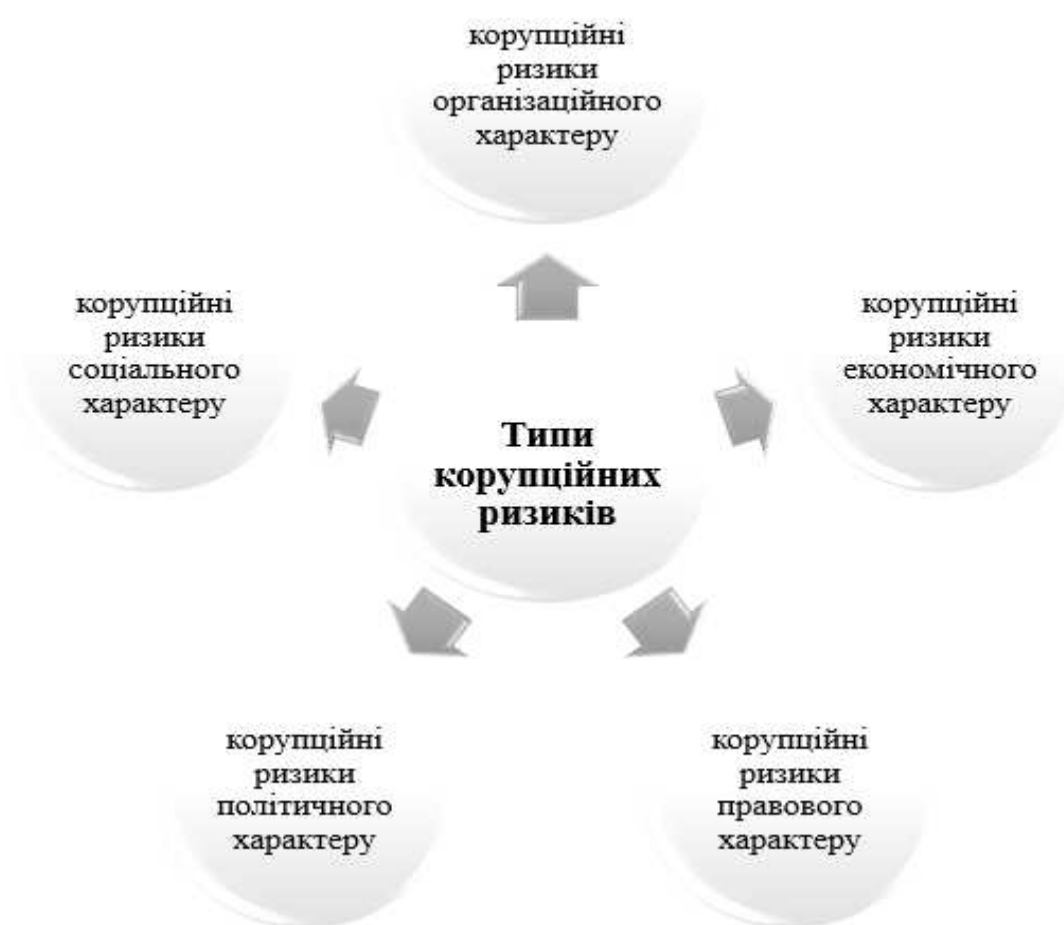

Рис. 3.5. Типи корупційних ризиків

Примітка: складена автором за [42-46].

Надзвичайно загальне і нейтральне визначення, запропоноване для цілей нашого дослідження, далеко не ідеальне. Зокрема, це не дозволяє відрізнити випадки кіберкорупції від інших видів дружніх стосунків між чиновниками та громадськістю, оскільки надання інформації чи економія часу в деяких випадках не призводить до реалізації порівняльної переваги.

У цьому сенсі важливою відмінною рисою між корупційною та некорупційною поведінкою є те, чи набула приватна особа привілейоване становище порівняно з іншими позивачами в результаті конкретних послуг, отриманих державним службовцем.

Способи забезпечення впровадження реалізації Антикоруptionної стратегії зображено на рис. 3.6.

Рис. 3.6. Способи забезпечення впровадження реалізації Антикоруptionної стратегії

Примітка: складена автором за [47-48].

У цьому випадку корупція на законодавчому рівні не становить інтересу для нашого дослідження, але ми зобов'язані звернути увагу на цей недолік у прийнятому визначенні, оскільки очевидно, що багато корупційних дій, які підривають принцип цінності суспільної послуги, можна пропустити. Останніми роками підхід, заснований на правилах регулювання державної служби, трансформувався в одне з найбільш нейтральних і, отже, найчастіше використовуваних визначень корупції.

Ступінь реалізації Антикорупційної стратегії 2014-2017 рр. відображено на рис. 3.7.

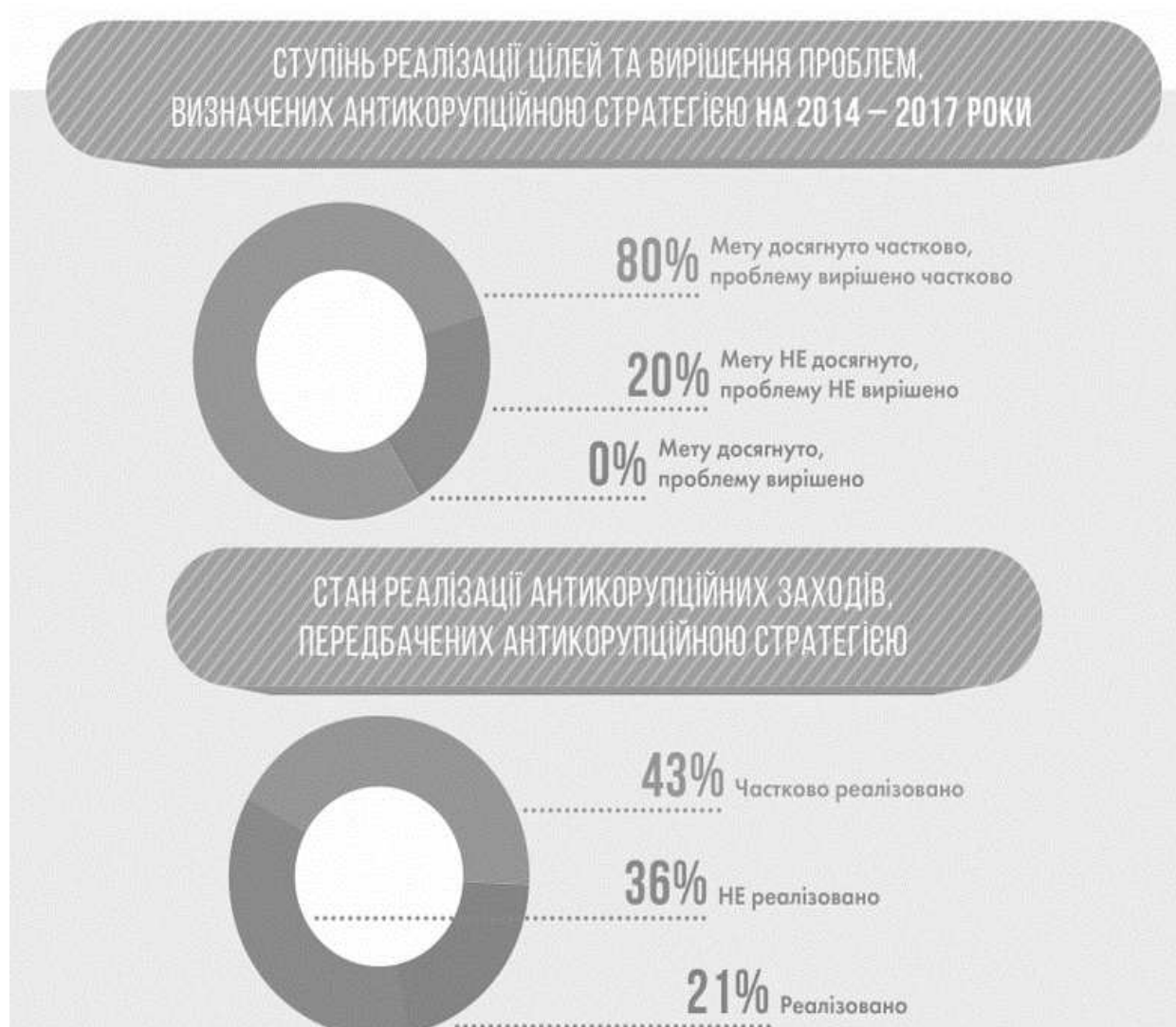

Рис. 3.7. Ступінь реалізації Антикорупційної стратегії 2014-2017 рр.

Примітка: складена автором за [49].

«Само собою, цей підхід має свої недоліки, найважливіший з яких полягає в тому, що він не враховує ситуації, коли поведінка співробітників визначається не писаними правилами, а цінностями і кодексами поведінки. Наприклад, набір практик, пов'язаних з корупцією при розробці законів, щодо яких через характер процесу формулювання неможливо дати чіткі вказівки представникам держави, не підпадає під це визначення» [66].

У багатьох випадках сам процес приватизації стимулює корупцію. Враховуючи успішне впровадження відповідних реформ, необхідно створити відповідну законодавчу та бізнесову базу для захисту прав суб'єктів господарювання та сприяння та підтримки конкуренції. Інакше пошук ренти зміниться з державного сектора на приватний, фактично збагачуючи інсайдерів шляхом спотворення реальних цін.

Підвищення ефективності системи запобігання та протидії корупції зображено на рис. 3.8.

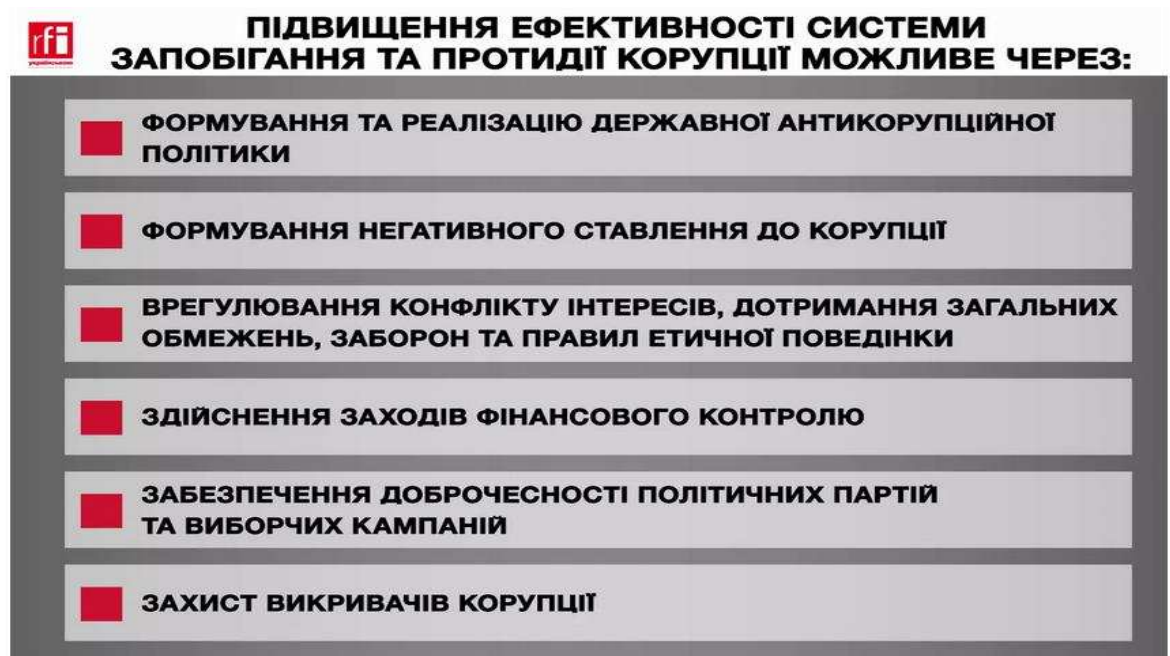

Рис. 3.8. Підвищення ефективності системи запобігання та протидії корупції

Примітка: складена автором за [50].

Умови, які необхідно враховувати при використанні приватизації як методу боротьби з корупцією: невеликі масштаби приватизації, оскільки масштабна зміна власності може мати зворотний ефект – зростання корупції, використовувати цей метод обережно, оскільки досягаються найкращі результати у високорозвинених країнах, тоді як у країнах, що розвиваються, наявність початкових умов та їх виконання є обов'язковими; у країнах з перехідною економікою приватизація є ефективним антикорупційним заходом лише тоді, коли інституційне середовище сформовано та функціонує, інакше буде протилежний ефект.

Пріоритетні сфери запобігання корупції на 2021-2025 рр. зображено на рис. 3.9.

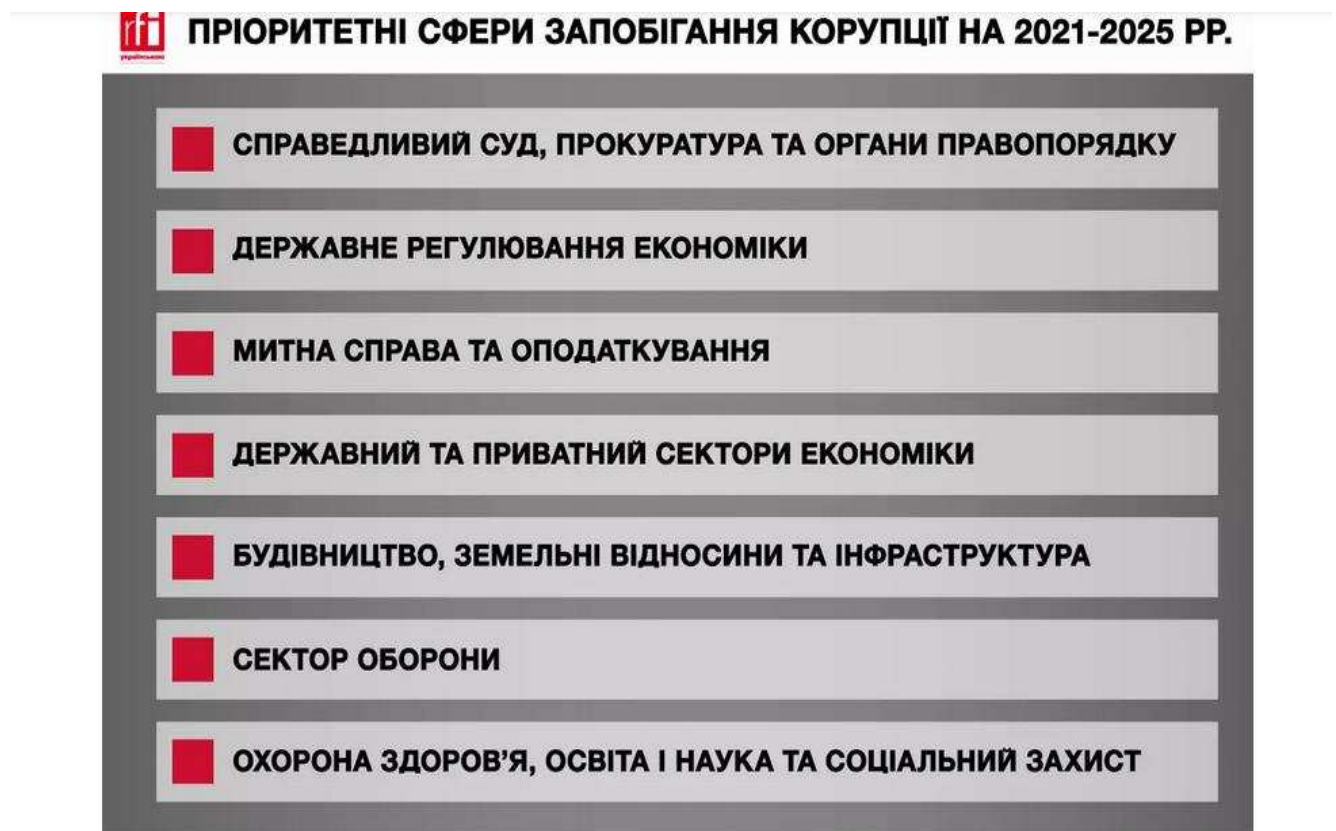

Рис. 3.9. Пріоритетні сфери запобігання корупції на 2021-2025 рр.

Примітка: складена автором за [50].

Вони призводять до появи політичних, соціальних чи економічних стимулів для обміну. Завдяки низці політичних та економічних інститутів

операції на ринках товарів і послуг, які підтримують економічне зростання, стають дешевшими та ефективнішими.

Неформальні обмеження – це загальні правила, які допомагають вирішити нескінченні проблеми, пов'язані з обміном, але не розглядаються в рамках формальних правил. Саме тому, що ці обмеження неформальні, вони, як правило, більш стійкі з часом і їх важко змінити. На практиці інститути створюють економічну організацію та інтереси, добробут яких залежить від існування цих інститутів.

Індикатори ефективності реалізації Антикорупційної стратегії відображено на рис. 3.10.

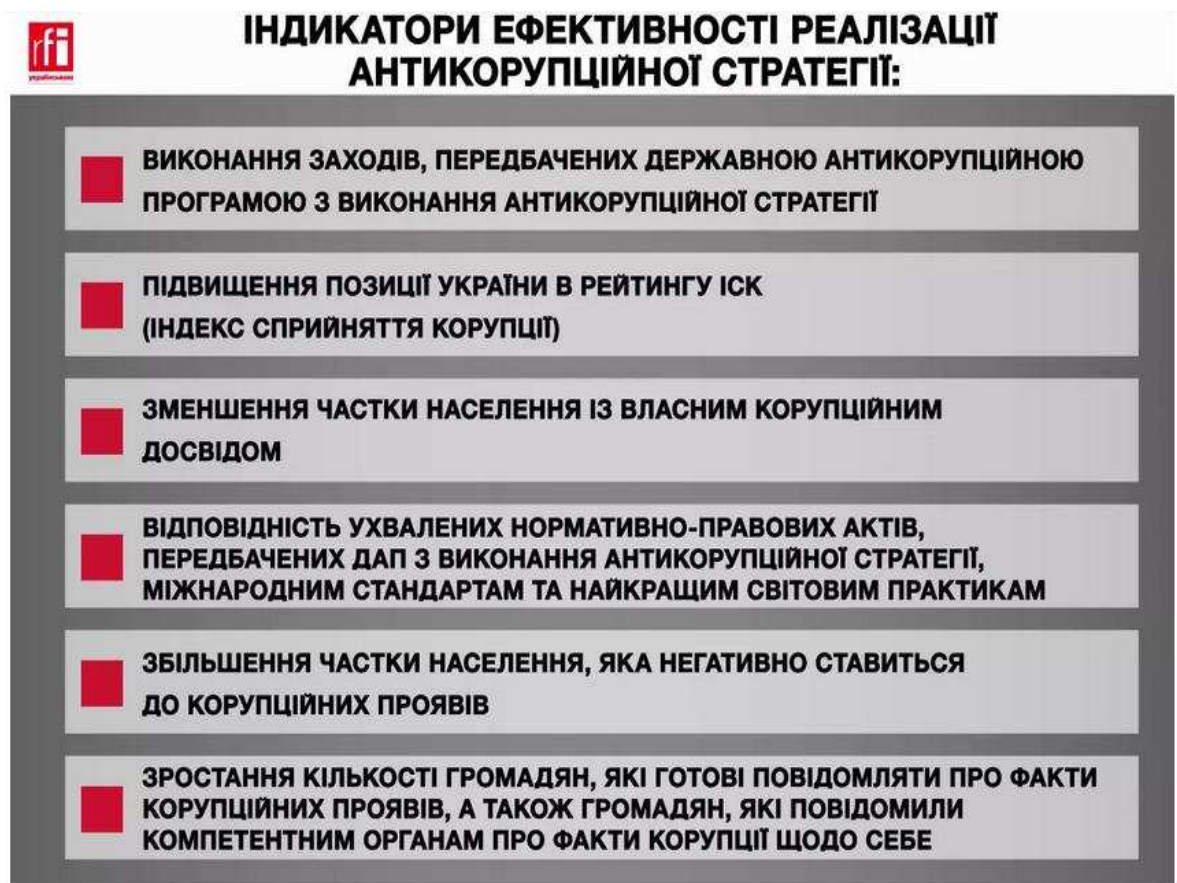

Рис. 3.10. Індикатори ефективності реалізації Антикорупційної стратегії

Примітка: складена автором за [50].

Економічна безпека займає особливе місце в усій побудові національної безпеки. Досвід довів, що лише високий ступінь економічної

безпеки може гарантувати національний суверенітет і незалежність і забезпечити стабільний і стійкий економічний і соціальний розвиток.

У цьому сенсі економічна безпека національної економіки є важливою частиною комплексної безпеки та разом із політичною та військовою безпекою формує основу інших рівнів безпеки.

Детермінанти Антикорупційної стратегії зображено на рис. 3.11.

Рис. 3.11. Детермінанти Антикорупційної стратегії

Примітка: складена автором за [51-53].

Для ефективного контролю за реалізацією цієї стратегії необхідно значно підвищити прозорість та підзвітність установ. Принципи прозорості

та підзвітності номінально присутні в роботі установ, які зараз виконують антикорупційні та превентивні функції. Однак на практиці поточний рівень прозорості унеможлиблює оцінку ефективності боротьби з корупцією. Необхідно налагодити систему збору достатньої статистичної інформації про розслідування та контроль за роботою відомства.

Аналіз Антикорупційної стратегії зображено на рис. 3.12.

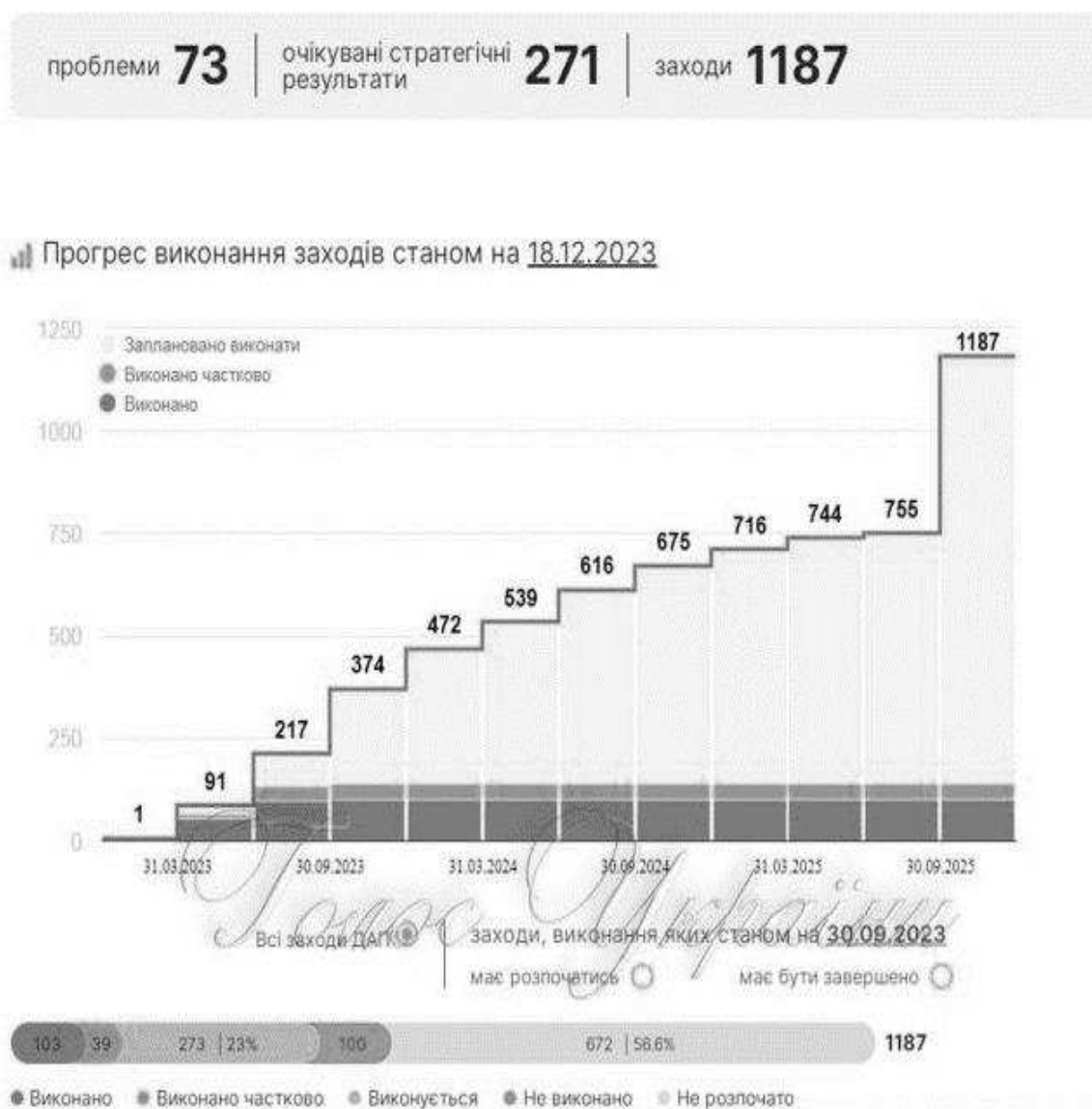

Рис. 3.12. Аналіз Антикорупційної стратегії

Примітка: складена автором за [54].

Корупція стала широко поширеним явищем, і велика частина суспільства виявляє терпимість і дефіцит чутливості до неї. Розголошені

випадки корупції не завжди зустрічають сильний опір більшості населення. Важливим чинником досягнення результатів у боротьбі з корупцією є створення середовища, в якому ці прояви не толеруватимуться. Потрібна системна та цілеспрямована політика, спрямована на демонстрацію шкоди корупції для економічного розвитку та її деморалізуючого та згубного впливу на суспільство.

Водночас структура стратегії також має багато недоліків. Чіткого визначення природи кожної категорії завдань немає. Вона часто класифікує законодавчі та організаційні завдання в групи завдань і лише освітні завдання в групі управління.

Також варто відзначити відсутність зв'язків між різними категоріями завдань, наприклад, пов'язаних із будівництвом. Надає юридичні консультації з питань управління та оцінки корупційних ризиків у різних підрозділах. Заходи оцінки досягнення цілей програми також можуть бути визначені ширше.

Функціональні чинники формування Антикорупційної стратегії зображено на рис. 3.13.

Рис. 3.13. Функціональні чинники формування Антикорупційної стратегії

Примітка: складена автором за [55-58].

Корупція в НПУ та судовій системі позбавляє сенсу всі організації, функції та санкції, спрямовані на запобігання та боротьбу з корупцією в усіх

сферах суспільного життя. Ці інститути покликані гарантувати верховенство права та повагу до прав громадян. Вони мають повноваження виявляти, розслідувати та карати корупційні злочини.

Через високий рівень відповідальності ці сфери більш сприйнятливі до корупції, тому реакція на таку поведінку має бути безкомпромісною. Корупція в органах НПУ та судовій системі похитує статус держави та довіру громадян до інституцій, породжує відчуття несправедливості, нерівності та безкарності, спонукає до неповаги до встановленого правопорядку.

Необхідно створити таку модель організації роботи правоохоронних органів, яка б обмежувала втручання політичних та економічних факторів у їх роботу та налагоджувала зв'язки між представниками правоохоронних органів і політиками.

Аналіз антикорупційної інфраструктури зображено на рис. 3.14.

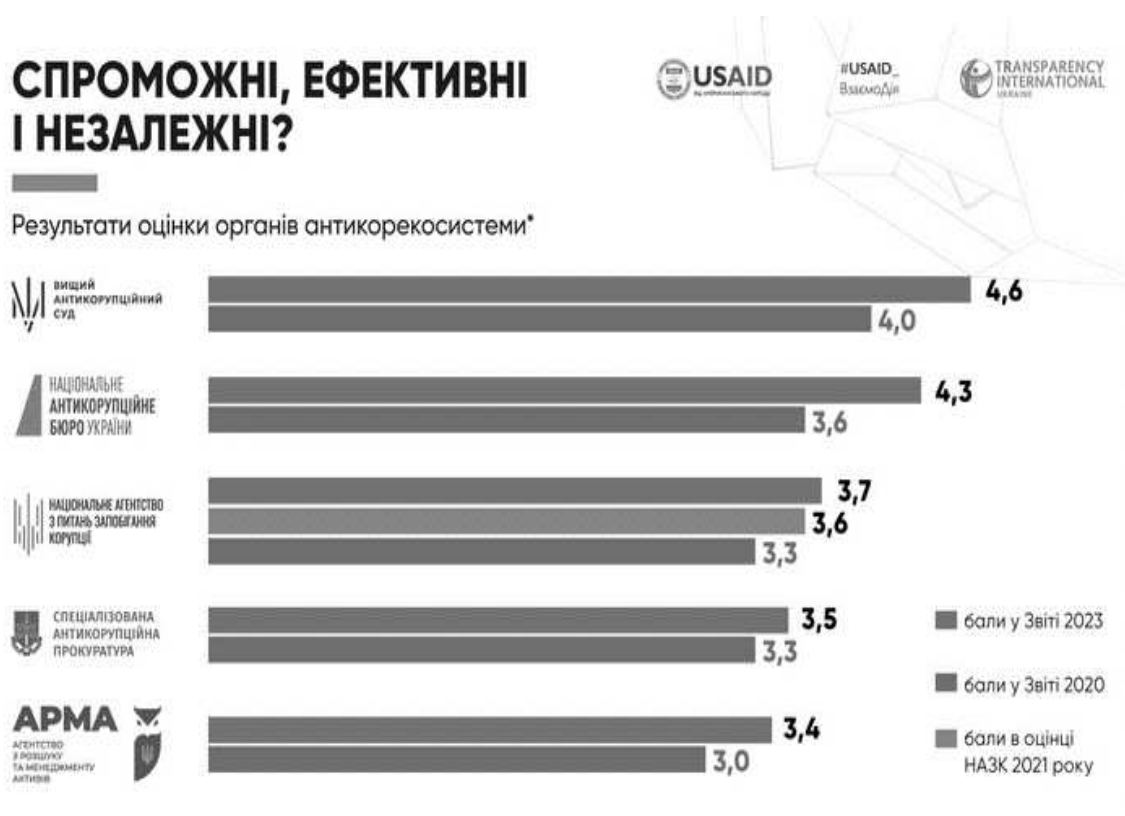

Рис. 3.14. Аналіз антикорупційної інфраструктури

Примітка: складена автором за [59].

3.2. Удосконалення правозастосовчої діяльності в сфері запобігання та протидії корупції в Україні

Дослідження Transparency International щодо національних антикорупційних стратегій показує, що єдиної універсальної стратегії не існує. Кожен із них має бути адаптований до конкретних умов країни. Стратегії можуть бути *ex ante* (превентивні) і *ex post* (каральні). На практиці важливо збалансувати ці дві діяльності. Не можна обмежуватися діяльністю після події.

Прикладом багатофакторної стратегії є багатовимірною антикорупційною стратегією, запропонована Світовим банком для країн, які переживають політичні та ринкові зміни. Вихідним пунктом є висновок про те, що антикорупційна діяльність досі була зосереджена на боротьбі з проявами корупції, тоді як її метою має бути обмеження першопричин корупції.

Ця стратегія звертає увагу на те, що коріння корупції не можна шукати лише у слабкості держави та її структур. Необхідно увійти в такі сфери, як внутрішня організація політичних систем, відносини між державою та приватним сектором, а також відносини між державою та громадянським суспільством.

Міжнародний кодекс поведінки публічних посадових осіб встановлює, що «державні службовці та інші посадові особи повинні бути відданими суспільним інтересам, працювати сумлінно та ефективно, а також справедливо та розсудливо поводитися з державними коштами. Державні службовці не мають права брати участь у справах, в яких вони особисто зацікавлені, навіть після звільнення з посади (для уникнення конфлікту інтересів)» [96].

Концепція побудови стратегії як інструменту вирішення серйозних проблем була прийнята бізнес-організаціями з військової сфери у другій половині 20 століття і зараз застосовується в багатьох сферах, особливо в тих сферах, де важливо ефективно досягнення поставлених цілей.

Його також використовують державні установи, особливо українські. Корупція є однією із соціальних проблем, яка добре підходить для

стратегічного підходу. Концепція будівництва існує вже більше десяти років. До того ж, Національна антикорупційна стратегія підтримується міжнародними агентствами та організаціями.

Інституційні засади запобігання та протидії корупції в Україні зображено на рис. 3.15.

Рис. 3.15. Інституційні засади запобігання та протидії корупції в Україні

Примітка: складена автором за [60].

Без такого розуміння та політики, яка базується на ньому, жодні дії уряду не матимуть тривалого впливу. В одних сферах з корупцією можна ефективно боротися, запровадивши відповідні організаційні та контрольні рішення, в інших сферах, наприклад у сфері охорони здоров'я, єдиним виходом є загальногалузєва структурна реформа. Крім того, лише активні демократичні інститути, вільна преса та заангажовані громадяни можуть переконати суспільство та його політичні еліти вжити заходів

Треба дотримуватися здорового глузду у формуванні політики. Лише тоді, коли більшість громадськості знає, які дії вживаються для зменшення корупції та як ці дії пов'язані зі справедливою антикорупційною політикою, виборці зможуть оцінювати політиків і урядовців і вимагати прозорості та інклюзивності їхньої політики.

В. М. Трепак стверджує, що «основними чинниками, що стримують розвиток антикорупційної діяльності в напрямку мінімізації рівня корупції в Україні, є:

1) соціально-економічні фактори: безпосередньо створюють умови для поширення корупції та інших явищ;

2) культурно-історичні фактори: особливо дотримання традицій і моральних кодексів поведінки, особливості менталітету народу (у країнах, для яких характерний патерналізм, люди переважно вірять, що всі їхні проблеми можуть вирішити високопосадовці) свої власні, а також не вважають за доцільне втручатися в політичне та правове життя);

3) традиційні фактори: урядовці є престижною та привілейованою групою з великими можливостями та імунітетом від відповідальності, яка дбає про вузькі бізнесові та сімейні інтереси, а не про загальні інтереси громадян» [59, с. 240].

Така оцінка корупції як серйозної проблеми залишається загалом справедливою, хоча слід відзначити кілька позитивних моментів. У більшості країн інституції, які борються з корупцією, були зміцнені, і досягнуто

прогресу в законодавстві в таких сферах, як державні закупівлі та доступ громадськості до інформації.

Заохочення реформ державного управління в деяких країнах також сприяє боротьбі з корупцією. Однак, незважаючи на докладені зусилля, корупція, шахрайство та економічні злочини залишаються широко поширеними в багатьох країнах, сприяючи недовірі громадян і дискредитуючи реформи. Потрібні продовження рішучих дій, щоб протистояти цій проблемі.

Алгоритм ефективного формування національної антикорупційної стратегії відображено на рис. 3.16.

Рис. 3.16. Алгоритм ефективного формування національної антикорупційної стратегії

Примітка: складена автором за [61-62].

Статистика досудового розслідування облікованих кримінальних правопорушень 2016-2023 рр. (рис. 3.17).

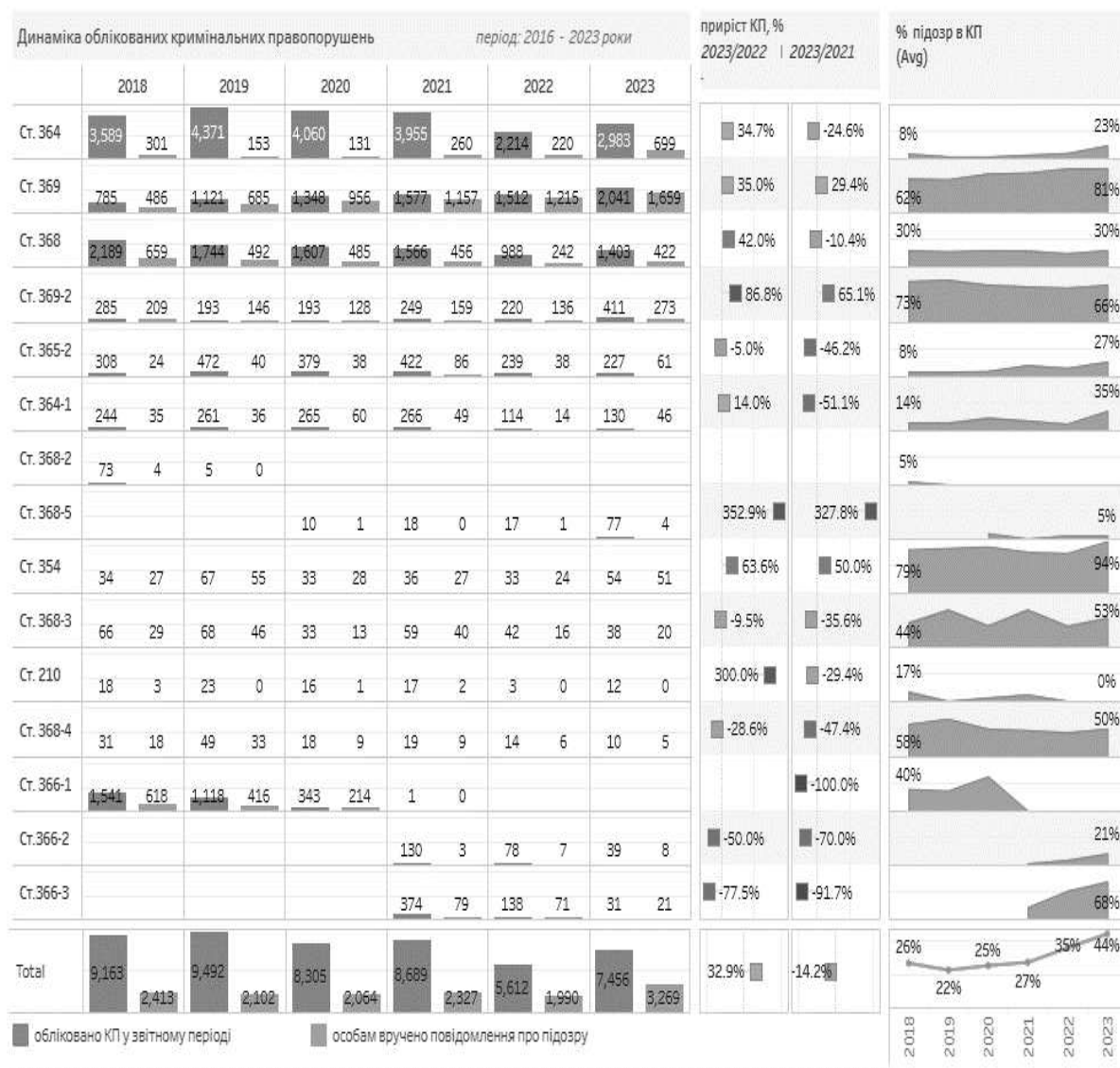

Рис. 3.17. Статистика досудового розслідування облікованих кримінальних правопорушень 2016-2023 рр.

Примітка: складена автором за [62].

«Створення та використання можливостей для підкупу на високих рівнях влади також збільшує державні витрати, спотворює нову систему розподілу державних видатків і може небезпечно скоротити їх якість інфраструктури. Навіть відносно незначна або звичайна корупція може позбавити уряд доходів, спотворити процес прийняття економічних рішень і

змусити суспільство жити в поганому середовищі із забрудненою водою та повітрям або небезпечними будівлями» [97].

Судове провадження у справах про корупційні правопорушення (2016-2023 рр). (рис. 3.18).

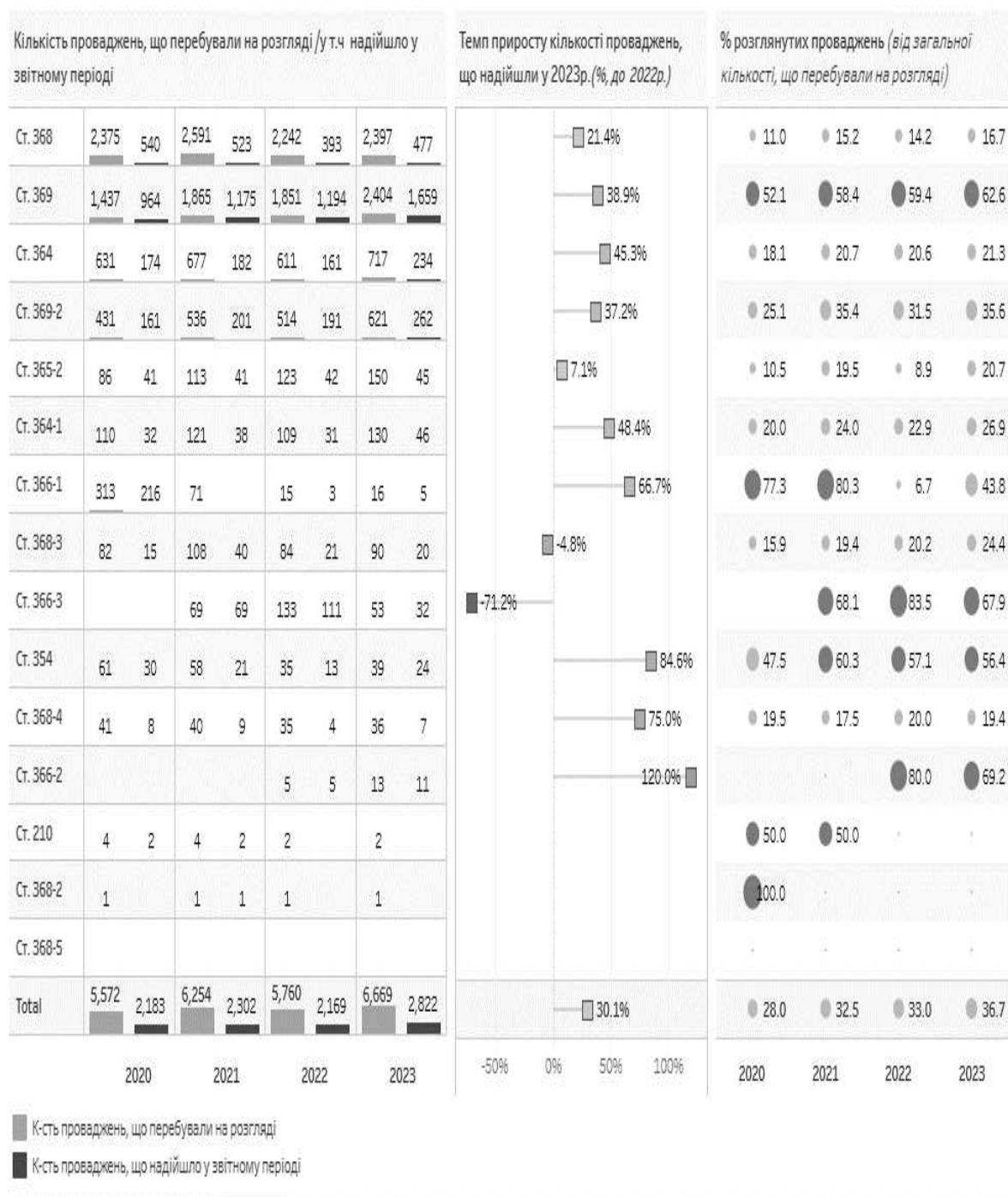

Рис. 3.18. Судове провадження у справах про корупційні правопорушення (2016-2023 рр).

Примітка: складена автором за [62].

Не вистачає чітких моделей для порівняння зростання корупції чи прогресу антикорупційної політики в як в Україні, так і різних країнах, не в останню чергу через відсутність законодавчої бази для антикорупційної діяльності в ЄС. Разом з тим, це також торкається більш фундаментальних і поточних дебатів щодо визначення корупції.

Судове провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (2018-2023 рр). (рис. 3.19).

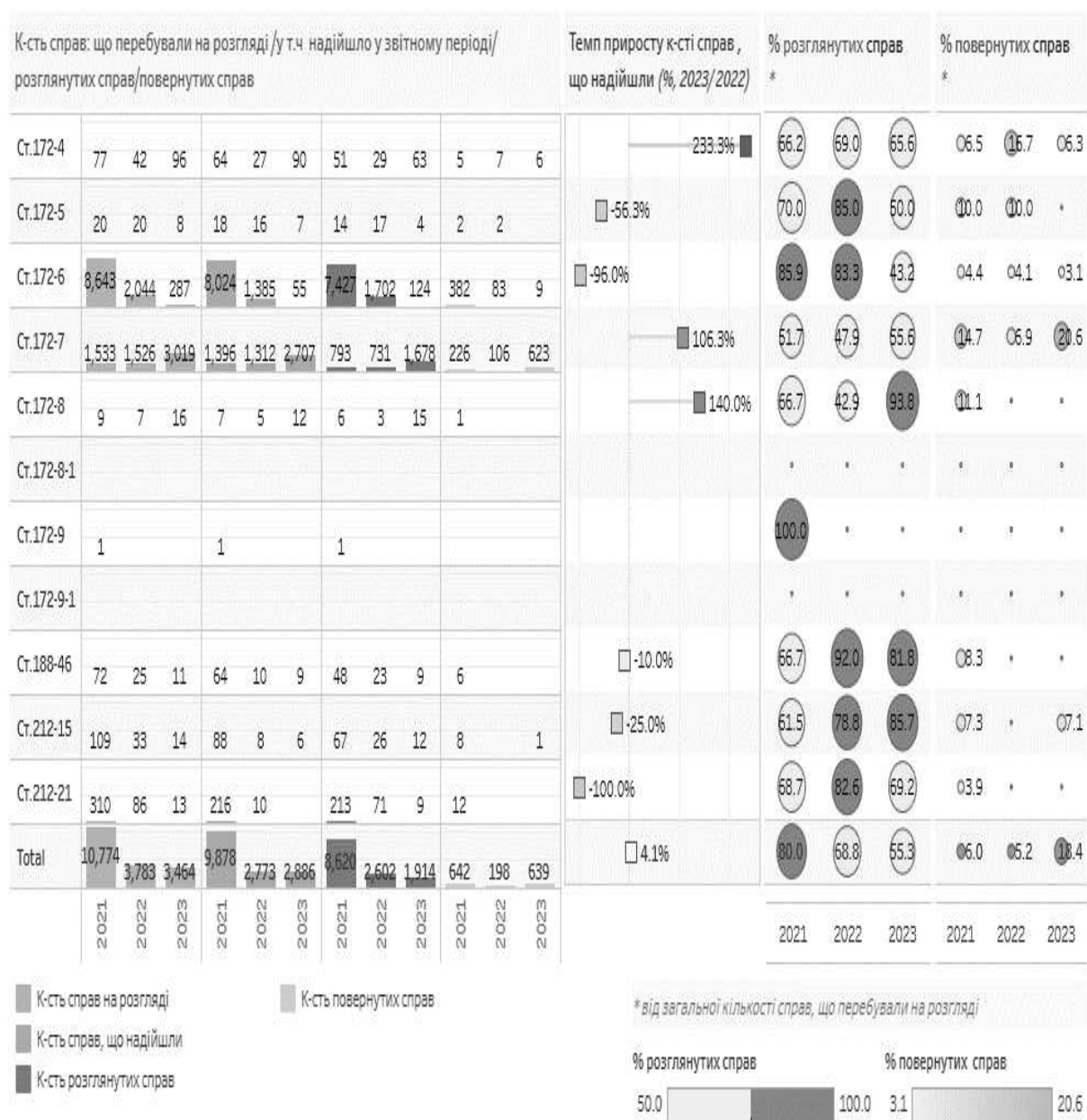

Рис. 3.19. Судове провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (2018-2023 рр).

Примітка: складена автором за [62].

Попередній аналіз статичних даних, на жаль, звіт не підводить нас до визначення корупції, але намагається продемонструвати, що корупцію не можна визначити або зрозуміти лише через порушення формальних норм і законів – визначення, до якого часто прагне політична наука.

Ми не пропонуємо тут єдиного визначення корупції, яке було б корисним для всіх сфер суспільного життя, і не намагаємося ранжувати індикатори відповідно до рівня корупції. Проте ми сподіваємося зробити внесок у ширше розуміння того, які типи поведінки чи явища можна вважати корупційними і, як наслідок, об'єктом антикорупційної політики.

Шляхи удосконалення антикорупційного законодавства України (3.20).

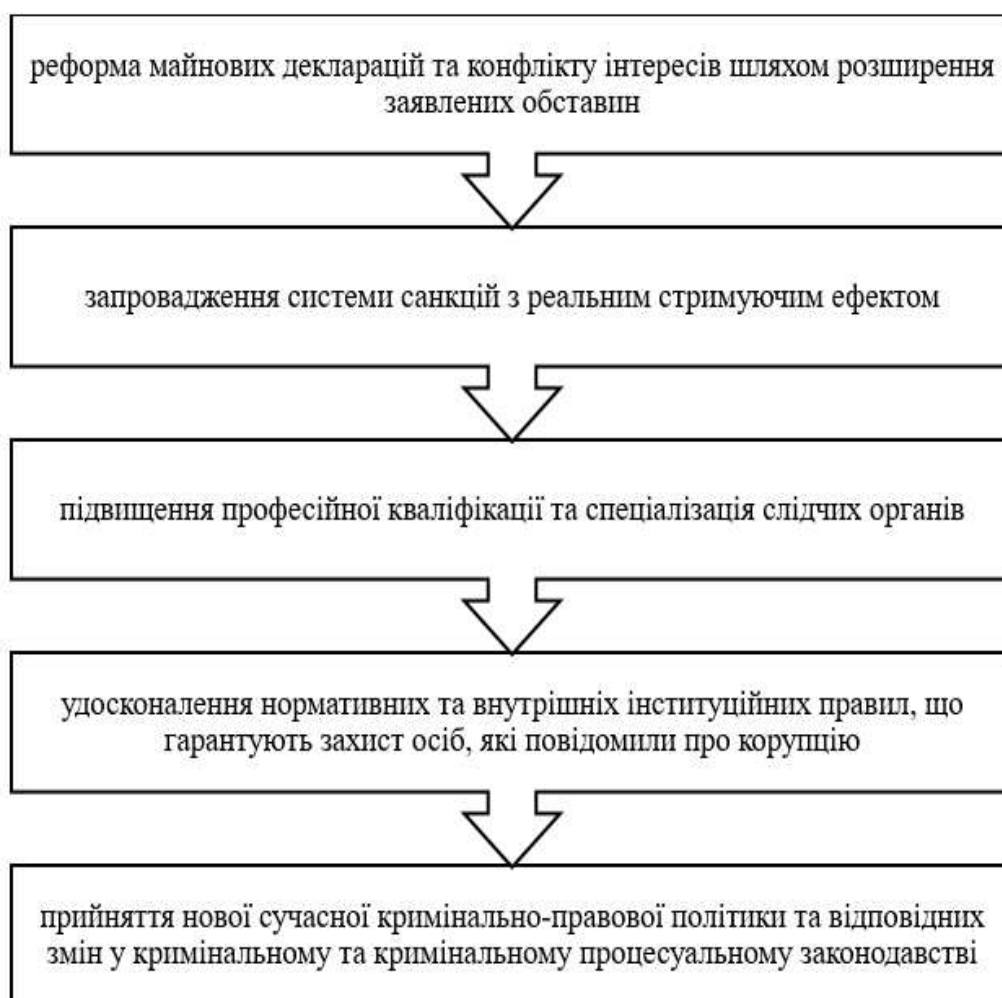

Рис. 3.20. Шляхи удосконалення антикорупційного законодавства України

Примітка: складена автором за [63-64].

Висновки до розділу 3

Концентрація влади та її обов'язків в руках обмеженої кількості людей може призвести до надання занадто великої влади адміністративним органам, що може призвести до погіршення не лише економічного становища країни, але й її політичної ситуації.

У результаті політична корупція стала особливо небезпечною, її поширення перешкоджає реформам, сприяє діяльності корумпованих груп, підживлює організовану злочинність, ускладнює відносини з іншими країнами та загалом руйнує ставлення до країни та її керівництва. внутрішній і зовнішній рівні.

Корупція в кримінальному правосудді та судових установах може серйозно підірвати цінність усіх організацій, функцій і санкцій, спрямованих на запобігання та боротьбу з корупцією в усіх сферах суспільного життя. Ці інститути покликані гарантувати верховенство права та поважати права громадян. Вони мають повноваження виявляти, розслідувати та карати корупційні злочини. Через високий рівень відповідальності ці сфери дуже сприйнятливі до корупції, тому реакція на таку поведінку має бути безкомпромісною.

Конвенції ЄС та інші регуляторні закони у сфері боротьби з корупцією криміналізують підкуп національних та іноземних посадових осіб у комерційних відносинах, а також корупцію у комерційних відносинах за участю недержавних посадових осіб.

Факти підтверджують, що одним із шляхів боротьби з корупцією є антикорупційна освіта та ідеологічне та інформаційне забезпечення антикорупційної політики, що актуально для внутрішньої антикорупційної політики.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У процесі дослідження були сформовані такі висновки та пропозиції:

Як відомо, корупція в Україні не виникла на порожньому місці і не з'явилася раптово після здобуття нашої країни незалежності, а була закономірним результатом історичного розвитку суспільства та країни. Проте нинішнє його поширення в державі набуло нечуваного розмаху та впливу на політичні, економічні та інші соціальні процеси.

Факти довели, що існує суттєва різниця між корупцією, заснованою на багаторічній незмінності історичних і культурних традицій народу, і корупцією, яка виникає внаслідок хаотичного стану будь-якого перехідного періоду. Перший – традиційна корупція, яка майже за визначенням заперечує можливість ефективного реформування в майбутньому, другий – сезонна корупція, яка зникне із закінченням перехідного періоду, що стане запорукою успішної реалізації реформи політичної системи. результат. та соціально-економічну сферу країни.

Очевидно, що єдиний спосіб подолати цю серйозну загрозу національній безпеці – запровадити якісне та ефективне управління на благо людей. В основі боротьби з корупцією має бути управління, засноване на принципах належного управління. Водночас це може стати передумовою якісного суспільного розвитку, зміцнення спроможності держави, підтримки економіки та створення умов для економічного зростання, підвищення зайнятості та прозорості в роботі державних інституцій.

Виявляється, що інституційне позиціонування корупціонерів дає змогу розрізнити політичну корупцію, до якої залучені найвищі представники держави та суспільства, та корупцію, яка знаходить своє місце в самому суспільстві і куди можна віднести корупційні відносини. З цих критеріїв можна вивести більш детальні форми політичної корупції, такі як корупція у виконавчій владі, місцевому самоврядуванні, судочинстві, службах безпеки тощо.

Загальновідомо, що на корупцію впливає рівень соціально-економічного розвитку країни чи регіону, в якому вона розташована. По-перше, чим розвиненіша країна, тим ефективніші її офіційні інституції, вища якість державного управління та відповідно розвинена політична система, що відображається у відносно низькому рівні корупції.

Дослідження виявило, що вищий рівень грамотності та освіти в більш розвинутих країнах створив умови для культури чіткого розмежування між суспільними благами та приватними інтересами серед населення та еліт. Тому є передумови для зниження рівня корупції в більш розвинених країнах.

Встановлено, що корупція, як правило, пов'язана зі сферами діяльності, в яких держава чи інші великі суб'єкти господарювання мають монополні права або потенційно можуть здійснювати виключні права на певні ресурси (державне законодавство, органи виконавчої та адміністративної влади). На місцевому рівні підтримка громадського порядку, правосуддя, контроль природних монополій тощо).

Негативні наслідки корупційного процесу проявляються у незаконному привласненні капіталу, неефективному використанні бюджетних ресурсів, придушенні підприємницької діяльності, перешкоджанні розвитку чесної конкуренції, зниженні інвестиційної привабливості економіки, посиленні демографічного та соціального розшарування населення. управління, завдаючи шкоди авторитету держави та послаблюючи його, а його адміністративний механізм у своїй сукупності негативно впливає на стан соціально-політичної та економічної системи, що відображає рівень національно-економічного розвитку.

Виявляється, зв'язок між економічною безпекою та корупцією різко посилюється під час кризи, що вимагає пошуку методів економічної стабілізації на основі конкретних стратегій економічного розвитку в структурній, промисловій, фінансовій та дипломатичній сферах. Торгова політика країни та рішучі заходи по боротьбі з масштабами та розмахом корупції в нашій країні

Формуючи стратегію, важливо мислити стратегічно тобто знаходити рішення в інтересах найважливіших факторів, реалізація яких дасть кожному відчуття успіху. Це дозволить політикам створити репутацію відповідальних і чесних. Це дасть підприємцям відчуття спільного створення умов для бізнесу, які відповідають принципам чесною конкуренції. Чиновникам буде забезпечена безпека – дотримуючись встановлених правил, вони не потраплять у корупційні ситуації. Ми – усі громадяни – будемо вірити, що держава краще керує нашим життям і що ми маємо рівний доступ до широкого спектру державних благ і послуг.

Рекомендовано закріпити на законодавчому рівні правові основи діяльності агентства комерційного омбудсмена як незалежної третьої особи, сприяти захисту прав суб'єктів господарювання під час здійснення комерційної діяльності, уточнити принципи їх взаємовідносин з державою, державними органами, та місцеві агентства. Автономні органи, юридичні та комерційні установи, що належать до сфери їх управління.

Стратегії потрібно формулювати, але їх також потрібно втілювати і проводити моніторинг процесу залучення як результат широких і постійних консультацій. Щоб розробити хорошу антикорупційну стратегію, нам потрібна політична воля влади, а також відданість і підтримка багатьох неполітичних громадських лідерів: експертів, представників сектору роботодавців, профспілок, релігійних установ та інші групи суспільства. Діяльність інституцій, які впроваджують стратегію, також мають бути піддані оцінці з боку інститутів громадянського суспільства, ЗМІ та неурядових організацій.

Ми всі знаємо, що проводити антикорупційні перевірки важливо. Законопроекти, які на думку комітету містять корупційні ризики та не відповідають вимогам антикорупційного законодавства або ветоуються Верховною Радою України, або вилучаються корупційні норми шляхом внесення відповідних змін.

Глобальна ситуація у сфері запобігання та протидії корупції показує, що ефективність будь-якого антикорупційного механізму залежить насамперед від Політична воля – бажання та намір позбавити державні служби від корупції. Другий напрямок передбачає початкові етапи формування довіри суспільства до дій влади.

Аргументовано, що необхідно правильно визначити строкові межі щодо дії стратегічних документів. Національна антикорупційна стратегія – це більше, ніж просто антикорупційний план дій уряду. Кінцева мета зниження рівня корупції та досягнення зміни громадської думки не може бути досягнута за один термін правління. Тому національна антикорупційна стратегія має передбачати перспективу 15-20 років безперервної дії. Стратегічні цілі та оперативні цілі, визначені в стратегічному документі, мають різну важливість, складність і складність реалізації також різні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ТОП-10 найболючіших корупційних проблем українців озвучили в Transparency International. URL: http://ipress.ua/news/top10_naybolyuchishyh_koruptsiynyh_problem_ukraintsviv_ozvuchyly_v_transparency_international_147682.html. (дата звернення: 24.01.2024).
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.
3. Тучак Р. Корупція як соціально-правове явище. Актуальні проблеми державного управління. Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2006. № 3 (30). С. 203-209.
4. Скулиш В. Сутність та значення корупції як кримінально-правового явища. Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство. 2013. Вип. 714. С. 115-119.
5. Камлик М. Корупція в Україні. К. : Знання, 1998. 186 с.
6. Міжнародні правові акти та законодавство окремих країн про корупцію. Упоряд.: М.І. Камлик та інші. К.: Школяр, 1999. 480 с.
7. Сінчук О. Конвенція ООН проти корупції: правовий базис запобігання та протидії корупції в Україні. Юстиніан: юридичний журнал. 2009. № 11. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3342>. (дата звернення: 24.01.2024).
8. Антикорупційна політика України: актуальні проблеми забезпечення ефективності: збірник матеріалів інтернет-конференції (Київ, 29 травня 2015 року). К.: Національна академія прокуратури України, 2015. 225 с.
9. Гарашук В. Категоріально-правова характеристика корупції: визначення понять «корупційне правопорушення» та «корупційний злочин». Вісник Академія правових наук України. 2008. № 3 (54). С. 254-265.
10. Ільєнок Т.В. Боротьба з корупцією: міжнародний досвід. Юридична наука, 2013. № 2. С. 71-77.

11. Фоміна М.В. Сутність, форми і класифікація корупційних відносин. Часопис Київського університету права, 2013. № 4. С. 45–52.
12. Політова А.С. Поняття корупції: проблеми визначення. Порівняльно-аналітичне право, 2013. № 3-2. С. 268-272.
13. Березнер В.В. Поняття корупції та система корупційних злочинів: теоретичні підходи і законодавче вирішення. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Юриспруденція, 2014. № 12. С. 123-128.
14. Запобігання корупції: методичні рекомендації для місцевих активістів. Д. О. Калмиков, Д. В. Сінченко, О. О. Сорока, М. І. Хавронюк, Г. Л. Шведова; за заг. ред. М. І. Хавронюка. К. : ФОП Москаленко О.М., 2017. 242 с.
15. Скорик В. Як нам жити в епоху змін? К.: Фенікс, 2016. 480 с.
16. Костенко О.М. Соціальна культура громадян – основа нової України. Наукові записки. Том 8. 2005. С. 38-41.
17. Про Концепцію боротьби з корупцією на 1998-2005 роки: Указ Президента України від 24.04.1998 № 367/98. База даних “Законодавство України” / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367/98> (дата звернення: 16.01.2024).
18. Дмитрієв Ю.В. Причини виникнення корупційних ризиків у системі державного управління. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 4. С. 92-95.
19. Артёмова Т.І. Інституційні важелі протидії корупції у контексті відтворення відносин соціально-економічної безпеки в Україні. URL: [http://www.instud.net/40\(2/5\).pdf](http://www.instud.net/40(2/5).pdf). (дата звернення: 24.01.2024).
20. Корупція в Україні: причини поширення та механізми протидії. Ю. Г. Кальниш, С. В. Дрьомов, Д. Б. Клименко та ін. К. : "ДП "НВЦ Пріоритети". 2010. 88 с. URL: <http://sd.net.ua/2012/03/08/korupciya-v-ukraini.html>. (дата звернення: 24.01.2024).
21. Корупція у повсякденному житті. URL:

- <https://dif.org.ua/article/korupsiya-u-povsyakdennomu-zhitti-ukraintsiv-zashcho-daemo-khabari-komu-i-chomu345654>. (дата звернення: 24.01.2024).
22. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії) : монографія. К. : Юрид. думка, 2004. 400 с.
23. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії : монографія. К. : КНТ, 2008. 368 с.
24. Овчар І.В. Форми і методи забезпечення антикорупційної політики в Україні. Європейські перспективи, 2015. Вип. 6. С. 29-37.
25. Поуп Дж. Боротьба з корупцією: елементи системи державної невідкупності. Рівне : ТОВ "Планета- друк", 2011. 488 с.
26. Стратегія національної безпеки України: Указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015 // База даних “Законодавство України” / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (дата звернення: 09.01.2024).
27. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України від 14.10.2014 № 1699/VII // База даних “Законодавство України” / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18> (дата звернення: 16.01.2024).
28. Валюшко І.В. Антикорупційна політика: концептуальні підходи. Стратегічні пріоритети, 2013. № 4 (29). С. 101-105.
29. Ярмиш О.Н. Одне з «вічних» питань історико-правової реальності (з вітчизняного досвіду). Історико-правова реальність у глобальному і регіональному вимірах: Матеріали XXVII Міжнарод. іст.- правової конф. Сімферополь, 2012. С. 30-40.
30. Міжнародні правові акти та законодавство окремих країн про корупцію. Упоряд.: М.І.Камлик та інші. К.: Школяр, 1999. 480 с.
31. Дмитренко Е.С. Міжнародні стандарти створення і діяльності спеціального антикорупційного органу та проблеми їх впровадження в

- Україні. Вісник Національної академії прокуратури України. 2015. № 1. С. 29-34.
32. Соціологічне опитування показало, що українці демонструють прагматизм, вимогливість і повну нетерпимість до корупції. URL: <https://rubryka.com/2023/12/08/pragmatyzm-vymoglyvist-i-povnu-neterypymist-do-koruptsiyi/> (дата звернення: 16.01.2024).
33. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18> (дата звернення: 30.01.2024).
34. Добросесність та ставлення до корупції серед українських учнів. URL: <https://voxukraine.org/dobrochesnist-ta-stavlennya-do-koruptsiyi-sered-ukrayinskyh-uchniv>. (дата звернення: 16.01.2024).
35. Соловійов В. М. Історична генеза корупції. Наук. зап. Ін-ту законодавства Верховної Ради України. 2011. № 5 (8). С. 22-26.
36. Про національну антикорупційну стратегію на 2011-2015 роки: указ Президента України від 21 жовтня 2011 р. № 1001/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001/2011#Text/>. (дата звернення: 15.01.2024). Назва з екрану.
37. Тіньков А. Л. Запобігання та протидія політичній корупції в системі державного управління України: дис. ... канд. наук з держ. управління: 25.00.02 – механізми державного управління. Київ, 2013. 222 с.
38. Зубкова Л. А. Сучасний стан і проблеми запобігання корупції в Україні. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2017. №3 (104). URL: [http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/2394/1/3%20%D0%A1%](http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/2394/1/3%20%D0%A1%20) (дата звернення: 16.01.2024).
39. Про засади державної антикорупційної політики в Україні на 2014-2017 рр: Закон України від 14 жовтня 2014 р. №1699-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18#Text>. (дата звернення: 15.01.2024).

40. Дмитренко Е.С. Міжнародні стандарти створення і діяльності спеціального антикорупційного органу та проблеми їх впровадження в Україні. Вісник Національної академії прокуратури України. 2015. № 1. С. 29-34.
41. Баришніков В.М. Запобігання та протидія проявам корупції на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування: навчально-методичний посібник. К.: ІПК ДСЗУ, 2013. 172 с.
42. Клімова С.М. Організація запобігання та протидії корупції в Україні: навчальний посібник. Х.: Магістр, 2014. 2012 с.
43. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії К., 2004. 400 с.
44. Навроцький В.О. Парадокси вітчизняної «боротьби» з корупцією. Актуальні проблеми держави та права. 2010. Вип.54. С. 263-266.
45. Скочиляс-Павлів О.В. Правові аспекти удосконалення державної антикорупційної політики. Вісник ЛНУ, 2014. Вип. 6. С. 27-33.
46. Скулиш Є. Антикорупційна політика держави та її вплив на розвиток суспільства. Вісник Національної академії прокуратури України, 2011. № 2. С. 22-28.
47. Державна антикорупційна політика або все, чого ви могли не знати про боротьбу з корупцією. URL: <https://pravo.org.ua/infographics/derzhavna-antukoruptsijna-polityka-abo-vse-chogo-vy-mogly-ne-znaty-pro-borotbu-z-koruptsiyeu/>. (дата звернення: 16.01.2024).
48. Артем Ситник: боротьба з корупцією, як і боротьба на фронті, – питання виживання країни. URL: <https://www.rfi.fr/uk>. (дата звернення: 16.01.2024).
49. Чубенко І.В. Генезис поняття корупції. Бюлетень міністерства юстиції України. 2009. № 1 (87). С. 113-118.
50. Шевченко О.В. Проблемні аспекти боротьби з корупцією в правоохоронних органах України. Вісник Вищої ради юстиції. 2011. № 2 (6). С. 15-19.

- 51.Шостко О.Ю. Антикорупційна політика держави: кримінально-правові та кримінологічні аспекти. Юридичний вісник, 2011. № 2. С. 60-68.
- 52.Мошенець О. Антикорупційна стратегія нейтралізуватиме ризики в найвразливіших до корупції сферах. URL: <http://www.golos.com.ua/article/375755>. (дата звернення: 16.01.2024).
- 53.Запобігання і протидія проявам корупції як елемент модернізації системи державної служби. Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації. Івано-Франківськ: 2012. 237 с.
- 54.Запобігання та протидія корупції: навчальний посібник. За ред. проф. Михненко А. М., О. В. Руснак, А. М. Мудрак, С. О. Кравченко та ін. 3-є вид., доп. і перероб., К.: НАДУ, 2012. 529 с.
- 55.Лашкет С. Протидія корупції в Україні: сучасний стан, проблемні питання та шляхи їх вирішення. Збірник наукових праць Національної академії СБ України. 2014. № 52. С. 99-106.
- 56.Маркеєва О. Д. Антикорупційна політика в Україні: проблеми та перспективи. URL: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/21-1440595448.pdf>. (дата звернення 28.01.2024).
- 57.Наскільки ефективно працюють органи антикорупційної інфраструктури – результати дослідження Transparency International Ukraine. URL: <https://ti-ukraine.org/news/naskilky-efektyvno-pratsyuyut-organy-antykoruptionsijnoyi-infrastruktury-rezultaty-doslidzhennya-transparency-international-ukraine>. (дата звернення: 16.01.2024).
- 58.Публічно-правова протидія корупції : навчальний посібник. Ірпінь: УДФС, 2016. 206 с.
- 59.Трепак В. М. Міжнародний досвід запровадження системи заходів антикорупційної спрямованості. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2015. № 2 (10). С. 233-246.
- 60.Рябошапка Р. Антикорупційна стратегія повинна бути спрямована на максимальне переведення послуг в онлайн та охоплювати напрямки, що мають найбільші корупційні ризики. URL: <https://www>.

president.gov.ua/news/antikorupcijnna-strategiya-povinna-buti-spryamovana-na-maksim-56613 (дата звернення: 16.01.2024).

61. Висновок Центру політико-правових реформ на проект Закону України «Про Антикорупційну стратегію на 2018-2020 роки». URL: <http://pravo.org.ua/ua/news/20872350-visnovok-tsentru-politiko-pravovih-reform-na-proekt-zakonu-ukrayini-pro-antikoruptsiynu-strategiyu-na-2018-2020-roki> (дата звернення: 16.01.2024).
62. Путівник антикорупційною статистикою. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/interaktyvna-grafika-dosudove-rozsliduvannya-koruptsiynih-kryminalnyh-pravoporushen-2016-2021-roky/>.
63. Маркеєва О. Д. Антикорупційна політика в Україні: проблеми та перспективи. URL: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/21-1440595448.pdf> (дата звернення 28.01.2024).
64. Хмара О., Волошина А. Антикорупційна політика в Україні: доповідь від платформи громадянського суспільства. URL: http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/csp-ua-anticorruptionreport_ukr.pdf (дата звернення 20.01.2024).
65. Станчева, В. По-малко държава, повече гражданско общество за борба с корупцията. URL: http://news.ibox.bg/news/id_394890502. (дата звернення 20.01.2024).
66. Kurer O. Clientelism, corruption and the allocation of resources. Public Choice. Vol. 77. 1993. Pp: 259-273. URL: <http://libra.msra.cn/Publication/39817140/clientelism-corruption-and-the-allocation-of-resources>. (дата звернення 20.01.2024).
67. Becker G.S. Crime and punishment: an economic approach. The Journal of Political Economy. 76/2. 1968. 300 p.
68. Мизес Л. Свободният пазар и неговите врагове: псевдонауката, социализма и инфлацията. Институт за радикален капитализъм „Атлас”. С. 2010. URL:

- <https://www.overgas.bg/documents/10157/111315/mises-sv.pazar.pdf>. (дата звернення: 24.01.2024).
69. Kamnazarov M.M. The role of international organizations in the fight against corruptin. <https://www.bing.com/ck/a>. (дата звернення 20.01.2024).
70. Scott C. J. The Analysis of Corruption in Developing Nations. Comparative Studies in Societies and History. Vol. 11. №. 3. 1969. Pp: 315-341.
71. Granovetter M. The social construction of corruption, Department of Sociology. Stanford University, 2004. 320 s.
72. Kang D. Crony Capitalism: Corruption and Development in South Korea and the Philippines. Cambridge University Press. 2002. URL: <http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam031/2001025806.pdf>. (дата звернення: 24.01.2024).
73. North D. Growth and structural change, New York Norton, 1981. 456 p.
74. Treisman D. The causes of corruption: a cross-national study. Journal of public economics. Vol. 76, № 3, 2000, Pp: 399-457. URL: <http://www.sscnet.ucla.edu/polisci/faculty/treisman/Papers/causes.pdf>. (дата звернення: 24.01.2024).
75. Нончев А. Дефиниции, сфери и форми на корупцията. URL: <http://www.anticorruption.bg/artShow.php?id=1279>. (дата звернення 20.01.2024).
76. Olson M. Dictatorship, Democracy, and Development.// American Political Science Review. Vol. 87, № 3, 1993, Pp: 567-576. URL: <https://politicalpipeline.wordpress.com/2012/03/20/analysis-of-olsen-1993-dictatorship-democracy-and-development/>. (дата звернення: 24.01.2024).
77. Dreher A., Schneider F. Corruption and the shadow economy: an empirical analysis. Public Choice. Vol. 144. №. 1-2. 2010 P. 215-238.
78. Shleifer A., R.W. Vishny. Corruption. Quarterly Journal of Economics 108/3. 1993. P. 599-617.

79. Robinson M. Corruption and Development: An Introduction, In M. Robinson ed., Corruption and Development. Frank Cass, London. 1998. Pp: 1-14.
80. Johnston M. Syndromes of Corruption: Wealth, Power, and Democracy, Cambridge University Press, 2005. 340 p.
81. Morris S. Forms of corruption.// CESifo DICE Report 2, 2011. URL: <https://www.cesifogroup.de/ifoHome/publications/docbase/details.htm?docId=16133913>. (дата звернення 20.01.2024).
82. Granovetter M. The social construction of corruption. Department of Sociology. Stanford University, 2004. 330 p.
83. Scott J. C. Patron-client politics and political change in Southeast Asia. The American Political Science Review. 1972. Pp: 91-113. URL: <http://www.la.utexas.edu/users/chenry/pmena/coursemats/2009/Scott-1972-clientelism.pdf>. (дата звернення: 24.01.2024).
84. Mair L. P. Clientship in East Africa, Cahiers d'études africaines, 1961, P: 315-325.
85. Report from the Commission to the Council and the European Parliament. EU Anticorruption Report, European Commission. Brussels 2014, 330 p.
86. Program monitoringu akcesji do Unii Europejskiej. Korupcja i polityka antykorupcyjna, Open Society Institute, Budapest. 2002, 300 s.
87. Anticorruption in transition, The World Bank, Washington 2001. 430 s.
88. Mauro P. The persistence of corruption and slow economic growth IMF Working Paper N 02/213. Washington : International Monetary Fund, 2002. 23 p.
89. Transparency International: Ukraine's corruption rating rose higher than Russia's. URL: <https://112.international/ukraine-top-news/transparency-international-ukraines-corruption-rating-rose-higher-than-russias-25881.html>. (дата звернення: 24.01.2024).
90. Rate of Anti-Corruption Fight in Ukraine Down by Half – Corruption Perception Index 2017. 320 p.

91. Ukraine Corruption Rank. URL:<https://tradingeconomics.com/ukraine/corruption-rank> (дата звернення: 24.01.2024).
92. Слатински Н. Сигурността на България – регионални и европейски измерения (Доклад пред Комисията по отбрана и сигурност на Северноатлантическата асамблея, Осло, май 1994). Военен журнал. № 4. 1994. С. 13-20.
93. Гълбрайт Дж. К. Икономическата наука в перспектива. ИК «Христо Ботев», С., 1996. 226 с.
94. Иванов Т. Г. Кендеров. Икономическа подготовка на страната за отбрана, УИ «Стопанство» С., 1998, С. 42-43.
95. OECD Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions. URL:<http://www.oecd.org/corruption/oecdantibriberyconvention.htm>. (дата звернення: 24.01.2024).
96. UN Declaration Against Corruption and Bribery in International Commercial Relationships. URL:https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf. (дата звернення 20.01.2024).
97. Elliott К.А. Corruption as an International Policy Problem, w: A.J. Heidenheimer, M. Johnston (red.), Political Corruption: Concepts & Contexts, wyd. III, Transaction Publishers. New Brunswick, 2002, 1002 s.

ВІДГУК
на кваліфікаційну роботу
на здобуття освітнього ступеня магістр
студента факультету суспільних та прикладних наук
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Кирчук Вікторії Олександрівни

на тему: **«Організаційно-правовий аспект запобігання та протидії корупції в Україні»**

Актуальність теми: Результати опитування показують, що залежно від причин корупції, вона може мати інший вплив на економічне зростання. Зрозуміло, що корупція, пов'язана з інституційними причинами, негативно впливаючи на зростання та накопичення капіталу. Хоча ситуація у корупції викликана іншими причинами, вона виявляється діаметрально протилежною.

Для держави це може означати, що боротьба з корупцією без паралельного вдосконалення роботи або реформування інституцій спричинять дуже серйозні наслідки. Крім того, корупція, спричинена неінституційними причинами, має інший вплив на економічне зростання в різних країнах.

На відміну від класичних досліджень впливу корупції на економічне зростання, сучасні дослідження включають у свої моделі велику кількість обмежувальних умов. Ці досягнення відрізняються тим, що висновки, зроблені на основі результатів, можуть не лише визначити напрямок впливу одного параметра на інший, але й зробити висновок про конкретні умови, за яких виникають подібні ситуації.

Самостійні розробки і пропозиції автора: розглянуто політики-правову природу корупції; досліджено сучасний стан реалізації організаційно-правового механізму протидії корупції; окреслено концептуальний рівень удосконалення організаційно-правового механізму протидії корупції.

Практичне значення роботи: полягає в розробці положень, висновків та рекомендацій щодо механізму реалізації антикорупційних заходів в контексті забезпечення національної безпеки держави, які можуть бути використані для підвищення ефективності правоохоронної та правозастосовчої діяльності, судової практики, а також для удосконалення чинного законодавства України.

Зауваження: до роботи суттєвих зауважень немає.

Загальний висновок: Кваліфікаційна робота є завершеною самостійною працею та містить окремі ґрунтовні теоретичні та практичні рекомендації щодо запобігання та протидії корупції в Україні. Дослідженні виконано та оформлено відповідно до встановлених вимог, відповідає вимогам вищої школи, заслуговує високої оцінки, а її автор – Кирчук Вікторія Олександрівна – на присвоєння освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри права
та публічного управління
ЗВО «Університет Короля Данила»

Олександр ЗАГУРСЬКИЙ

« 23 » лютого 2024 р.

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу
на здобуття освітнього ступеня магістр
студента факультету суспільних та прикладних наук
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Кирчук Вікторії Олександрівни

на тему: **«Організаційно-правовий аспект запобігання та протидії корупції в Україні»**

Актуальність теми: При високому рівні корупції в країні фактором ризику для економічної безпеки є економічна рецесія та політична нестабільність, структурні труднощі в економіці, низька інвестиційна активність, високий внутрішній та зовнішній борг країни, високий рівень безробіття та бідність населення. На відміну від класичних досліджень впливу корупції на економічне зростання, сучасні дослідження включають у свої моделі велику кількість обмежувальних умов. Ці досягнення відрізняються тим, що висновки, зроблені на основі результатів, можуть не лише визначити напрямок впливу одного параметра на інший, але й зробити висновок про конкретні умови, за яких виникають подібні ситуації.

Найбільш суттєві висновки і рекомендації: на підставі аналізу наданої роботи варто зазначити, що дослідження виявило ряд ключових висновків, які мають значний вплив на сферу протидії корупції. Зокрема, важливо підкреслити, що існує суттєва різниця між корупцією, заснованою на багаторічній незмінності історичних і культурних традицій народу, і корупцією, яка виникає внаслідок хаотичного стану будь-якого перехідного періоду. Також виявлено, що корупція в Україні не виникла на порожньому місці і не з'явилася раптово після здобуття нашої країни незалежності, а була закономірним результатом історичного розвитку суспільства та країни.

Наявність самостійних розробок автора: автор роботи провів аналіз різноманітних наукових джерел та методичних посібників, що дозволило систематизувати та узагальнити інформацію у сфері запобігання та протидії корупції. До того ж, автор використовував індуктивний та логічний аналіз для виявлення класифікаційних ознак корупції, її факторів, також проведено аналіз сучасного стану реалізації організаційно-правового механізму протидії корупції,

використовуючи статистичні методи аналізу літературних даних та спостереження.

Практична цінність розроблених питань: полягає в розробці положень, висновків та рекомендацій щодо механізму реалізації антикорупційних заходів в контексті забезпечення національної безпеки держави, які можуть бути використані для підвищення ефективності правоохоронної та правозастосовчої діяльності, судової практики, а також для удосконалення чинного законодавства України.

Наявність недоліків: істотних недоліків немає.

Загальний висновок про відповідність якості роботи рівню вищої освіти і оцінка, що пропонується: На основі проведеного аналізу кваліфікаційної роботи Кирчук В.О. можна зробити висновок про її відповідність вимогам вищої освіти. Робота виявляє глибоке розуміння обраної теми, систематизований підхід до її вивчення та аргументованість висновків. Дослідження відображає широкий огляд наукових джерел і літератури, а також використання різноманітних методів аналізу, що свідчить про професійну компетентність автора. З огляду на вищезазначене, кваліфікаційна робота Кирчук В.О. заслуговує на високу оцінку та рекомендується до захисту.

Рецензент:

доктор юридичних наук,
доцент, професор кафедри
конституційного, міжнародного
та адміністративного права
Навчально-наукового
Юридичного інституту
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Віталій КНИШ

« 03 »

02

2024 р.

Підпис	<i>Книша В.</i>
ЗАСВІДЧУЮ	
/ Начальник відділу кадрів	
<i>СМШКО</i>	Орест СМІШКО
27»	02 2024 р.

метадані

Заголовок

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Автор

Кирчук В.О. Науковий керівник / Експерт

підрозділ

King Danylo University

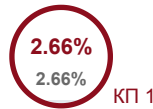
Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про **МОЖЛИВІ** маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		2
Інтервали		1
Мікропробіли		22
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		25

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

15022

Кількість слів

118471

Кількість символів

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ 2/8/2024 King Danylo University (King Danylo University)	29	0.19 %
2	http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/14329/5/dysertatsiia_luhovyi1.pdf	24	0.16 %
3	https://www.wunu.edu.ua/corruption/2020/12-metod-mat.pdf	23	0.15 %
4	http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/12506/1/%D0%A7%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0_1%D1%83%D1%82%D0%BE%D1%87.pdf	23	0.15 %